

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OSMAN ENGİN'İN SEÇİLİ ESERLERİNDE İKİNCİ KUŞAK
ENTEGRASYON SÜRECİNDE KADIN, ERKEK VE ÇOCUK
YANSIMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Rabia YASİL

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Nevzat BAKIR

SAMSUN
2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

... / ... / 20...
Rabia YASİL

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: OSMAN ENGİN'İN SEÇİLİ ESERLERİNDE İKİNCİ KUŞAK ENTEGRASYON SÜRECİNDE KADIN, ERKEK VE ÇOCUK YANSIMALARI

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 02.01.2023 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 21

Tek kaynak oranı : % 2 çıkmıştır.

... / ... / 2023
Dr. Öğr. Üyesi Nevzat BAKIR

ÖZET

OSMAN ENGİN'İN SEÇİLİ ESERLERİNDE İKİNCİ KUŞAK ENTEGRASYON SÜRECİNDE KADIN, ERKEK VE ÇOCUK YANSIMALARI

Rabia YASİL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı

Alman Dili Eğitimi Programı

Yüksek Lisans, Ocak/2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nevzat BAKIR

Bu araştırmanın amacı, Osman Engin'in seçili eserlerinde ikinci kuşak entegrasyon sürecinde kadın, erkek ve çocuk yansımalarının tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Osman Engin'in toplamda beş eseri incelenmiştir. Bu eserlerin arasından kadın, erkek ve çocuğa ilişkin yoğun yansımaların olduğu düşünülen uygun eserler kullanılmıştır.

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak doküman analizi ile yürütülmüştür. Söz konusu eserlerden elde edilen veriler dijital ortama (Microsoft Word) aktarılmıştır. Bu ham hâldeki veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'den Almanya'ya başlayan iş göçü sebebiyle Avrupa'da tarihten günümüze kadar kültürel farklılıklar nedeniyle zedelenmiş olan Türk kadını ve Türk erkeği imajı yapılan analizlerle gösterilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Almanya'da doğan üçüncü kuşak çocuk eğitimi ve gelişimlerinin bilindiğinden farklı olarak kültürel etkiler nezdinde çalışıldığı görülmektedir.

Araştırma sonucunda Osman Engin'in eserlerinde entegrasyon sürecine ilişkin kadın, erkek ve çocuğa dair yansımaların olduğu tespit edilmiştir. Türk kültüründe geçmişten günümüze kadar aile içindeki saygının önemini koruduğu söylenebilir. Türk aile yapısını ayakta tutan önemli değerlerden biri olan saygının Almanlardaki saygı değeri ile farklılık gösterdiği ve bu hususun Osman Engin'in eserlerine yansıdığı tespit edilmiştir.

Birçok benzeri olan çalışmalar nezdinde hazırlanmış olan Osman Engin'in bu kurmaca eserlerindeki ikinci kuşak kadın, erkek ve çocuk yansımalarının Alman toplumunda Türk kültüründen farklı olduğu tespit edilmiş ve eserlerin içinden örneklerle bu husus gösterilmek istenmiştir. Ayrıca çalışma içinde günümüzde hâlen kültürlerarası diyalogu engelleme ve olumsuz etkileme nedeniyle ön yargı konusuna değinilmiştir. Ön yargının insanlar üzerindeki etkisinin değeri büyük olması sebebiyle bu çalışmada yapılan tespitlere dayanarak bir nebze de olsa ön yargılar yıkılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle hazırlanan bu araştırmanın sorularından hareketle diğer yazarların eserlerinin de bu konu bağlamında ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Dil, Entegrasyon, Göç, Kültür, Osman Engin Ön yargı.

ZUSAMMENFASSUNG

REFLEXIONEN VON FRAUEN, MÄNNERN UND KINDERN IM INTEGRATIONSPROZESS DER ZWEITEN GENERATION IN AUSGEWÄHLTEN WERKEN VON OSMAN ENGİN

Rabia YASİL

Ondokuz Mayıs University

Graduales Bildungsintitut

Abteilung Für Fremdsprachenbildung

Deutschsprachiges Bildungsprogramm

Master, Januar/2023

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Nevzat BAKIR

Ziel dieser Forschung ist es, die Reflexionen von Frauen, Männern und Kindern im Integrationsprozess der zweiten Generation in ausgewählten Werken von Osman Engin zu ermitteln. Dafür wurden insgesamt fünf Werke von Osman Engin untersucht. Es wurden Werke untersucht, die sich intensiv auf Frauen, Männer und Kinderfiguren konzentrieren.

Diese Forschung wurde mit Dokumentenanalyse unter Verwendung qualitativer Forschungsmethoden durchgeführt. Die aus den betreffenden Werken gewonnenen Daten wurden auf die digitalen Medien (Microsoft Word) übertragen. Es wurde versucht, diese Rohdaten inhaltsanalytisch zu analysieren.

Durch die Analyse wurde versucht, das Bild der türkischen Frauen und Männern aufzuzeigen, die durch die Arbeitsmigration aus der Türkei nach Deutschland durch kulturelle Unterschiede von der Geschichte bis zur Gegenwart in Europa geschädigt wurden. In diesem Zusammenhang zeigt sich, dass die Bildung und Entwicklung der in Deutschland geborenen Kinder der dritten Generation anders als bekannt unter kulturellen Prägungen untersucht wird.

Als Ergebnis der Recherche wurde festgestellt, dass es in den Arbeiten von Osman Engin Reflexionen über Frauen, Männer und Kinder im Hinblick auf den Integrationsprozess gibt. Man kann sagen, dass Respekt in der Familie seine Bedeutung in der türkischen Kultur von der Vergangenheit bis zur Gegenwart bewahrt hat. Es wurde festgestellt, dass Respekt, einer der wichtigsten Werte, die die türkische Familienstruktur aufrechterhalten, sich von dem Wert des Respekts bei Deutschen unterscheidet, und diese Problematik spiegelt sich in Osman Engins Werken wider.

Es wurde festgestellt, dass die Reflexionen der Frauen, Männer und Kinder der zweiten Generation in diesen fiktiven Werken von Osman Engin, die in Gegenwart vieler ähnlicher Studien erstellt wurden, sich von der türkischen Kultur in der deutschen Gesellschaft unterscheiden, und diese Frage wurde versucht anhand von Werk Beispielen zu zeigen. Darüber hinaus wurde das Thema Vorurteile in der Studie erwähnt, da es den interkulturellen Dialog immer noch behindert und negativ beeinflusst. Da die Wirkung von Vorurteilen auf Menschen groß ist, wurde versucht, die Vorurteile auf der Grundlage, der in dieser Untersuchung gemachten Feststellungen bis zu einem gewissen Grad abzubauen. Aus diesem Grund wird es für wichtig erachtet, die Arbeiten anderer Autoren im Kontext dieses Themas zu betrachten, basierend auf den Ergebnissen dieser Forschung.

Schlüsselwörter: Integration, Kultur, Migration, Osman Engin, Vorurteil.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye ve Almanya arasında işçi sözleşmesi yapılmıştır. Anadolu da maddi gücü zayıf olan ve büyük çoğunluğu erkeklerden oluşan işçiler, Almanya'nın İstanbul'daki işçi alım merkezlerine çalışmak üzere başvurmuşlardır. Başvuru yapanlardan biri de rahmetli dedem Hasan Özbayındır olmuştur. Dedem, İstanbul'da yapılan fiziksel muayenesinin ardından Almanya'ya işçi olarak kabul edilmiştir. Özbayındır ailesinin göç serüveni bu şekilde başlamıştır. Önceleri bir miktar para kazanıp memleketine geri dönmeyi hedefleyen rahmetli dedem 31.07.2018 tarihinde defnedilmek üzere yıllarca özlemini çektiği vatan topraklarına, memleketine getirilmiştir.

Bir göçmen torunu olarak bu tezi yazma amacım, Türkiye'den Almanya'ya bin bir zorluklarla gelen, kültürel farklılıklara ve birçok ön yargılı yaklaşımlara rağmen Türklerin entegrasyon (entegrasyon) kriterlerini yerine getirmek için çabaladıklarını göstermek olmuştur.

Bu konuda çalışma yapmam için beni yüreklendiren, çalışmanın başından itibaren beni yönlendiren, sınırlı kaynaklara ulaşmama yardım eden ve en önemlisi zamanını esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nevzat Bakır'a teşekkürü bir borç bilirim.

Her ümitsizliğe kapıldığımda ve yorgunluğumun arttığında bunu fark eden ve beni tekrar cesaretlendiren saygıdeğer eşim Dr. Harun Yasil' e desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

Çalışma sürelerimin zaman zaman uzamasına rağmen annelerine destek vermek için evin içerisinde daha az gürültü yapmak için çabalayan kızlarıma teşekkür ederim.

Tez süresince her daim motive edici sözleri ile beni güçlendiren ve dualarını esirgemeyen annelerim Rukiye Yasil, Halide Özbayındır ve bana her daim, elinden geldiğince destek olan babam Nizamettin Özbayındır 'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Sınırlılıklar	2
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1. İkinci Dünya Savaşı ve Almanya.....	3
2.2. İkinci Dünya Savaşı'nın Ardından Federal Almanya.....	5
2.3. Soğuk Savaş ve Türkiye.....	6
2.4. Göç.....	9
2.4.1. İç Göç.....	10
2.4.2. Dış Göç	11
2.5. Kültür	15
2.6. Almanların Gözünden Türk Kültürü.....	16
2.7. Alman Karikatüristlerinin Gözünden Türkler.....	30
2.8. Türklerin Gözünden Almanlar	33
2.9. Entegrasyon	36
2.10. Sosyal Entegrasyon ve Din	38
2.11. Entegrasyon ve Dil.....	39
2.12. Ana Dil.....	40
2.13. Kimlik	41
2.14. Kimlik ve Kişilik.....	43
2.15. Kimlik Dengesi	44
2.16. Mizah ve Hiciv.....	45
2.17. Osman Engin.....	47
2.17.1. Öz Geçmişi.....	48
2.17.2. Eserleri	49
2.17.3. Hakkında Çıkan Bazı Haberler	49
3. YÖNTEM	51
3.1. Araştırmanın Modeli.....	51
3.2. Veri Toplama Araçları	51
3.3. Verilerin Analizi	51
4. BULGULAR.....	52
4.1. İkinci Kuşak Sürecinde Kadına İlişkin Yansımalar	52
4.2. İkinci Kuşak Sürecinde Erkeğe İlişkin Yansımalar	54
4.3. Üçüncü Kuşak Sürecinde Çocuğa İlişkin Yansımalar	58
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	65
KAYNAKLAR	67
ÖZ GEÇMİŞ.....	73

SİMGELER VE KISALTMALAR

bkz. : Bakınız
TDK : Türk Dil Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Türk İşçiler Başlangıçta Bir Yedekti Başlıklı Haberine İlişkin Görsel (DPA, 2011)	21
Şekil 2.2. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 1 (NDR, 1992)	23
Şekil 2.3. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 2 (NDR, 1992)	24
Şekil 2.4. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 3 (NDR, 1992)	24
Şekil 2.5. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 4 (NDR, 1992)	25
Şekil 2.6. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 5 (NDR, 1992)	26
Şekil 2.7. 1993 Kundaklama Saldırısı Başlıklı Habere İlişkin Görsel (NDR, 2020).	26
Şekil 2.8. Saldırlara Karşı Tepki Gösterisi 1 (Haber Global, 2022).	27
Şekil 2.9. Saldırlara Karşı Tepki Gösterisi 2 (Haber Global, 2022).	28
Şekil 2.10. Haber Görseli (Habertürk Gazetesi, 2014).	29
Şekil 2.11. Türklerle İlgili Karikatür 1 (Habertürk Gazetesi, 2006).	30
Şekil 2.12. Türklerle İlgili Karikatür 2 (Habertürk Gazetesi, 2010).	31
Şekil 2.13. Türklerle İlgili Karikatür 3 (Habertürk Gazetesi, 2010).	31
Şekil 2.14. Türklerle İlgili Karikatür 4 (Habertürk Gazetesi, 2008).	32

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Gelişen ve değişen dünya düzeninde zamanla birlikte insanın bakış açıları ve görüşleri de değişmektedir. Birçok insan, önceleri gazete, radyo ve televizyondan bilgiye ulaşırken şimdilerde ise sosyal medya platformlarından bilgiye ulaşmaktadır. Farklı toplumların daha önce çeşitli iletişim araçlarından edindikleri ön yargılara neden olan bilgileri azaltabilmek hatta yok edebilmek için birçok araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırmaların Türk toplumuna ilişkin ön yargıların sonucu olan olumsuz imajını değiştirmeye ve iyileştirmeye çalışması, diğer yandan da değerlerini yitirmemeye gayret gösterdiği söylenebilir. Bu noktada tezin problemi ortaya çıkmıştır.

Türk göçmenler, yaklaşık 60 yıldır Almanya'da, Almanlar ve diğer etnik kökenli insanlar ile bir arada yaşamlarını idame ettirmiştir. Fakat bu zaman zarfında Türklerin Almanya'ya uyum sağlamalarına ilişkin süreçte birçok olumsuzluğun olduğu söylenebilir. Her entegrasyonda olduğu gibi burada da bir süreçten bahsetmek mümkündür. “Dört kuşak süresince dil, din, kültür gibi faktörler entegrasyon sürecine nasıl etki etmiştir? Ayrıca Türk kadını ve Türk erkeğinin Avrupa'daki bilinen negatif imajlarının entegrasyona etkisi ne derece olmuştur?” gibi sorulara araştırmanın kuramsal bölümünde yanıt aranmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Osman Engin'in eserlerinde entegrasyon sürecinde kadına ilişkin yansımaları nasıl olmuştur?
2. Osman Engin'in eserlerinde entegrasyon sürecinde erkeğe ilişkin yansımaları nasıl olmuştur?
3. Osman Engin'in eserlerinde entegrasyon sürecinde çocuğa ilişkin yansımaları nasıl olmuştur?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Osman Engin'in seçili eserlerinde ikinci kuşak entegrasyon sürecinde kadın, erkek ve çocuk yansımalarının tespit edilmesidir. Yapılan tüm araştırmaların sonucunda bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmenin olumlu olduğu kadar olumsuz yönlerinin varlığı bilinmektedir. Yapılan araştırmanın temelinde

kuşaklararası fark, gidilen ülkedeki toplum ile entegrasyon bağlamında ele alınmış ve Türk-Alman göçmen yazını yazarı Osman Engin'in seçili eserlerinde Türk kadını, Türk erkeği ve Türk çocuğuna yansımaları incelenmiştir. Bu inceleme esnasında aile içi iletişim ve çevre ile olan sosyal etkileşim ele alınarak bunun entegrasyon sürecine etkisi araştırılmak istenmiştir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye'de entegrasyon ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Entegrasyon ile ilgili yapılan araştırmalarda entegrasyon kavramının iş göçleri nedeniyle ortaya çıktığı ve bu bağlamda dünya genelinde II. Dünya Savaşı sonrası yaygın olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

1961'den itibaren Almanya'ya giden ve daha sonra orada yaşamaya karar veren Türk işçiler ailelerini de getirerek entegrasyon süreçlerini başlatmışlardır. Bu çalışmada, Türk ve Alman kültürlerinin farklılaşan ve örtüşen yönleri ile bu yönlerin Osman Engin'in kurmaca eserlerinde entegrasyon sürecine yansımaları incelenmiştir. Böylece Almanların, Türklere karşı olan ön yargılarını kırmak ve Türk-Alman ilişkilerini geliştirmek ve güçlendirmek hedeflenmiştir.

Ayrıca göçmen edebiyatı aracılığı ile yapılan bu araştırmanın gelecekte yapılacak olan araştırmalara zemin oluşturması amaçlanmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. Osman Engin'in 5 kitabı (1001 Nachtschichten, Der Deutschling, Der Sperrmülleffendi, Dütschlünd Dütschlünd übür Üllüs, Osmans Alltag),

2. Bu kitaplardaki kadın, erkek ve çocuğa ilişkin entegrasyon sürecinin yansımalarını içeren bölümleriyle sınırlıdır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İkinci Dünya Savaşı ve Almanya

İkinci Dünya Savaşı, akla gelen ciddi sonuçları olan bir savaş olarak bilinir. İkinci Dünya Savaşı'nda her ne kadar silahlar kullanılmış olsa bile stratejik bir savaş olduğu ve bu savaşın galibinin dünya üzerinde hatırı sayılır bir galibiyet elde ettiği söylenebilir.

İngiltere'nin 26 Mart 1939'da Polonya ile ilgili dokunulmazlık anlaşması Hitler'in büyük Alman Krallığı ve Doğu Avrupa'ya doğru genişleme planlarının sekteye uğramasına yetmiştir. İngiltere olası bir Avrupa savaşının önlenmesi adına Polonya'nın bağımsızlığını desteklemiştir. Bu bağlamda Alman Kıtı İmparatorluğu'nu başarısızlığa uğratarak Hitler'in doğuya doğru bağımsızlık yolunda ilerlemesini engellemiştir. Bu duruma istinaden Hitler adım adım hedeflediği doğuya doğru özgürlük adı altında genişleme planına Polonya'yı zoraki dâhil etme kararını alarak İkinci Dünya Savaşı'nın fitilini ateşlemiştir (Hillgruber, 1982: 6-7).

Bu bağlamda 83 yıl önce -1 Eylül 1939 yılında- Alman Silahlı Kuvvetleri Polonya'ya saldırı düzenleyerek İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına sebep olmuştur. 6 yıl süren bu savaşta 50 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği bilinmektedir. Bu savaş Almanya ve Polonya arasındaki diplomatik ilişkide gerginliğe neden olmuştur. Zamanın şansölyesi Adolf Hitler, Polonya'ya yapılan saldırının sadece bir savunma eylemi olduğunu belirtmiştir. Adolf Hitler'in açıklamasında kaynağı belirsiz bir bilgiye göre Polonyalı askerler Gliwice ilçesindeki yayın istasyonuna saldırı düzenlemiştir (Ipb-bw.de/beginn-zweiter wltkrieg)

Tarih kayıtları incelendiğinde Adolf Hitler'in güvenlik güçlerinin bu saldırıyı planlamış olduğu ve hayata geçirdiği gerçeği açık bir biçimde işlenmiştir. Tutsak 2017 ye göre "Hitler, Almanların Tanrı tarafından seçilmiş bir ari ırk olduğuna inanıyor ve bu ari ırkın yaşam alanı için Avrupa'nın tamamının fethedilmesi gerektiğine inanıyordu" demiştir

Fransa ve İngiltere'nin, Adolf Hitler'in Polonya'ya gerçekleştirmiş olduğu saldırıdan hemen iki gün sonra geri çekilmesini emrettiği bilinmektedir. Almanların jet hızındaki savaşı, 4 haftalık bir süreç sonunda Polonya'yı zor duruma sokmuştur. Bu yıldırım hızındaki savaş kısa sürede dünyanın birçok ülkesine sıçramış ve insanlık dışı manzaralara sahne olmuştur. Mayıs 1945'te İkinci Dünya Savaşı sona ermiş ve savaşta hayatlarını kaybeden insan sayısının 50 milyon üzerinde olduğu birçok kaynakta ortaya çıkmaktadır. Savaş sonunda 1000 yıllık Alman İmparatorluğu çökmüş ve Alman tarihinin kara sayfaları olarak kayıtlara geçmiştir. Türkler İkinci Dünya Savaşı'na katılmamış, tarafsız kalmayı seçmişlerdir. Ayrıca herhangi bir cephede de yer almamışlardır (Ipb-bw.de/beginn-zweiter wltkrieg).

Bu duruma rağmen Almanlar ile Türklerin arasındaki dostluk ilişkilerinin hiçbir dönemde yara almadığı günümüzde de bilinmektedir. Türkler ve Almanların dostluk ilişkileri aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun bir dönem Avusturya-

Macaristan sınırlarındaki komşuluklarına kadar uzandığı söylenebilir. Ayrıca Anadolu -Bağdat arası demir yolu inşası dolayısıyla Almanlar ve Türklerin ilişkilerinin Anadolu'nun her yerine yayıldığı ifade edilebilir.(Albayrak 1995)

1914 ve 1918 yılları arasında yaşanan I. Dünya Savaşı'nda Almanlar ve Türklerin aynı cephede omuz omuza mücadele ettikleri ve mağlup çıkmalarına rağmen dostluklarının devam ettiği bilinmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki Osmanlı – Alman ittifakının sadece bir askeri ittifak olduğunu ileri sürmenin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca gerek Alman arşivlerinde gerekse Türk arşivlerinde Birinci Dünya Savaşı döneminde, askeri konular dışında, başta eğitim olmak üzere Almanya ile Osmanlı Devleti arasında karşılıklı yardımlaşmayı taahhüt eden çok sayıda belge bulmanın mümkün olduğunu belirtmiştir (Çolak, 2009: 3).

2 Ağustos 1914 askerî ittifak antlaşması imzalanmadan önce, Profesör Dr. Ernst Jäckh'in girişimleri ile kurulmuş olan Alman-Türk Derneğinin İstanbul'da bir "Alman-Türk Dostluk Yurdu" kurma çabalarından da bahsetmiştir. "Dostluk Yurdunun kurulması çabaları ile ilgili Alman Dışişleri Bakanlığı Arşivinde (Politisches Archiv des Auswärtigen Amts) iki defter belge bulunduğunu belirtmiştir ve bu defterlerden birinin R 63458 diğerinin ise 63459 numarada kayıtlı olduğunu aktarmıştır" (Çolak, 2009: 3). Ayrıca Çolak (2009); "Her iki defterde de konuyla direkt veya dolaylı olarak ilgisi bulunan yaklaşık 275 sayfa belge bulunduğunu ifade etmiştir" (s. 4) ve bu durumu Birinci Dünya Savaşı'ndaki Osmanlı-Alman ittifakının sadece bir "silah kardeşliği" olmadığına dair somut bir örnekle ispatlamıştır.

Özetle Çolak (2009), Osmanlı Devleti ve Almanya arasındaki yardımlaşmayı taahhüt eden sayısız belgeleri sunmuş ve aktarmıştır. Bu belgeler ışığında Alman ve Türk dostluğunun sadece askerî boyutta bir ittifak olmadığını aynı zamanda eğitim alanında da bir ittifak bulunduğu belgelerle kanıtlanmıştır. Çolak (2009) belgelere dayanan dostluğun inkâr edilemez olduğunu doğrulamıştır.

II. Dünya Savaşı'na tekaddüm eden yıllarda Hitler rejiminden kaçan Yahudi asıllı Almanların pek çoğu Türkiye'ye sığınmışlardır."Budapeşte Türk Elçiliği, sığınmak isteyen Macar Musevi aileleri için pek çok Türkiye Cumhuriyeti pasaportu düzenlemiş, bu aileler bu sayede Türkiye üzerinden Filistin veya Amerika'ya gidebilmişlerdir."(Çolak 2010: 84)

Çolak (2010) ve Çolak'ın (2009) ifadelerine istinaden, Osmanlı'dan günümüze Türkler ve Almanların, tarihin her aşamasında birbirleriyle olumlu temasta oldukları

ve diplomatik uzlaşmada kaldıkları söylenebilir. Bu anlaşmanın ve diplomatik iletişimin günümüzde de devam ettiği görülmektedir.

2.2. İkinci Dünya Savaşı'nın Ardından Federal Almanya

İkinci Dünya Savaşı'ndan Almanya'nın maddi ve manevi büyük bir yenilgi ile çıktığı bilinmektedir.

Nitekim Boyraz ve Cantürk e (2015: 470) göre: “Almanlar için ulusal kalkınma süreci ülkenin yeni siyasi durumu sebebiyle çok daha zor geçmiştir.” demiştir.

Almanya Mayıs 1945 sonrasında İngiltere, Fransa, Sovyetler Birliği ve Birleşik Devletler’ce dört bölgede işgal edilmişti.(Erhan,1996)

O tarihten itibaren Batılı müttefikleri olan Almanya'nın toparlanma ve tekrar büyük devletler arasında yer edinme çabalarının olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda Koç (2021:1700) “Müttefikler aldıkları kararlar ile Almanya’nın kontrolünü kendi aralarında paylaşmışlardı.” ifadelerini kullanmıştır.

Bu duruma istinaden artık Federal Almanya'nın Batılı müttefiklerinin Almanya üzerinde söz haklarının bulunduğu ifade edilebilir.

Doğrusu Almanya'nın savaştan mağlup çıkması hâlinde herhangi bir şart veya kayda gerek duymadan teslim olması bile önceden birtakım hazırlıklarla belirlenmiştir. Bununla birlikte Almanya’nın imzalayacağı bir antlaşma bile hazırlanmıştır. Bu antlaşmanın II. Dünya Savaşı'ndan hemen önce Moskova’da düzenlenen dışişleri bakanlarının katıldıkları konferansta “Genel Güvenlik” kapsamı konusu adı altında 30 Ekim 1943'te yayımlanan bir deklarasyon ile teyit edildiği bilinmektedir (bkz. 1943 Moskova Antlaşması).

Bundan hareketle 4-11 Şubat 1945 tarihleri arasında yapılan Yalta Konferansı’nda geçici Fransız hükûmetinin de katılması ile beraber Almanya'nın akıbeti hakkında karar alındığı bilinmektedir. Yapılan görüşmelerin devamında istişare komisyonunun 12 Eylül 1944 tarihli protokolünde Almanya’nın Amerika, İngiltere, Fransa ve Sovyet Rusya arasında nasıl bölüşüleceği kararlaştırılmıştır (bkz. 12 Eylül 1944 “Londra Protokolü” İstişare Komisyonu).

Bu anlaşmanın aslında daha çok Sovyet Rusya'nın işine yaradığı söylenebilir. Bunun sebebi ise Sovyet Rusya'nın savaş esnasında Almanların elinden Berlin'i almış

olması ve Amerika, İngiltere ittifakının da Berlin'in çevresindeki bazı şehirleri işgal etmesidir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Avrupa kıtası üzerinde yapısal bir bağımlılık oluşmuştur ve en yaygın gelişme Avrupa ve Almanya'nın bölünmesi denilebilir. Almanya'yı bölme sorununun üstesinden ancak Doğu- Batı fikir ayrılığının aşılmasıyla gelinebilecektir. Bu bağlamda Amerika ve SSCB arasındaki güç politikası ve ideolojik yüzleşme II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarından biridir. Avrupa'daki gelişmenin kontrolünü elde tutabilmek için dört büyük süper güç, hak ve sorumlulukları doğrultusunda Almanya'yı bir bütün ve Berlin olarak kontrol altına almışlardır. Almanya'nın 8 Mayıs 1945'te soru sorma hakkı bulunmaksızın teslim olmasıyla İngiltere, Sovyetler birliği, Amerika ve 5 Haziran'da aralarına dahil olan Fransa, Almanya üzerinde kontrolü tamamen ele aldığını belirtmek mümkündür (Haftendorn, 1996: 11).

2.3. Soğuk Savaş ve Türkiye

Soğuk Savaş kavramı 1946 yılından günümüze uzanan yaklaşık olarak 74 yıllık bir kavramdır. Buna rağmen aktarımı dikkatli yapılmalıdır. Bu konu ile ilgili bilinmesi gereken, savaşın rekabet içinde olan farklı dünya görüşlerine sahip "sosyal proje" adı altındaki devletlerin çekişmesi ile başlamış olmasıdır. Bu çekişme bir tarafta halk demokrasisini savunan sosyal devletin komünist modeli savunucusu olan SSCB ve diğer tarafta ise liberal kapitalist parlamenter demokrasiyi savunan Batı modeli sistemini uygun gören ABD, İngiltere ve Fransa arasında olmuş ve anlaşılmama nedeniyle ortaya çıkmıştır (Stöver, 2003: 2).

Savaşın çıkış sebebinin karşılıklı çekememezlik ve benmerkezcilik olduğu söylenebilir. Devletlerin yaşamış oldukları jeopolitik konumlarının farklı olması, farklı tehditlerle karşı karşıya olmaları, değişik tarihi geçmişlere sahip olmaları, zaman zaman yapmış oldukları antlaşmalar çerçevesinde sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Nitekim devletler, sorunları kendi bakış açılarına göre anlamlandırmaktadırlar. Yani, devletlerin yaşadıkları tehlike aralarında çatışmaya neden olabilmektedir.

Doğu-Batı çekişmesi İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından başlamıştır ve 1990-1991 yılları arasında olduğu bilinmektedir. Bu sırada SSCB ve Varşova Paktı, doğu bölgesini oluşturmuştur.

Ongan'a (2020:453) göre "Bir tarafta Amerika ve NATO ülkeleri batı bölgesini oluşturmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutuplu hale gelen dünya, bir yanda Sovyetler Birliğinin başını çektiği Varşova Paktı, diğer yanda Amerika'nın öncülüğündeki NATO, müttefikliğin iki eksenli görünümü olarak ortaya çıktı."

NATO "North Atlantic Treaty Organization"dır, ve Avrupa ülkelerinin nerdeyse tamamı bu antlaşmayı imzalamışlardır (Sabah, 2016).

“Varşova Paktı 14 Mayıs 1955 tarihinde Varşova’da 8 Sosyalist ülkenin imzaladığı ‘Dostluk, İş birliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması’ ile kurulan askerî ve sosyal birliktir. Varşova Paktı SSCB ve beraberindeki yedi komünist ülkenin, NATO’nun komünist karşıtı olarak oluşturdukları ortak savunma örgütüdür” (tarhibilgi.org 2022)

Birbirlerine karşı üstünlük sağlamak için ABD ve SSCB, doğrudan silahlı sıcak bir çatışmaya girmemiştir. Başka devletleri veya grupları dahil ederek yerel çatışma, bölgesel savaşlar, iç karışıklıklar, rejim ihracı, ideolojik propaganda ve kışkırtmalarla, kendi görüş ve çıkarlarını yaymaları, devamlı silahlanma ile gerginlikler içinde yürütülmüş zoraki denge ve korku politikaları, ‘soğuk savaş’ ortamını ve dönemini oluşturmuştur” (Kantarıcı, 2012: 50).

Kantarıcı’nın (2012:50) sözünden hareketle savaşın özünde, iki süper gücün kendi sosyo-politik düzen ve modelini dünyaya dayatma gayreti ve mücadelesi olduğu belirtilebilir ve soğuk savaşın “soğukluğu” tartışmasının yanı sıra en az sıcak savaşlar kadar ciddi sonuçlar doğurduğu da söylenebilir.

Yukarıdaki söylemlere istinaden Doğu-Batı çatışması ve soğuk savaş arasında önemli bir fark olduğu söylenebilir. Savaştan galip çıkan süper güçlerin Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda İkinci Dünya Savaşı’nın akabinde Almanya’nın doğu cephesini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Varşova Paktı sahiplendiği ve bu bölgenin yönetimine de el koyduğu söylenebilir. Batı cephesi ise ABD ve NATO tarafından kontrol altına alınmıştır. Bu durum her iki tarafın da yönetim konusunda fikir ayrılığı olduğu için sorun çıkmasına sebep olmuştur.

Soğuk savaşın ise İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yapılan barış antlaşmalarına istinaden silahsız yürütülmüş diplomatik bir savaş olduğu söylenebilir. Soğuk savaş adını taşıyan bu savaşın temelleri resmen 12 Mart 1947’de Truman Doktrini Deklarasyonu ile atılmıştır. Truman Doktrini ismini bizzat ABD Başkanı Harry Truman’dan almıştır. ABD başkanı doktrini Sovyet tehdidine karşı hazırlamıştır (www.ilimvemedeniyyet.com)

Bülbül’e (2012:2) göre “II. Dünya Savaşı sırasında gıda maddeleri ve hammadde fiyatlarının tavan yapması ve savaş sonrasında yavaş yavaş düşmesi sonucu, gıda maddeleri ihracatı yapan Türkiye’nin varidatında azalma tespit edilmiştir. Ayrıca Sovyet tehdidi sebebiyle Türkiye’nin ordusunun terhis edilmesi ekonomiye cefa getirmiştir.”

Bülbülün'nun sözlerinden hareketle Türkiye İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra maddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır ve bu zor süreci geçirmek için yeni planlar yapmaya başlaması gerekmiştir.

Avrupa'yı değişime sevk eden bir adım olarak ifade edilen Truman Doktrini'nin önemi Türkiye için şöyle ifade edilebilir: Diğer birçok ülke gibi Türkiye de o dönem dış ticaretinin azalmasıyla beraber maddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca Sovyet baskısına maruz kalan diğer ülkeler gibi Türkiye de bu baskıya maruz kalmıştır.

12 Mart 1947'de başkan Truman'ın kongrede kendi adını taşıyan doktrini açıklamasıyla beraber Sovyet tehdidine hem askeri hem de manevi karşı koyan tüm ülkelere yardım yapılacağı açıklanmıştır. Bu yardımdan özellikle Türkiye'nin jeopolitik konumu sebebiyle Batı bloğunda yer alması gerektiğini vurgulayarak faydalanmasını teklif etmiştir. Kongrede Başkan Truman,Türkiye'ye askeri yardım ve 100 milyon dolar maddi yardım edilmesini istemiştir. Başkan Truman'ın bu teklifine kongreden 22 Mart 1947'de izin çıkmış ve Türkiye'ye 100 Milyon Dolar yardımda bulunduğunu Amerika Başkanı yaptığı açıklamada bizzat ifade etmiştir. Bu ifadeler doğrultusunda Truman Doktrini'nin Türkiye'ye getirdiği bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Öncelikle Türkiye 1952 yılında NATO'ya üye olarak SSCB'nin yaygınlaştırmaya çalıştığı komünizm karşısında Batı bloğunda yer aldığını resmen bildirmiştir. Sonrasında Amerika, Türkiye'nin bazı bölgelerine hava üssü kurmuştur, dolayısıyla bu gelişme karşısında Sovyet Rusya ile Amerika arasındaki soğuk savaş gerginliğinin zirveye hızla ulaştığı söylenebilir (Truman, 1968: 168).

Yapılan açıklamalara göre Türkiye'nin 1952'de NATO'ya resmen üye olmasıyla beraber Amerika Birleşik Devletleri de Türkiye'deki bazı bölgelere hava üstleri yerleştirmiştir. Fakat genel bir ifadeyle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nin her ihtimale karşı geliştirdikleri nükleer silahları kullanmadıkları ve geniş çaplı bir savaşa girmedikleri söylenebilir. Bu iki süper gücün elbette karşılıklı saldırı stratejileri vardı fakat birbirlerine saldırı konusunda çekincelerinin de var olduğu biliniyordu.

Doğrudan savaşmak yerine psikolojik savaş yöntemi ile geliştirdikleri silahları ve askeri kuvvetleri ile güç gösterisi yapmayı seçmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin ile görüşmesi, Sovyetler Birliği'ne karşı yapılmış olan açık bir **iri** iş birliği mesajı niteliğinde olmuştur.

1983 yılında gerçekleştirilen Able Archer isimli NATO tatbikatı, tüm dünyayı nükleer savaşa füze krizinden çok daha fazla yaklaştırmıştı! Able Archer, binlerce asker ve araçtan oluşan oldukça gerçekçi bir askeri tatbikattı.

Bu dönemde Doğu Bloğu ile güç dengesinin sağlanması ve güç gösterisi açısından, NATO'nun birinci önceliği olmuştur. Bu nedenle bu tatbikat önemli

nitelik taşımaktaydı.“Esnek Mukabele”stratejisi; stratejik ve taktik nükleer silahlar ile konvansiyonel kuvvetlerin sağladığı caydırıcılığa dayandırılmıştır. (Rogers, 1982:39’ dan aktaran, Varlık, 2012: 86).

Bu gelişme sonrasında bazı Doğu bloğu üzerindeki ülkelerin bağımsızlık talepleri olduğu bilinmektedir ve Komünist parti başkanının Varşova Pakti’nı destekleyen ülkelerden desteğini çekmesiyle birlikte Berlin Duvarı’nın yıkılması, Gorbaçov’un glasnost ve perestroyka politikaları, sermayenin tükenmiş olması ve halktan gelen büyük tepkiler sonucu Doğu Avrupa ülkeleri birer birer sosyalist sistemden ayrılmıştır. Dolayısıyla Soğuk savaşın tek galibi ABD olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Soğuk savaş dönemi böylece bitmiştir (Karadeniz, 2020: 2).

2.4. Göç

Yaklaşık 60 yıl önce dünya genelinde II. Dünya Savaşı sonrasında birçok ülke ekonomik birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Ekonomik zorluk kavramı söz konusu olduğunda akla ilk olarak ülke içerisinde yaşanan maddi zorluklar gelmektedir. Fakat bunu tek bir ülke olarak değil, tüm dünyayı baz alıp bir bütün olarak düşünmek gerekmektedir. Ülke içerisindeki ekonomik yetersizlik göç fikrini doğurmuştur. Bu konuyu kapsamlı değerlendirmek gerekirse göç kavramı dünya genelini kapsayan bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Göçler, dünya üzerinde insanların hayatlarını kısmen değil tamamen etkilediği için sadece coğrafi bir değişiklik değil, aynı zamanda dünya üzerinde önemli bir hareketlilik olarak da ele alınmalıdır.

Bu söylenenlerden hareketle göç kavramı çeşitli şekillerde tanımlanabilir. Adıgüzel (2018:3) göçü; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlamıştır. Göçü bir başka açıdan ele alan Abandan Unat (2017) göçün insanlık tarihi kadar eski olduğunu belirtmiştir. Ayrıca her toplumun tarih boyunca savaş, hastalık kuraklık, düşmanlık, kendi dinini yaşama, dinini yayma, ötekileştirmeden kaçma, toplumsal kutuplaşmadan kaçma, daha iyi kazanç sağlama arzusu ile doğdukları yerden ayrılp başka yerlere, ülkelere hatta kıtalara göç etme hareketi olarak tanımlamıştır (Abandan Unat, 2017: 1). Pekbak ve Asutay (2018:12) ise göçün sadece bir taşınma gibi basit algılanmaması gerektiğinin altını çizerek başta birey olmak üzere insana dair olan inanç, düşünce, kural ve yapılarında değişim ve dönüşüm yasasına zemin hazırladıklarını söylemiştir.

Türk Dil Kurumu'nda göç kavramı şöyle yer almaktadır: “1. Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret. 2. Evden eve taşınma, nakil. 3. Taşınma sırasında götürülen ev eşyaları. 4. Kuşların, geyiklerin, yarasaların, bazı balık ve böceklerin mevsim, iklim, besin miktarı vb.ne göre çevre değiştirmeleri” (TDK, 2011: 954).

Türk Dil Kurumu tarafından göç kavramı farklı açılardan tanımlamıştır, ancak çalışmamızda ilgili bölüme atıf yapılarak göç kavramının ekonomik, toplumsal siyasi vb. nedenlerine değinilecektir. Yapılan tüm bu tanımlardan yola çıkılarak göçün insanlık tarihinin her evresinde bulunduğunu ve insanlığın psiko-sosyal durumunu derinden etkileyen önemli bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Göç kavramı, iç göç ve dış göç olarak iki ayrı kavram olarak ele alınmalıdır.

2.4.1. İç Göç

İç göç, bir ülkenin öz sınırları içerisinde, o ülkenin toplumunu oluşturan bazı insanların bir bölgeden diğer bölgeye çeşitli sebeplerden dolayı, yer değiştirmeleri olarak tanımlanabilir. İnsanlar, yaşamlarının her döneminde daha kaliteli bir yaşam sürdürmek için çabalar. Bu çabaya bağlı olarak yaşam kalitelerini etkileyen sosyal siyasi veya ekonomik sebeplerden dolayı kendi isteklerine bağlı olarak veya bağlı olmaksızın zorunlu olarak göç etmeleri söz konusu olmuştur. Tarih boyunca Türk toplumuna yabancı olmayan göç olgusunu, tek ve kesin bir tanımla sınırlandırmak mümkün değildir. Çelik ve Güven'e (2014: 2) göre iç göç; “İnsanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri olarak tanımlanan çevresel, ekonomik, sosyolojik, siyasal ve kültürel yönleriyle karmaşık bir olgudur.”

“Türkiye’de iç göç akımının 1950’li yıllardan günümüze ülkenin ekonomik, sosyal yapısı üzerindeki tesirinin giderek arttığı görülmektedir. Türkiye’de göçün yönü, daha az gelişmiş Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden, sanayileşmiş ve kişi başına gelir düzeyi yüksek batı bölgelerindeki illere doğru akım başlatmıştır” (Bülbül ve Köse, 2010: 75).

Bu yıllarda sanayileşme gerçekleşmeden iç göçün ivme kazanması, beraberinde ülke içinde bazı sorunlar yaratmış ve zorluklar ortaya çıkarmıştır. Bu zorlukların başında yer alan en önemli etken ise nüfusun artmasına bağlı olarak, kırsal kesimin artık nüfus artışı karşısında yetersizliği olmuştur. “Yetersizlik, tarımda makineleşme ile birlikte topraktan kopuşa da neden olmuştur” (Başel, 2007: 515). Bu

durumu Yamak ve Yamak (1999: 17) şöyle ifade etmiştir: “Bütün ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de iç göç olgusunun ana nedenleri arasında, ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafik, demografik ve siyasi nedenler yer almaktadır. İç göçün kişisel bazdaki gelir dengesizliğinin de iç göç olgusunun en önemli belirleyicisi olduğu hemen hemen herkes tarafından bilinmektedir.”

Ayrıca 1950’li yıllarda kırsaldan şehirlere iç göçün başlamış olması kültürel anlamda da bir karmaşa yaratmıştır. Bununla birlikte sanayileşmenin tam manasıyla gelişmemesi kentlerde niteliksiz iş gücü fazlalığına neden olmuştur. Bu durum ülke genelinde önemli ekonomik yetersizlik olarak ifade edilmiştir. Küreselleşmeyle beraber kırsaldan kente göç, uluslararası bir boyuta taşınmıştır (Sağlam, 2006: 35).

Bu açıklamalar doğrultusunda temel etkenin ekonomik unsur olduğu söylenebilir ve ülke içinde gelir dağılımı dengesizliğine neden olduğu ifade edilebilir. Gelişmeler doğrultusunda dış göç fikri de bu sebeplerden ortaya çıkmıştır.

2.4.2. Dış Göç

Dış göç, ilk olarak II. Dünya Savaşı'nın ardından ekonomik sorunlar sebebiyle ortaya çıkmıştır. Bununla beraber gelişmemiş ya da geliştirmekte olan ülkeler de yaşanan işsizlik krizi sonucunda dış ülkelere iş gücü göçü vermeye başlamıştır.

Avrupa’daki şehirler II. Dünya Savaşı sonrasında, sanayi ve teknolojiye gelişmeler neticesinde birer cazibe merkezi hâline gelmiştir. Avrupa ülkelerinin ekonomik bakımdan gelişmesine ABD’nin yaptığı Marshall desteği katkı sağlamıştır. Savaşın olumsuz etkilerini birçok bakımdan yaşayan Avrupa ülkeleri, azalan nüfus nedeniyle sıkıntı yaşamış ve bu nedenle dışarıdan iş gücü alımına ihtiyaç duymuştur. Avrupa ülkeleri iş gücü açığını gidermek üzere karşılıklı anlaşmalar yoluyla dışarıdan işçi alımına başlamıştır. (Doyuran, B. 2006, dan aktaran Osmanoglu, Ö. 2016)

Türkiye de yurt dışına iş gücü göçü veren ülkelerin başında gelmektedir. Ülkemizde iş gücü göçleri 1960’ta ilk olarak Almanya’ya yapılmıştır. Türkiye göç veren bir ülke olmaya başladığı bu yıllarda başta Batı Avrupa ülkelerine olmak üzere Avrupa’nın diğer ülkelerine de iş gücü göçü vermeye başlamıştır. “Almanya’nın pek çok yabancı ülkeden işçi talebinde bulunması dünyada ses getirmiştir” (Dönüş, 2019:439).

Anadolu'da artan işsizlik sayısı, 1961'de yapılan Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, Anadolu'daki gün geçtikçe artan işsiz insanların akıbetini belirlemiştir. Anadolu'daki akademik anlamda eğitim eksikliği veya tamamen eğitimsizlik durumu göz önünde bulundurularak yapılan Beş Yıllık Kalkınma Planı Projesi'nde niteliksiz iş gücünün gündeme getirildiği söylenebilir. Bu niteliksiz işçi gücünün göçe dolaylı olarak zorlandığını söylemek mümkündür (bkz. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967).

II. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmasına rağmen maddi imkansızlıklarla karşı karşıya kalan Türkiye'nin elindeki işsiz iş gücü gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Türkiye'nin ise kapısının 1961 yılında Ankara'da yapılan işçi sözleşmesi ile çalındığı bilinmektedir. Dağhan (2011: 53), “Türkiye'den Almanya'ya işçi gücü göçünün sebeplerini 1960'lı yılların başında Türkiye'deki işsizlik sorunu, hayat pahalılığının giderek artması, sanayinin gelişmemişliği ve buna benzer olguların toplum üzerindeki etkisi olarak belirtmiştir. Ayrıca Dağhan (2011), Almanya'nın işçi göçü talebinin Türkiye açısından bir çözüm yolu olarak görülmesinin dış göçü hızlandırıldığını dile getirmiştir.”

Dağhanın sözlerinden hareketle ikinci dünya savaşının ardından Türkiye ve Almanya arasında iki ülke için faydalı olacak bir anlaşmanın yapıldığı söylenebilir.

1962 yılında yürürlüğe giren “Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” hakkında bilgi veren Abandan Unat (2006: 456), “İstihdam politikasının bir başka yönü de işçi gücü fazlasının iş gücü kıtlığı çeken Batı Avrupa ülkelerine ihracıdır. Ancak Türkiye işçi gücü fazlalığı olan, fakat niteliği yüksek iş gücü konusunda kıtlık çeken bir ülkedir. İş gücü ihracının, niteliği yüksek işçi gücünden oluşması bu kıtlığı artırabilir, bunun önlenmesi için tedbirlerin alınması şart” olduğunu belirtir.

Bu bağlamda özellikle tarım sanayisinde işsizliğin baş gösterdiği çıkarımı yapılabilir. Öte yandan 60'lı yıllarda Türkiye'de işsizliğin had safhaya ulaştığı söylenebilir. Bu nedenle maddi zorluklarla karşı karşıya kalan işsiz insanların kendi arzu ve isteklerine bağlı olarak yurt dışına göç ettikleri belirtilebilir. Bir diğer ifadeyle işsiz toplumun yurt dışına göç sebebi olarak, hayat standartlarını yükseltme amaçları olduğu ve göç etmeye mecbur kaldıkları söylenebilir.

1973'teki petrol krizine kadar Almanya'ya giden işçi gücü sayısı giderek artmıştır. Almanlar, Türk işçilerin gün geçtikçe artmasıyla petrol krizini sebep

göstererek, Türk işçilerini azaltmaya yönelik bazı girişimlerde bulunmuşlardır. 23 Kasım 1973'te Federal Çalışma ve Sosyal İşler Başkanı'nın tüm Almanya eyaletlerindeki federal çalışma kurumlarına göndermiş olduğu yazıda da yurt dışından işçi alımının durdurulduğu belirtilmiştir. Mevcut durum ile ilgili yazıda aynen şöyle belirtilmiştir:

Mevcut enerji krizinin önümüzdeki aylarda Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki istihdam durumu üzerinde olumsuz bir etkisi olacağı göz ardı edilemez. Bu koşullara istinaden ek yabancı çalışanların Federal Almanya Cumhuriyeti'ne yerleştirilmeleri uygun değildir. Federal kabine tarafından onaylandıktan sonra, Bölüm 19 (4) istihdam teşvik yasasına atıfta bulunarak, Federal Çalışma Bürosunun yabancı ofislerine -İtalya'daki Alman komisyonu hariç- yabancı işçilerin yerleştirilmesinin derhâl durdurulması talimatını rica ediyorum. Bu eylem bir sonraki duyuruya kadar geçerlidir ifadesi yer almıştır (BPD, 2020).

Yukarıda yayımlanan işçi alımının durdurulmasına ilişkin bu duyurudan sonra yeni gelmesi planlanan işçi gücüne kapılar kapanmıştır. Var olan işçi gücüne geri dönmeleri için bazı teklifler yapılmıştır. Yıldız'a (2005: 14) göre:

1983 yılında çıkarılan geri dönüş yasası ile yabancı işçilere geri dönmeleri için verilen teşvik primleri beklenen sonucu vermez. Beklenenden daha düşük sayıda geriye dönüş gerçekleşir. 1993 yılında elde edilen istatistik verilere göre Türklerin sadece %20 sinin Türkiye'ye geri dönmeyi planladıklarını ifade etmiştir. Kalan %80'i ise artık Almanya'yı ikinci vatan olarak benimsemişlerdir.

Ayrıca Yıldız (2005: 14), 1999 yılında çıkarılan vatandaşlık yasası ile de pek çok Türk'ün Alman vatandaşı olduğunu gözlemlemenin mümkün olduğunu söylemiştir. Ünlüer (2010: 63) ise; “Sadece 1973 yılında Türkiye'den Federal Almanya'ya 103.753 işçi gelmesine karşılık, 1975'te sadece 640 işçiye çalışma izni verilmiştir. Ancak aile birleşmeleriyle birlikte Almanya'daki Türk varlığı 1975 yılında 1 milyon sınırını aşmıştır, diye durumu izah etmiştir.”

Anlaşılabacağı üzere, Türkiye'den Almanya'ya özellikle 1975 yılında gelen işçi gücünün 1 milyona ulaşması ile beraber, 1983'teki petrol krizine istinaden verilen teşvik primi neticesinde sadece %20'lik bir bölümün geri dönme planları yaptığı bilinmekteydi. %80 gibi önemli bir bölüm ise kalmaya karar vermişti. Almanya'da bulunan göçmenleri uyumsağlamaya teşvik etmek isteyen sendikalar ve göçmenlere yardım örgütleri arasında bir iç tartışma başlamıştı. Aynı yıllarda Federal Almanya ve işçi alan diğer Batı Avrupa ülkeleri, yeni gelen işçilerin istihdam edilmesine sınırlama getiren, yerleşmiş bulunan işçilerin çoğunun isterlerse ülkede kalmasına izin veren politikaları kabul etmişlerdir (Ünlüer, 2010: 52).

Yukarıdaki açıklamalara istinaden kalmaya karar veren Türk işçileri ve aileleri için Almanların gerekli çalışmaları başlattığı söylenebilir. Öncelikle aile birleşimi sebebiyle gelen aile üyelerine kalacak yer ve dil öğrenme gibi mecburiyet getirildiği bilinmektedir.

Birinci kuşak Türkler, 1961'de Sirkeci Garı'ndan Almanya München Garı'na gelmişlerdir. Birinci kuşak Türklerini 1961'den 1975'e kadar tanımlamak mümkündür. Birinci kuşak Türk işçilerinin tek amaçları gerekli miktarda para kazanıp hayat standartlarını yükseltmek olmuştur. Almanya'ya ilk geldiklerinde tamamen vasıfsız işçi olarak adlandırılmışlardır. Ayrıca Alman yetkilileri, Alman dilini bilmedikleri için onları yetersiz görmüş ve sadece temel ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Dilin önemi, kültürün ana yapı taşlarından biri olmasıdır. Kültüre uyum sağlamanın yolu dili bilmekten geçer, dolayısıyla Almanlar için de dil önemlidir. Neticede bir arada yaşamak bunu gerektirmektedir. Fakat birinci kuşak kendini kalıcıdan ziyade gidici düşündüğü için ve çok yoğun bir çalışma temposuna maruz kaldığı için dili ileri seviyeye taşıyamamış, dolayısıyla yeterince öğrenememiştir.

Göçün süreklilik kazanması üzerine Avrupa ülkeleri göç alımına belirli sınırlamalar getirmeye yönelmiş, ancak bu sınırlamalar bile göçmen işçilerin gelişini engellemekte yetersiz kalmıştır (Şahin, 2010: 104).

Türkler kalıcı olmalarının ardından misafir işçi kimliklerinin yerine göçmen kimliği altına girmişlerdir.

İkinci kuşak, 1974-84 yılları arasında yetişmiştir. Birinci kuşağa göre daha aktif bir tutum sergilemiştir. Bunun nedeni; ikinci kuşağın Almanya'da okullara gitmesi olmuştur. Bazıları Alman dilini yeterli düzeyde öğrenmiş ve mecburi eğitimlerini tamamladıktan sonra sunulan imkânlar dâhilinde meslekler edinmişlerdir. Diğerleri Alman dilini ileri seviyeye taşımış, eğitimlerinde önemli vasıflar kazanmışlardır. Eğitim düzeyi yüksek olanlar arasında tıp alanında doktorlar, hukukta avukatlar, mühendislerin yanı sıra, eğitim fakültelerinden mezun edebiyatçılar da vardı. Zeyneloğlu ve Sirkeci'ye (2014: 81) göre; "Türkiye son yarım yüzyıl içinde dışa göç veren bir ülke olmuştur. Milyonlarca kişi Batı Avrupa'ya ve dünyanın diğer bölgelerine göç ederek, vardıkları ülkelerinde sayıca fazla, Türkiye kökenli toplulukların oluşmasını sağlamışlardır. Günümüzde yurt dışında yaşayan en

büyük Türkiye kökenli nüfus Almanya'da bulunmaktadır.” Bu ifadelere istinaden bugün Almanya'da milyonlarca Türkiye kökenli vatandaşın yaşadığı, ayrıca bu vatandaşların kökeninin 1960'lı yıllara dayandığı söylenebilir.

Federal Göçmenkurumu (Bundesamt für Migration'in) verilerine göre 2015 yılında Almanya'da 2.9 milyon göç geçmişi olan Türk kökenli vatandaşın yaşadığı belirtilmiştir. Ayrıca bu sayıların yarısının 1.5 milyon Türk vatandaşı olduğu söylenmiştir. 18-80 yaş aralığının %36'sının Alman vatandaşlığını veya çifte vatandaşlığı tercih ettiğini belirtilmiştir. Yapılan örneklem dağılımına bakıldığında ise Türkiye kökenli vatandaşların %32'sinin Alman veya çifte vatandaş oldukları ifade edilmiştir. Anket yapılan vatandaşların %54,50'sinin birinci kuşak ve %45,50'sinin ikinci kuşak olduğu vurgulanmıştır (Mikrozensus' dan aktaran, Schührer 2015: 5).

40 yılı aşkın bir süre içinde yurt dışında 3 hatta 4 nesil yaşayan Türk nüfusu artık yaşadıkları ülkelerin dilini konuşmayla beraber onların kültürlerini de kısmen benimsemişlerdir. Ekonomik yaşamlarını kazandıkları bu ülkelerde toplumun içerisinde etnik azınlık olarak algılanmış olsalar da Türkler bir taraftan kendilerini kaçınılmaz bir biçimde kültürel entegrasyon içinde bulmuşlardır (Özkan 2008: 168)

Genel hatlarıyla dış göçün Türk toplumu için önemli bir yere sahip olduğu ve göç etmenin ana vatanından uzak kalmanın özlem gibi ağır bedelleri olduğu bilinmektedir. Sözleşmelerin uzatılması ve aile birleşimi gerçekleştikten sonra, yurt dışında yaşama fikri daha cazip bir hâle gelmiştir. Ülkelerine ve kendi hayat standartlarına bir nebze faydalı olabilmek için göç etmiş bu insanların birçoğunun geri dönme hayalleri ancak hayatlarını kaybettikten sonra gerçekleşmiştir.

2.5. Kültür

Kültür, toplumların en önemli gücüdür. Bir toplumun ekonomik bakımdan gelişmesi için fark yaratması gerekir. Buna bağlı olarak sahip oldukları kültürel yapı anlam kazanmaktadır. Kültür unsurlarını yaratan ise toplumların bir arada yaşama zorunluluğudur. Buna göre kültürün bazı tanımları şu şekilde yapılmıştır:

Oğuz a (2011: 124) göre: “Toplum bilimleri özünde insan ve toplum etkilişimini barındıran ve toplumun farklı açılardan ele alındığı ahlâk, din, çevre, bilim, iktisat, siyaset, tarih hukuk gibi bir çok alt alanın araştırma konusunu oluşturan bir bilim dalıdır.” tanımını yapmıştır.

Kültürü bir başka açıdan ele alan Thomas (1996) ise şöyle demektedir:

Kültür evrensel bir olaydır. Tüm insanlar belirli bir kültürde yaşıyorlar ve onu geliştiriyorlar. Kültür; nüfusun oluşturulmasında kullanılan nesnelerden kuramlara, fikirlere ve değerlere kadar uzanan belirli bir eylem alanı oluşturur. Bu yönlendirme sistemi belirli sembollerden oluşturulur (dil, jestler, yüz ifadeleri, giyim, selamlaşma ritüelleri vb.) ilgili toplum, oryantasyon veya grupta oluşturulur ve bir sonraki nesile aktarılır. Oryantasyon sistemi, tüm üyelerin topluma veya gruba bağlılıklarını tanımlar ve kendi çevrelerini yönetmelerini sağlar. Kültür; bir toplumun tüm üyelerinin algısını, düşüncesini, değerlerini ve eylemlerini etkiler. Kültüre özgü oryantasyon sistemi, bir yandan eylem imkânı ve hareket cazibesi sağlar, diğer yandan eylem için koşullar sağlarken sınırlarını da belirler”

Öte yandan Nişancı(2012:1281) “ Kültür, bir taraftan insanı şekillendiren, diğer taraftan insan, örgütün şekillenmesine katkı yapar ve böylece örgüt kültüründe kendini, daha doğrusu toplumu hissettirir.”

Bakır (2014) ise kültürü;

Kültür kavramı altında kamuoyunda insan varoluşunun çeşitli ifade biçimleri toplanmaktadır. Yani, aslında insanları diğer canlılardan ayırt eden bazı terimler vardır. Örneğin yetiştirme ve eğitim, kendini bilme, spor vb. terimler kendi amaçları doğrultusunda kullanılır. Yabancı kültürdeki bilgiyi kullanabilmek için, yabancı kültürün, kültürel olaylarını ve davranış kalıplarının farkında olmak gerekir” olarak ifade etmiştir.

Kültür kavramının farklı ele alınış biçimlerine göre süreklilik ve değişiklik gösterdiği söylenebilir. Ayrıca kültürün insan topluluğu için deneyimlerini yorumladıkları ve eylemlerini yönlendirdikleri bir oryantasyon sistemi olduğu ifade edilebilir. Yabancı bir kültürdeki bilgiyi kullanabilmek için o kültürün davranış kalıplarının farkında olmayı gerektiren zihnin bir kolektif programlanması olarak aktarılabilir. Bu bağlamda kültürün entegrasyon ile bağlantısı ve ön yargıların insan davranışlarına etkisinin önemi incelenmelidir.

2.6. Almanların Gözünden Türk Kültürü

Toplumlar arasındaki Kültürel anlaşmazlıklar uzun yıllar öncesindeki İdeolojik ve dinsel anlamdaki farklılıklara dayandırılmaktadır.

Kültürlerarası çatışmaların başlaması çoğu kez uzun yıllar öncesine ait toplumsal, ideolojik ve dinsel anlaşmazlıklara dayanır. (Atalay, 2008:39)

Ön yargı, anlam beklentisi, önden farklı anlamalar ya da önyargılar, değerlendirmeye çalıştığımız metnin ya da sanat yapıtının bölümleri ve aynı

zamanda eldeki metnin tamamını yansıttığı için anlamamız üzerinde oluşturuca konumda olduğunu söylemek mümkündür.

Gürses'e (2005:143) göre ön yargı; "öteki şahıs ve gruplara karşı hoşgörüsüz ayrımcı tutumlardır." Ayrıca Gürses çalışmasında ön yargının değiştirilmesinin dogmatik kanaatler içerdiği için oldukça zor olduğunu söylemiştir. Goldstein ise; "Bir grup veya o grubun üyeleri hakkında olumsuz bir değerlendirme" olarak tanımlandıktan sonra ön yargıyı ikiye ayırıyor: "Öteki"ni olumsuz bir değerlendirme ve "öteki" ne karşı olumsuz bir davranış (Goldstein'den aktaran, Gürses, 2005: 144). Öte yandan Schleiermacher "Ön yargılar taraf tutma ve sabırsızlıktan kaynaklandığını söylemiştir" ve otoritelere itaat eden kişilerde taraf tuttuklarından dolayı, peşin hükümler de bulunur ifadesini kullanmıştır (Schleiermacher'dan aktaran Gadamer, 1976: 103).

Görüldüğü gibi ön yargının bir davranıştan ziyade bir tutum olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan tanımlarda ön yargıların insan tutumlarına etkisinin olduğu belirtilmiş ve insan davranışlarında gözlemlenmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. 11. yüzyılda Avrupa ülkeleri ile kilisenin kullandığı ortak dil Latince'dir. Bu dili bilmeyen halk, Haçlı Seferleri sırasında yazılan mektuplara konu olan olay ve gelişmeleri kilise aracılığı ile öğrenmiştir. Katolik kiliseleri, mektuplarında öne sürülen iddiaların yayılmasını sağlamıştır. Çoğu Avrupa halkları gibi, Almanlar da doğudan gelen tehlike olarak tanımlanan Türklere ilişkin ilk bilgi ve izlenimleri kilise üzerinden edinmiştir. (Kula, 1992: 34).

Bununla alakalı olarak Katolik kilisenin kendi çıkarlarını gözeterek Türklere karşı kışkırtıcı, olumsuz duygu ve düşünceleri aşıladığı söylenilebilir. Türkleri, dinsiz, hoşgörüsüz, kaba, hoyrat, yıkıcı, vicdansız, ahlaksız, iğrenç eylemler gerçekleştiren korkunç günahkarlar olarak kolayca ön yargı oluşturacak şekilde olumsuz basmakalıp sözlerle tasvir ederek, Hristiyan halkını Türklere karşı kışkırtan kilise, günümüzde etkisini hala sürdüren ön yargıların oluşmasına sebep olmuştur. (Kula, 1992: 35).

Kula'nın (1992) ifadeleri doğrultusunda kilisenin Türklere ilişkin olumsuz açıklamaları tarihten günümüze kadar uzanmıştır. Avrupa Hristiyan topluluğuna kilise tarafından aktarılan asılsız iddiaların Almanların gözündeki Türk imajının zedelenmesine ve Türklere ilişkin ön yargıların oluşmasına sebebiyet vermiştir. Olumsuz Türk imajının etkileri günümüze kadar erişmiş ve izlerini zaman zaman

göstermiştir. Almanya'ya giden ilk iş gücünün kötü, acımasız, barbar imajı nedeniyle zorluklarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir.

Ünlü Alman Bilim Adamı ve gezgin Jacob Philipp Fallmerayer in 1840 yılında Trabzon'a düzenlediği yolculuktaki izlenimleri, Katolik kilisenin aksine olumlu aktarımlar içermektedir. Osmanlı İmparatorluğu hakkında olumlu yazılarından dolayı Sultan Abdülhamit tarafından iftihar nişanesi ile ödüllendirilmiştir (Fallmerayer, 2002: 11).

İnan'a (2016:12) göre; "Türkiye'de çok fazla tanınmayan Fallmerayer yapılan kısmî çalışmalar neticesinde "Türk sempatizanı" olarak resmedilmiştir. 19. yüzyılda yaşamış bir Alman milliyetçisi Türkiye'de yanlış tanınmıştır".

İnan'ın (2016) sözlerinden hareketle Fallmerayer her nekad etkileyici ifadelerle doğayı ve mimariyi tasvir etse de zaman zaman Türklere ilişkin eleştirilerde de bulunmuştur. Eleştirilerin ağırlıklı olarak Türklerin sanat anlayışı eksikliği ile ilgili bazı varsayımlar içerdiği ifade edilebilir.

Nitekim Fallmerayer'in (2002) Doğu'ya dair bu betimlemeleri genel olarak kendisinden önceki oryantalist birikime uygunluk gösterse de onu öncekilerden ayıran özellikler antik Greklere bakışı ve 19. yüzyıl Doğu sorununda Avrupa kamuoyunu etkilemek adına oluşturduğu olumlu Osmanlı ve İslam imajıdır.

Fallmerayer Trabzon'a gerçekleştirdiği gezi sırasında Türkler hakkında izlenimlerini şu şekilde aktarmıştır: "Sabahın bunaltıcı havasında kıyıdaki dolaşık yoldan çıkarken belki de konsolos burada değildir, belki hastadır, belki canı sıkılmış ve aksi bir gündedir, belki de Almanların düşmanıdır ve yazarlardan nefret ediyordu diye düşündüm" (Fallmerayer 2002: 41).

Oysa şimdi yetersiz Türk mimarisi ve harem töresi her şeyi değiştirmiş. Bu arada düşman kapıya dayanıp kaçıışı olanaksız hale getirdiği zaman, yüksek yarım kagir evlerin ve üst üste yığılmış insanların bulunduğu dar sokaklarda yangınlar daha bir korkunç oluyordu. Eğer bir karşılaştırma yapılırsa, belki de Doğu'nun hiçbir şehri Komenlerin karışıklıklarla dolu zamanın Trabzon'unda olduğu kadar çok ve harabeye çevirici yangınlara tanık olmamıştır (Fallmerayer, 2002: 67).

"Türklerin resim nefreti bunların üzerlerinin kireçle sıvanmasına sebep olsada, İstanbul'daki Ayasofya Kilise'nin freskleri ya da Trabzon'daki Ayasofya ve Aziz Khorisokefalos'ta olduğu gibi, kapatılanlar kolayca kazınıp ortaya çıkarılabilir"

(Fallmerayer, 2002: 69-70). “Yine Türk mimarisinin perişan haldeki kulübe ve tahta binalarından başka bir şey göremedim” (Fallmerayer, 2002: 71).

Yukarıda Fallmerayer’in (2002) aktarmış olduğu izlenimlerden bir kısmının varsayımlar ve ön yargılar içerdiği de söylenebilir. Türklerin mimariden anlamadıkları kadar barbar oldukları ve harem töresine önem verdiklerini de belirten Fallmerayer’in eleştirilerinde ağırlık olarak Türklerin sanat anlayışı eksikliğini dile getirdiği söylenebilir. Komenlere yapılan saldırılardan dolayı da Türkleri sorumlu tutmuştur.

Bu bağlamda Türk toplumsal imajın zarar görmesi ve ırkçılık konusuna değinmekte fayda olacaktır. Mora (2011: 24) ise; “Günümüzde sosyal medya aracılığı ile halka zaman zaman ön yargı oluşturacak, ön yargıları besleyecek ve kitleleri harekete geçirecek mesajlar verilmektedir. Egemen sınıflar ve otoriteler, daha önce halka benimsetilen ve toplumsal bellekte yer alan bu ön yargılardan sadece gerektiğinde yararlandıklarını söylemiştir.”

Mora’nın (2011) da ifadelerinde geçmişten Kilise aracılığı ile zedelenen Türk imajının günümüzde ihtiyaç duyulması durumunda medya aracılığıyla da yansıtıldığını belirtmiştir. Bu yansımaların Almanların Türklere karşı sergiledikleri olumsuz tavırlar doğrultusunda günümüzde de gözlemlenebilmesi mümkündür. Bu durumu Türk Alman ilişkileri boyutunda da gözlemlemek mümkündür. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde tarihten gelen ve gündelik yaşamda karşılaşılan farklılıklar nedeniyle oluşan ön yargılar medya aracılığıyla olumsuz imaj oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bu durum yabancı düşmanlığı ve ırkçı duyguları kışkırtarak toplumu etkilemektedir.

Almanya’da olumsuz Türk imajının nedenleri; dini, kültürel, ekonomik, siyasi nedenlerle, bunlardan kaynaklanan ön yargılar olarak değerlendirilebilir. Batı’da Türklere karşı olumsuz bakış açısının kökenleri ve bunun günümüze kadar yansıtılmasını nedenlerinden biri Avrupa halkının yüzyıllardır kilise aracılığı ile Türklerle ilgili olumsuz bilgilendirme propagandası yürütmesi olduğu söylenebilir. Nitekim Kula (1992: 54) bu duruma açıklık getirmek için şu ifadeleri kullanmıştır: “Türkler eğilim olarak olumsuz betimlenir. Ancak bunun yanı sıra, “cesaretli ve savaşkan nitelikleri olan kibirli ve burnu yükseklerde insanlar olarak gösterilirler.”

Türklerin Almanya'ya işçi göçü vesilesiyle gidişlerinin ardından, Almanların önceden var olan ön yargıları, sergiledikleri olumsuz davranış nedenleri olarak ifade edilebilir. Misafir işçiler ilk yıllarda yaptıkları işler ile dikkatleri üzerlerine çekmeyi başarmışlardır. Türkler ve diğer misafir işçiler birbirlerine belirli özellikler atfedilmesi ile beraber kategorize edilmiştir.

Kısa zamanda mümkün olabildiğince fazla para kazanma arzusu içinde olan Türk göçmenler, misafir işçiler arasında her ne kadar performans artırıcı kazanç yolları varsa oldukça yaygınlaşmıştır. Türklerin performanslarının üretim alanında etkili olduğu söylenebilir.

Nitekim Türklere iş verilmesinin başlangıç evresinde Alman iş arkadaşları “Türkler, çılgınlar gibi çalışıyor ve bundan dolayı modül başı iş oranlarını bozuyorlar.” gerekçesiyle onlardan şikâyetçi olmuşlardı. Özellikle bu davranışlar, işletmelerde Almanların Türklere hoşlanmamasına sebep teşkil etmiş ve aralarında olumsuz hava esmeye başlamıştır (www.turkyurdu.com)

Bu bağlamda Türklerin çılgınlar gibi çalışmasından ötürü Alman işçilerin de Türkler gibi çalışmak zorunda kalmaları nedeniyle rahatsız oldukları söylenebilir.

Her ne kadar işveren Almanlar için Türklerin Almanya’da kalıcı olmaları faydalı olsa da, Türklerin birlikte çalıştıkları Alman mesai arkadaşları için bu durum hiç sevindirici olmadığı da ifade edilebilir.

Alman basınında Türklerle ilgili farklı konulara odaklanan çeşitli haberler olduğu görülmektedir.

Ulrich Herbert’in Marietta Schwarz ile gerçekleştirdiği röportaj, “Türk işçiler başlangıçta bir yedekti” başlığı ile 2011 yılında yayımlanmıştır.

Şekil 2.1. Türk İşçiler Başlangıçta Bir Yedekti Başlıklı Haberine İlişkin Görsel (DPA, 2011)

Anlaşmadan sadece birkaç yıl sonra gerçek Türk göç dalgası başlamıştır (Picture Alliance / DPA).

Tarihçi Ulrich Herbert: 50 yıl önceki işe alım antlaşmasından hemen sonra Almanya'ya çok az Türk işçi geldiğini açıklıyor. Alman şirketleri tarafından ülkeye getirilen Türklerin sayısı 1967'den 1973'e kadar arttı.

Marietta Schwarz: Misafir işçiler kavramı, Almanya'nın aktif olarak yurt dışından işçi alımı yaptığı zamanlardan geliyor. Her şeyden önce, henüz genç Federal Almanya Cumhuriyeti 1955'te yurt dışından işçi alımını İtalya ve Yunanistan ile başlatmıştı. Göçmen işçiler ağırlıklı olarak tarım, madencilik ve otomotiv endüstrisindeki işleri üstlendiler. Geçici işçi olarak adlandırılmışlardı, çünkü Almanya'ya göç etmemeli ve aile birleşimi gerçekleşmeden hemen geri dönmelilerdi. Türkiye ile işe alım sözleşmesi bundan tam 50 yıl önce yapılmıştı ve ben bunu 20. yüzyılda göç tarihi ile yoğun bir şekilde ilgilenen tarihçi Ulrich Herbert ile konuşacağım.

Günaydın Bay Herbert!

Ulrich Herbert: Günaydın!

Schwarz: Entegrasyon ve rehberlik kültürü bugün hâlâ hararetli bir şekilde tartışılıyor. Bu konu ile ilgili gündeme şu şekilde bir soru gelmekte: 50 yıl önce nasıl olabilirdi? Örneğin; Türk misafir işçi ve İtalyan işçi arasındaki fark neydi?

Herbert: Her şeyden önce, Türk misafir işçiler İtalyanlardan çok daha az sayıdaydı. Çünkü Alman-Türk anlaşmasının başlangıçta hiçbir somut etkisi olmadı hatta neredeyse hiç olmadı. Ayrıca daha çok baskı altında ve Türk tarafının talebi ile başlatıldı.

Batı Alman tarafının duvarı özellikle inşa etmesi neticesinde; İtalya, İspanya, Yunanistan ve Yugoslavya'dan işçi getirmek zorunda kalındı. Türk işçiler başlangıçta yedek gibiydi ve Federal Cumhuriyet bu anlaşmayı imzalama konusunda o kadar da hevesli değildi. Fakat bu durum, ancak 1966, 67 ekonomik krizinden sonra değişti, çünkü o zamanlar demir döküm endüstrisi de dâhil olmak üzere özellikle otomobil endüstrisi, büyük ölçekte vasıfsız işçiye ihtiyaç duyuyordu ve bunlar yalnızca 1967 ve 1973 arasında mevcuttu. Bu arada Türkiye anlaşması 6 yıl önce Federal Almanya Cumhuriyeti'ne getirilmişti. Bu

demek oluyor ki ilk gelen misafir işçiler; İtalyanlar, İspanyollar, Yunanlar, Portekizler, Yugoslavlar olurken -çok önemli- 1966-1967'de de Türkler gelmişti.

Schwarz: O zamanlar federal hükümetin istekli olmadığını söylüyorsunuz. Şimdi çok aptalca bir soru soruyorum: Neden?

Herbert: Eh, çünkü Türk nüfusu ile aralarındaki kültürel farkın çok büyük olduğu kabul edildi, bu arada mesafe, yani mekânsal mesafe ve bir de İtalya ve diğer güney ülkeleriyle yapılan anlaşmalarla zaten kontenjanın dolu olduğu izlenimi vardı, o zamanlar daha fazla ihtiyaç olmadığına inanılıyordu, çünkü ekonomik gelişme de belirsizdi ve misafir işçi alımının ne ölçüde gelişeceğini kesinlikle öngörmek mümkün değildi.

Schwarz: Kalacakları süre maksimum iki yıldır. O dönemdeki misafir işçilerin hayatları nasıl hayal edilebilir?

Herbert: Eh, işe alım ülkelerinde -örneğin Türkiye'de- özellikle tıbbi olarak özel işe alım istasyonlarında 20'li yaşlarında muayene edilenler genelde gençlerdi. Özellikle yaşları 18-25 arasındaki erkeklerdi, bu yüzden sağlam, güçlü ve sağlıklı olmaları gerekiyordu ve kural olarak vasıfsız olmaları gerekiyordu. Alman sanayisi özellikle vasıfsız işçi arıyordu ki, dolayısıyla bu en büyük sorunlardan biriydi, çünkü Batı Almanya sanayisinde bu şekilde çok ucuz iş gücü ile tasarruf potansiyelinin elde edilebileceğine ve diğer yandan da düzenlemeden kaçınılabileceğine inanılıyordu. Amaç buydu, fakat yabancılar için altyapı çok zayıftı. Temel olarak, ortak konaklama yerlerinde, yaşadıkları kışla veya benzeri konaklama yerlerinde kampları vardı. Bunu çok ilkel bir şekilde hayal etmelisiniz. Aslına bakarsak o dönemde sözde misafir işçiler de bir an önce para kazanıp daha sonra kazandıkları parayla geri dönmek istiyorlardı. Bu, tabiri caizse, tüm göçmenlerin hatta neredeyse dünyadaki tüm göçmenlerin klasik durumudur, buraya gelen ilk misafir işçiler için de geçerlidir: "Sadece birkaç yıl." Bu arada, bu genellikle yaşlılık için geçerlidir, hâlâ geçici olarak burada olduğunu düşünüyor olması ve aslında bir daha asla olmayacak olsa bile, evinde bir hayata hazırlanması.

Schwarz: 1970'lerin başında Almanya'da bir durgunluk vardı, hükümet işe alımı durdurdu, ancak ülkede 2,6 milyon misafir işçi vardı. Onlara ne oldu?

Herbert: Eh, işte ilk başta hiç birşey. Başlangıçta sadece Kasım 1973'te başka bir işe alım yapılmaması gerektiği belirlendi. O zamanlar Almanya'da 2,6 milyon çalışan, dört milyon yabancı belirlendi. Dolayısıyla burada belirli bir aile bileşeni vardı ve bunların arasında 900.000 civarında Türk grubu, Yugoslavlardan sonra en büyük ikinci gruptu.

Schwarz: Sadece iş yerleri ile ilgilenmeyen, aktif bir dış politikası ne zaman var olmaya başladı?

Herbert: Temelde 1973'ten bu yana, yani işe alım dondurulduğundan beri, ilk kez bunun nasıl devam etmesi gerektiği konusunda tartışmalar ortaya çıktı. Konuk işçilerin sosyal durumları hakkında zaten kritik tartışmalar vardı ve şimdi nasıl devam edileceği sorusu ortaya çıktı ve bir ikna vardı: "Bu geçici bir durumdur ve her dış politika, misafir işçilerin bir an önce misafir olarak evlerine gitmelerini sağlamalıdır." Altı yedi yıl önce yabancıların göç etmeye başladığı İsviçre gibi komşu ülkelere bakış, bunun işe yaramadığını ve misafir işçilerin büyük ölçüde göçmen olma eğiliminde olduklarını gösterdi. Bu durum 19. yüzyılda Amerika'ya göç eden Almanlardan farklı değildi. Onlar da sadece kısa bir süreliğine Amerika'ya gidip dönmek istiyorlardı, ancak orada kaldılar, bu bir kural. Ancak bu bağlamda ne yapılacağı ile ilgili büyük bir düşünce başladı. Biz bir göçmen ülkesi değiliz sözü ile karar verilerek 1970'lerin sonunda bir anlaşmaya varıldı. Özellikle Avrupa Birliği üyesi olmayan Türk misafir işçilerin Almanya'da kalıcı olarak kalmasını istemediğimiz için, aktif bir entegrasyon politikası izlemeyeceğiz.

Schwarz: Bay Herbert,yarın 50. yılını kutlayacak olan Alman- Türk işe alım sözleşmesi hakkında yaptığımız röportaj için çok teşekkür ederim.

Herbert: Ben teşekkür ederim! (Deutschlandfunk Kultur, 2011).

Türlere ilişkin bir başka haber ise “Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadınını Öldürdü” başlığı ile NDR haber ajansından çıkmıştır.

Şekil 2.2. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadınını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 1 (NDR, 1992)

Yıkıcı saldırı: 23 Nisan 1992 eski Mölln kasabasındaki iki eve Molotofkokteylli saldırı. Üç kişi hayatını kaybetti. 23 Kasım 1992 gecesi, Schleswig-Holstein'daki sakin "Eulenspiegel kasabası" Möllnün çehresini değıştirdi. O zamanlar Lars C.(19) ve Michael P. (25) Ratzeburger Caddesi ve Mühlen Caddesi'ndeki iki ayrı eve yanıcı madde ile saldırıda bulundu. Mühlen Caddesi'ndeki evde 10 yaşındaki Yeliz Arslan ve 14 yaşındaki Ayşe Yılmaz ile 51 yaşındaki Bahide Arslan hayatını kaybetti. Yangınlarda 9 kişi ağır yaralandı. Adı açıklanmayan bir şahıs yanan evleri polise ve itfaiyeye ihbar etti ve telefon konuşmasını "Yaşasın Hitler!" sözleriyle bitirdi. Dazlak faaliyetinde görevlendirilen Lars C. ve Michael P. kısa süre içerisinde tutuklandı (NDR, 1992).

Şekil 2.3. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 2 (NDR, 1992)

10.000' den fazla insan ile cenaze namazı. Mölln'deki saldırı dünya çapında sansasyon yarattı ve "Eulenspiegel kasabası" kanlı yabancı düşmanlığı haline geldi. Almanya'nın her yerinde insanlar ellerinde ışıklar ile büyüyen aşırı sağcılığı protesto etti. 27 Kasım 1992'de Hamburg'da kurbanlar için düzenlenen cenaze törenine 10.000'den fazla insan katıldı. Federal Savcılık kundaklama saldırısı ile ilgili soruşturmayı devralıp -bu bir yenilik- Federal Savcı Alexander von Stahl, saldırının "Federal Almanya Cumhuriyeti' nin iç güvenliğini bozmayı amaçladığını" söyledi (NDR, 1992).

Şekil 2.4. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 3 (NDR, 1992)

İlk olarak 1992'de sığınmacıların gelmesiyle beraber Rostock' ta şiddetli isyanlar yaşandı. Almanya'da zaten yabancılara yönelik saldırılar olmuştı. Sadece Rostock-Lichtenhagen'daki isyanlar dehşete yol açmıştı: Sağcı isyancılar Plattenbau-Vorstadt'daki sığınmacı evlerine çevrede yaşayan sakinlerin alkışlarıyla yanıcı maddeler atarak saldırıda bulunmuşlardı. Bir yıl önce Saksonya Höyerswerda'da yabancıların evlerine yanıcı madde, çelik bilyeler ile saldırıldı ve çok sayıda insan yaralandı. Belediye Başkanı Jan Wiegels daha sonra "Mölln tek bir olay değil, bir olaylar zincirinin parçasıydı." dedi. Aşırı

sağcı partiler Almanya'nın yeniden birleşmesinin ardından seçim başarılarını kutladılar ve sığınma politikası hakkında bir tartışma alevlendi.

Yabancılar yönelik şiddet yeni boyutlara ulaştı. Mölln'deki saldırı ile azınlıklara yönelik şiddet yeni bir düzeye ulaştı; bu, yeniden birleşmiş Almanya'da insanların öldüğü, ilk ırkçı saldırı. Bunu 29 Mayıs 1993'te Kuzey Ren-Vestfalya'nın Solingen kentinde meydana gelen ve 5 kişinin hayatını kaybettiği ölümcül saldırılar takip etti. Bu süre zarfında birçok Türk, Almanya'nın hâlâ ana vatanları olup olmayacağını merak ediyor. Mölln'de yakılan evlerin sakinleri yıllardır Almanya'da yaşıyordu ve öldürülen kızlardan biri Almanya'da dünyaya gelmişti. Diğer kız ise büyükannesini ziyarete gelmişti. (NDR, 1992).

Şekil 2.5. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 4 (NDR, 1992)

Mölln geçmişiyle yüzleşiyor. Saldırının ardından Almanya'nın her yerinde yabancı düşmanlığına karşı gösteriler düzenlendi. İki failin bölgede aşırı sağcı tavırları bilindiği için, Mölln saldırılarından sonra, aşırı sağcıların yaptıklarını hiçbir şey yapmadan çok uzun süre izlediği iddiaları ile karşı karşıya. 8 Aralık 1993'te, Schleswig-Holstein Yüksek Bölge Mahkemesi, Michael P.'yı 3 cinayet ve çok sayıda cinayete teşebbüsten ömür boyu hapis cezasına çarptırdı. Lars C., gençlik ceza yasasına göre 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Mahkeme, her iki sanığın da sadece kabul etmekle kalmayıp iki evinde yakılması istendiğini kanıtladığını düşünüyor. Her iki fail birkaç yıl sonra erkenden serbest bırakıldı. Lars C. 2000 yılında, Michael P. 2007'de hapisten çıktı (NDR, 1992).

Birlikte yaşama derneği, "Aşırı sağcı aşırılıkları"na karşı dernek. O zamandan beri, Mölln adı her zaman saldırılarla ilişkilendirildi ve şehir, tarihinin bu karanlık bölümüyle agresif bir şekilde mücadele ediyor. Mühlen Caddesi'ndeki itfaiye binasının duvarında bir hatıra plaketi ve stilize alevli ahşap bir giriş, dramı anımsatıyor. Binanın adı Bahide Arslan dır. "Birlikte Yaşamak" derneği, Saldırılarından kısa bir süre sonra, bölgedeki Alman ve yabancı vatandaşların bir arada yaşamasını geliştirmek amacıyla kuruldu. Ayrıca aşırı sağcı taşkınlıklar üzerine eğitim çalışmaları yapmak ve gençlerin hayata karşı demokratik bir tutuma sahip olmalarını amaçlıyor (NDR, 1992).

Şehir kendini kozmopolit bir topluma adanmıştır. Şehir, uzun zamandır insanların tekrar kendilerini güvende hissetmelerini sağlamayı amaçlıyor.

Belediye Başkanı Wiegels, "Türk toplumu ile barışçıl ve kozmopolit bir toplum oluşturmaya çalışıyoruz."

"Her şeyden önce, siyasi sorumluluk taşıyanların özel bir sorumluluk taşıdıklarının farkındalar."

"1992'deki gibi korkunç olaylar bir daha yaşanmamalı." dedi (NDR, 1992).

Lichtenhagen: Yabancı düşmanlığının patlak verdiği yer. Aşırı sağcılar yangın çıkarıcı maddeler atıyor ve bölge sakinleri alkışlıyor: Ağustos 1992'de Rostock-Lichtenhagen'de yabancılara yönelik saldırılar günlerce sürdü (NDR, 1992).

Şekil 2.6. Mölln 1992 Aşırı Sağcılar Üç Türk Kadını Öldürdü Başlıklı Habere İlişkin Görsel 5 (NDR, 1992)

1993 Kundaklama Saldırısı başlıklı bir haber yer almaktadır.

Şekil 2.7. 1993 Kundaklama Saldırısı Başlıklı Habere İlişkin Görsel (NDR, 2020).

... ve günümüze uzanan sonuçları. Rostock, Mölln Hoyerswerda bir dizi yabancı düşman saldırısı 1990'ların başında Almanya'yı sarstı.

“Hüznün, Solingen’i Sardığı An”lar

29 Mayıs 1993'te, bir cumartesi günü aşırı sağcı çevreyle bağlantılı dört genç adam aşağı Werner Caddesinde bulunan Genç ailesine ait eve yanıcı madde ile saldırı düzenledi. Bu saldırı da üç kız ve iki genç kadın öldü.

- Gürsun İnce (26)
- Hatice Genç (18)
- Gülüstan Öztürk (12)
- Hülya Genç (9)
- Saime Genç (4) (NDR, 2020).

Henüz Solingen'de hayatlarını sürdürmeye devam eden aileler için yaşanan bu saldırı trajik bir olay olarak hissediliyor. Solinge'nin pek çok sakini de yaşanan bu olayın şokunu henüz atlatamadı. Aynı zamanda yaşanan bu olay, Solingen sakinlerinin yabancılara daha fazla yaklaşmasına ve yakınlık göstermesine neden oldu.

Yerel siyasi tartışmalarda entegrasyona ve göç konusuna daha fazla öncelik tanınmıştır. 1993'ü anımsatan bir diğer mesele ise 1993'te Solingen halkının şiddete ve ırkçılığa karşı nüfusunun her kesiminden birleşip destek vermesi olmuştu.

Bugün Solingen'de yaşayan farklı köken, inanç ve geleneklere sahip insanların barışçıl ve renkli bir toplum oluşturmak için bir araya geldiklerini söyleniyor. Pek çok insan, saldırıyla başa çıkmaktan ve Solingen de birlikte yaşamının kalıcı başarısından kısmen sorumlu olduklarına inanıyor.

Vatandaşlar örnek teşkil eden projeler başlattı: 1994 gibi erken bir tarihte bugün Mildred Scheel Meslek Yüksekokulunun önünde duran ve gençlere karşı etkileyici kişisel taahhütler duvarı haline gelen gençlik yardım atölyesinin girişine bir anıt dikildi. Yardım atölyesi, boş durmama ihtiyacından doğan sosyal grubun ve kişiliğin çalıştığı "Hoşgörü ve Sivil Cesaret için Solingen İttifakı" barışçıl ve başarıyla bir arada yaşamak, kundakçılık saldırısının yıl dönümünü anmak için de kuruldu. Bu kuruluşta kilise ve camii toplulukları gibi birçok girişim, dernek ve kurum da yer almaktadır (Solingen, 1993).

Almanya da 60'lı yıllarda başlayan ve ön yargılara binaen ırkçılığın, özellikle Türkleri toplumdan dışlamanın günümüze kadar uzandığını yukarıda bulunan gazete haberlerine göre söylemek mümkündür. Ancak ırkçılığın insanlık tarihi boyunca var olduğu düşünülürse bunu engellemenin mümkün olmadığı belirtilebilir. Bu bağlamda gazete haberleri göz önüne alındığı takdirde, içinde yaşanan toplumun büyük bir bölümünün de ırkçılığa karşı olduğu ifade edilebilir. Gazete haberinde gösterildiği gibi bazı Alman toplumu mensupları da Türklerin yaşadığı hüznü paylaşmıştır. Bu süreçte toplumun tamamının ırkçı davranışlar sergilediğini söylemek mümkün değildir, aksine Türklerle olan olumsuz gelişmelere karşı birlik ve beraberlik sağlayarak karşı tavır aldıkları söylenebilir. Ayrıca toplumun böyle bir durumda etnik köken fark etmeksizin yardımlaşmalarının yeni nesillere örnek olabilecek niteliktedir.

Almanya'nın Hanau kentinde ırkçı bir Alman tarafından Türklere ait iki kafeye gerçekleştirilen silahlı saldırı dünya basınında geniş yer buldu (Haber Global, 2022).

Şekil 2.8. Saldırlara Karşı Tepki Gösterisi 1 (Haber Global, 2022).

Şekil 2.9. Saldırlara Karşı Tepki Gösterisi 2 (Deutsche Welle 2020).

Korku, şok ve üzüntü...

Hanau'daki şüpheli aşırı sağcı ve ırkçı saldırı Almanya'yı sarstı. Bir Adam 10 kişiyi ve kendisini öldürdü. Başbakan Merkel, "Nefret toplumumuzda bir zehirdir." dedi.

Hanau suikastçısı yabancı kökenli dokuz kişiyi vurdu. Başsavcı Peter Frank, mevcut bilgilere göre 43 yaşındaki Alman'ın daha sonra annesini ve kendisini öldürdüğü ve adamın son derece ırkçı bir tavır sergilediğini söyledi. Savcı, yabancı düşmanlığı motifinden şüphelendikleri için devir aldıklarını belirtti. Savcı bu sonuca failin internet sayfasındaki videoları ve bir tür manifestosu değerlendirildikten sonra varıldığını söyledi. Ölüm 21 ile 44 yaşları arasındaydı ve göçmen kökenliydi. Fail, biri ağır olmak üzere altı kişiyi daha yaraladı. Federal ve eyalet hükümetlerinin içişleri bakanlığından gelen bir telefon santralinden sonra, Bavyera eyaleti daire başkanı Joachim Herrmann, Aşırı sağcı, yabancı düşmanı bir geçmişe sahip olduğunun varsayıldığını söyledi. (Habertürk Gazetesi, 2020).

Şekil 2.10. Haber Görseli (Habertürk Gazetesi, 2014).

Alman Bild gazetesinin pazar günleri yayınlanan tabloid gazetesi Bild am Sonntag, “Almanya’da yaşayan Türkler hakkında gerçekler” başlığı altındaki 6 sayfalık haberinde ülkede yaşayan “seçkin Türkler”i tanıttı.

Gazete haberinde Türklere karşı ön yargıların başında inanç, namus cinayetleri ve başörtüsünün geldiği bildirildi.

Ön yargılarla suçlanan Türk toplumu içinde seçkin bir başka toplum varlığından söz edilen haberde elit Türklerin Almanya’da spor, futbol, tiyatro, sanat, televizyon, sinema ve siyasette başarıyla yer aldığı yazıldı.

“Kimliklerini koruyarak Almanya’yı benimsediler.”

Almanyalı Türklerin büyük çoğunluğu Almanya’yı kendi ülkesi olarak benimsiyor ve kendini evinde hissediyor. Türkiye Araştırmalar Merkezinin bin kişi arasında yaptığı araştırmaya göre Türklerin yüzde 78’i kendini Almanya’da kendi evinde hissediyor. Her beş kişiden biri “Almanya vatanım.” derken, yüzde 30’u ise hem Türkiye hem de Almanya’yı vatanı olarak görüyor. “Türkiye vatanım.” diyenlerin oranı ise yüzde 44. Bir başka ilginç sonuç ise Türklerin yüzde 40’ının sürekli olarak Almanya’da kalmak istemesi.

Almanya’da yaşayan Türk toplumunun eğitimde çitayı yükselttiği de vurgulandı. Türklerin yüzde 23’ünün diplomasının olmadığı ancak bunların büyük kısmının birinci nesil Türkler olduğu belirtildi. Almanya’da dünyaya gelen 2 ve 3’üncü neslin, ebeveynlerinden daha iyi eğitim aldığı kaydedildi. (Habertürk Gazetesi, 2014).

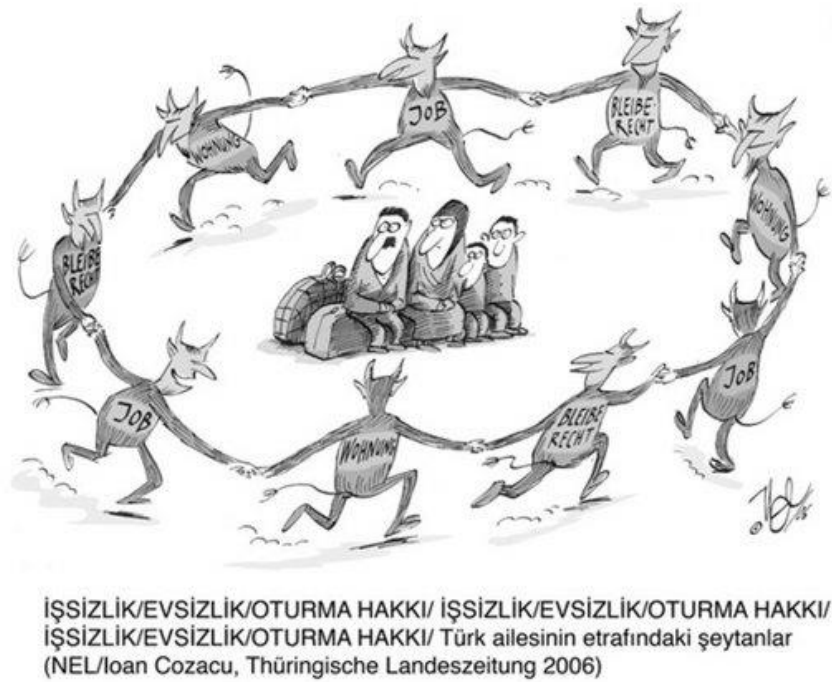
Son yıllarda zedelenen Türk imajını düzeltmek adına bazı Alman gazetelerinde Türkler hakkında övgü ile bahsedilmektedir. Türklerin zaman içerisinde dil bakımından gelişim göstermeleri, Türkler ve Almanlar arasındaki kültürel farkın geçen zaman içerisinde azalmasında etkili olmuştur. Dolayısıyla Türklerin Almanya’da, Alman toplumu tarafından daha fazla kabul görmesini sağlamıştır. Almanların Türkler ile yakınlaşmalarından önceki ön yargılarının bir arada

yaşamaları dolayısıyla azaldığını ifade etmek mümkündür. Genel hatlarıyla ele alındığında Türkler ve Almanların yaklaşık 50 yıldır bir arada refah içerisinde yaşadıkları ve sosyal iletişimlerinin gün geçtikçe arttığı ve daha sağlam bir dostluk oluşturdıkları söylenebilir.

Bu bağlamda Türkler ve Almanların arasındaki dostluk ilişkilerinin göçmen edebiyatı, hiciv sanatı ve karikatürlerle de yansıtıldığını söylemek yanlış olmaz.

2.7. Alman Karikatüristlerinin Gözünden Türkler

Alman karikatüristler, Türk erkeklerini bıyıkla ve kadınlarını da başörtüsü ile karikatürize etmişlerdir. Almanların bu iki dış görünüş özelliğini yansıtmaya sebebinin Türk kültürünü bu şekilde yorumluyor olduklarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durumda bir varsayım ile hareket edildiğinden söz edilebilir.

Şekil 2.11. Türklerle İlgili Karikatür 1 (Habertürk Gazetesi, 2006).

Birinci karikatürde Türklerin Almanya'daki yaşam süreleri boyunca işsizlik, oturma hakkı ve evsizlik gibi kaygı ve endişe taşıdıkları konu edilmiştir. Türklerin düşüncelerin önemini vurgulayan karikatürist, Türklerle empati kurmaya çalışmıştır. Ayrıca Karikatürist Türklerin yüz ifadelerinde çaresizliği ve korkuyu da bakışlarına işlemiştir.

INTEGRATIONSALBTRAUM

Ne, horladım mı? - Hayır sadece Almanca konuştun...
 ENTEGRASYON KABUSU (NEL/loan Cozacu, Thüringische
 Landeszeitung 2010)

50
 JAHRE
 Thüringische Landeszeitung

Şekil 2.12. Türklerle İlgili Karikatür 2 (Habertürk Gazetesi, 2010).

İkinci karikatürde entegrasyon sorunsalına geniş çaplı yer verilmiştir. Bu karikatürlerde Türklerin bir bölümünün entegrasyonu ciddiye alarak çaba sarf ettikleri gösterilmeye çalışılmıştır.

YANİ SİZ İDEAL BİR GÖÇMEN OLMAK İSTİYORSUNUZ? (Jan Tomaschoff, Die Welt 2010)

Şekil 2.13. Türklerle İlgili Karikatür 3 (Habertürk Gazetesi, 2010).

Üçüncü karikatürde entegrasyon meselesini aşırı ciddiye alan bir Türk topluluğuna dikkat çekilmiştir. Karikatürist, her insan aynı kefeye konulmaz, deyiminden yola çıkılarak düşünmeye sevk edebilecek nitelikte olan bir karikatür oluşturmuştur. Karikatüristin, Türk vatandaşına Almanca yazılı tişört giydirmesinde Alman makamlarına yaranmak ve kabul görmek için Türklerin zaman zaman kendi öz benliklerinden çıkarak hareket ettiklerini söylemek istediği gösterilmiştir.

Şekil 2.14. Türklerle İlgili Karikatür 4 (Habertürk Gazetesi, 2008).

Dördüncü ve son karikatürde manidar bir şekilde Alman baba ve Türk anne vasıtasıyla çocuğun her iki tarafa aidiyetine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda Almanya doğumlu çocukların çift kültürlü büyüdükleri yansıtılmak istenmiştir.

Almanya'da 60 yılını dolduran beşinci kuşak Türklerin son durumunu 2008 yılında çizilen bu karikatürle gözlemlemek mümkündür. Almanya'da doğmuş olan bir kısım ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci kuşağın bireyleri, Alman toplumu tarafından oldukça hoş karşılanmaktadır. Bu durumu karikatürist Martin Erl da farkındalık yaratmak adına resmetmiştir. Fakat bu kabul görmürlük daha çok aile birleşimini ifade etmektedir. Aileler ön yargılardan arınmış ve kültür farklılığı gözetilmeksizin Türk-Alman aile birleşimlerine müsaade edilmektedir. Bu tür bir aile birleşimi birinci kuşakta oldukça tabu bir mesele iken ikinci kuşak ve sonrasında oldukça olumlu bir hâl almıştır. Ayrıca kültür farklılıklarına örnek vermek gerekirse

Almanlar sokakta dolaştıkları ayakkabıları ile evin içerisinde de dolaşmaktadır. Bu durumda Alman kültüründe iç ve dış tutumların aynı olduğu söylenebilir. Fakat Türk kültüründe Kadın sokakta başörtüsü ile dolaşırken evde serbest örtüsüz dolaşabilmektedir. Bu durum da Türk kültürünün ev içerisinde ve ev dışında farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür.

2.8. Türklerin Gözünden Almanlar

Daha önce de belirtildiği gibi, Türkler ile Almanların ilişkisi uzun yıllara dayanmaktadır. Bu nedenle de tarih boyunca birçok alanda karşılaşmış ve etkileşimde bulunmuşlardır.

Özellikle 20. yüzyılın 2. yarısından itibaren Türklerin işçi olarak Almanya'ya gitmesiyle birlikte bu ilişki zirve noktasına ulaşmıştır. “Türklerin Almanya'ya gidişi Türkiye’de de önemli ölçüde ilgi çekmiştir. Bu gelişme ülkedeki ulusal ve yerel gazeteler dâhil birçok medya aracına konu olmuştur. Gündemin neredeyse tamamı Almanya'ya iş sebebiyle giden işçilerden oluşmaktaydı.”(Genel, 2014: 301).

Yukarıdaki ifadelerle ilgili olarak 1961’de başlayan Almanya'ya işçi göçünün üzerinden yaklaşık 60 yıl geçmiştir. Bugün Almanya’da beşinci kuşak Türkler yaşamaktadır. Almanya'ya aile birleşimi ile giden ya da sonradan herhangi bir sebepten dolayı giden farklı yaşlardaki insanlar arasında eğitime bağlı önemli farklılıklar olmuştur. İkinci ve üçüncü kuşak Türklerin sosyal ve kültürel alanlarda, birinci kuşağa göre daha aktif oldukları söylenebilir. Birinci kuşağın kırsal kesimden sadece işçi olarak gelmiş olması sebebiyle hedefinde sadece bir miktar hayat standartlarını yükseltmek ve sonrasında geri dönmek vardı. Türklerin Almanya'ya ilk geldiklerinde Almanların onları bandolar ile karşılamalarında da aynı düşüncenin var olduğu söylenebilir.

“Ayrıca 1961’de Almanya’nın işçi sözleşmelerini uzatması ve Aile Birleşimi Kanunu’nu çıkarmasıyla Türkler ailelerini de yanlarına getirmeye başlamışlardı. Bugünden sonra Almanların Türklere karşı bakış açıları değişmiştir ve sorunlar başlamıştır” (Genel, 2014: 302).

Bazı siyasi sebeplerden dolayı uzun yıllar Almanya’da yaşamış olan Türk rock müziğinin duayen sanatçılarından Cem Karaca, Almanların son zamanlardaki değişen tavırlarına bir eleştiri ve sitem getirmek amacıyla yazdığı şarkı sözlerini şu şekilde ifade etmiştir:

- "Davulla zurnayla yola çıkmış
- Bando ile karşılanmıştık

- İş gücümüzdür sattığımız
- Ter olup çarklara akıttığımız
- Gurbet el şimdi bize dön geri diyor" (Genel 2014: 304).

Türklerin çalışkan bir toplum oldukları göçmen tarihinin her döneminde ifade edilmiştir. İsviçreli yazar Max Frisch'in "Biz işçi gücü çağırdık, ama insanlar geldi" Ataseven, (2015: 64)'in sözlerinden de anlaşılacağı gibi:

Türk işçilerin bir müddet sonra ülkelerine geri dönmeleri arzu ediliyordu, fakat Türklerin fikir değiştirmesi ve yerleşik düzene geçmeleri sonrasında Türkiye'de bıraktıkları ailelerini de getirmiştir. Bu duruma istinaden Alman toplumuna farklı kültüre sahip yeni bireyler eklenmiştir. Ayrıca Max Frisch'in sözünden, Türklerin sadece işgücü olarak değil aynı zaman da insancıl, misafirperver ve cana yakın bir topluluk olduğu söylenebilir

Türklerin gözünden Almanları değerlendirmek için, Türk işçiler tarafından kaleme alınan mektuplardan yola çıkılarak sentez yapmanın mümkün olduğu söylenebilir. Ailelerine rutin olarak Almanya'daki yaşantılarından bahsettikleri mektuplardan bazıları:

Babacığım... Türkleri ağır işlerde eziyorlar. Bu yüzden 600-700'e yakın işçi, çıkışını verdiler. Fakat ne var ki bir o kadar işçi de Türkiye'den getiriyorlar. On gün önce 250 kişilik yeni bir işçi kafilesi Türkiye'den, bilhassa doğu bölgelerinden, hamaliye işi yapabilecek kimseler geldi. Ağustosta 500 kişi daha gelecekti. Bunlar için işçi problem değil. "Ahmet olmazsa Mehmet, Türkiye'de Almanya'ya gelmek için can atan işsiz çok" diyor; hiçbir kimseye kıymet vermiyorlar. Eskilerin değişimine göre eskidenmiş yabancı işçiye itibar. İstedikleri kadar adam bulabildikleri için hiçbir şey umurlarında değil bu Alman gâvurlarının. "Nasıl da bizim fabrikanın işi hamaliye. Hamaliyeyi kim olsa yapar." diyorlar. Nasıl olsa Türkler çalışmaya muhtaç. Gözleri açılana kadar bir sene, iki sene, ne kadar çok faydalanabilirsek faydalanalım deyip yüklüyorlar işi. Ama bizim işçilere müstahak. Zira bizim işçilerde yapamam diye bir şey yok. Yapıyorlar, sonra da yakınıp, ağlaşıyorlar (Önder, 1972).

...En ağır koşullara bizim Türk işçilerini sürüyorlar. Bu son gelen iki yüz elli işçinin on altısı firma doktorunca yapılan muayenede hasta, çürük çıktı. Şimdi Türkiye'ye geri yollanıyorlar. Perişan bir duruma düştüler. Romatizma için tedavilere devam ediyorum. Ama belli olmuyor, bazen iyiysen bazen de ağrılarım oluyor. Fizik tedavim haftada üç güne çıktı. Bu hafta içinde fabrikada bütün işçiler umumi röntgen kontrolünden geçecek. Ben de durumumu öğrenmiş olurum (Önder, 1972).

Yazılan mektuplarda, Türklerin gözünden, Alman iş verenlerin gayet acımasız, katı olduğu açıklanmıştır. Ayrıca Türkiye'den ardı arkası kesilmeyen gelen işçi göçüne de güvendikleri için yapılan işe, verilen emeğe itibar etmedikleri, yazıya dökülmüş ve açıklanmaya çalışılmıştır. Gurbet el dedikleri Almanya'da işveren haricinde olan, yani aynı iş yerinde çalıştıkları mesai arkadaşları olan Almanlar, Türklerin gözünde daha insafli olarak tabir edilmiştir. Nitekim sayıları gün geçtikçe artan Türk mesai arkadaşlarına; "Ausländische Mitbürger" ve "Yabancı Hemşeri"

demeye başlamışlardır. Bu durum, Türklerin gözünden Almanların hepsinin katı ve acımasız olmadığını göstermektedir. Bu olgu, herkesi aynı kefeye koymamak sözünü akla getirmiştir.

“80’li yıllarda Türklerin modernleşme hamlesinin sosyalleşmeye, ekonomiye ve politikaya etkisi olmuştur. Türk hükûmetinin 80’lerdeki serbestleştirme programı, Türk ekonomisini kapsamlı bir şekilde modernleştirmiştir” (Gumpel, 1997: 47). “Telekomünikasyon sisteminin yayılması, özel televizyon kanallarına verilen izin, ülkenin demokratikleşmesine katkı sağlamıştır” (Tılıç, 1998: 84).

Almanya’da hayat şartlarını güzelleştirme adına bulunan ve “hangi iş olursa yaparım” diye çabalayan bir işçinin geçmişini tanımlamak için içinde bulunduğu dışlanmışlık ve yalnızlık hissini, “sadece yaşayan anlayabilir” ifadesini kullanmanın doğru olduğu söylenebilir. Freud (2015: 22-23), Yas ve Melankoli adlı eserinde, sevilen bir kişinin kaybı, anayurttan ayrılma, bir ülkünün yitirilişi gibi hallere yasla tepki veren insanın, kendilik duygusunda bozulma olması durumunun melankoli ve yas arasındaki en önemli fark olduğunu belirtmektedir. "Yasta, dünya yoksul ve boş bir hal alır; melankolide ise yoksullaşan ve boş hale gelen “ben’in ta kendisidir”. Freud’un sözlerinden hareketle insanoğlunun benliğindeki zedelenmenin yabancılaşma duygusunu da beraberinde getirdiği söylenebilir.

İkinci kuşak göçmenlerde kimlik bunalımı sorunlarının sıklıkla yaşandığı ve bu sorunların temelinde yabancı düşmanlığı, ırkçılık gibi konuların olduğu söylenebilir ve bu durum da ikinci kuşağın kendi kültürüne sahip çıkma çabasına yol açtığı belirtilebilir.

İrkçilik, yabancı düşmanlığı, Almanlar ve diğer toplumlar arasında kendilerine yer edinememe, yeteneklerini sergileyememe bir açıdan, onların ait olduğu kültüre daha çok sarılmasına neden olmuştur. (Unat 2021: 11)

Türklerin gözünden Alman toplumu 1980’lerden sonra değişmeye başlamıştır. Bu değişime sebep olan Türkiye’nin 80’lerden sonra teknolojik gelişimidir. Bu tarihten itibaren sadece gurbetteki mektuplara dayanarak olumsuz veya olumlu yönler değil, medya aracılığı ile Türklere yapılan ırkçı saldırılar da gündeme gelmiştir. Aynı zamanda Türkler için paralel düzenlenen televizyon programları gibi sosyal olanaklar da, gözleme ve değerlendirmeye dâhil edilmiştir. Durumun değişkenliğine göre Türkler de bazı olumsuzlukları göz ardı ederek Almanlarla uyum

içerisinde gün geçtikçe yaşamayı seçmişler ve bugün iyisiyle kötüsüyle 61 yılı geride bırakmıştır.

2.9. Entegrasyon

Etimolojik olarak incelendiğinde "entegrasyon" terimi Latince integer kelimesinden türemektedir ve "el değmemiş, tam veya bütün" anlamına gelmektedir. "Integrare kökü ise iyileştirme, kusursuz hale getirme, tamamlama anlamına gelir. Integralis kelimesi ise bir bütün olan integratio kavramından hareketle bir bütünün eski hâline getirilmesi anlamını taşımaktadır" (Hillman, 2007: 383). Entegrasyon kavramı göç kavramı ile ortaya çıkan bir kavramdır, dolayısıyla bu iki kavram bir arada düşünülebilir. Türk Dil Kurumuna göre entegrasyon, "1. Bütünleşme. 2. Uyum"dur (TDK, 2011: 803)

Göç olgusu ile birlikte birçok ülke için büt entegrasyon konusu öncelik verilmesi gereken bir durum hâline gelmiştir. Entegrasyon ilk bakışta bir kültür kavramı içermediği için daha az tartışmacı bir terim olarak gözüküyor. Entegrasyonun kurucu atalarından Ernst Haas entegrasyonu bir süreç olarak ifade eden teorisyenler arasında olmuştur. Haas'a (1964: 26) göre entegrasyon; "Farklı ulusal ortamlara sahip politik etkinlerin bağılıklarını, beklentilerini ve politik fiilleri, kurumları ve üye devletler üzerinde yetkiye sahip yeni bir merkeze kaydırmaları için ikna etme süreci dir." Ayrıca Haas (1964: 16) "Entegrasyon terimi, farklı ulusal birimlerin siyasi birleşmelerine yönelik bir süreç ya da bu birleşmenin bir ürünü olarak görülmektedir" der. Öte yandan Şanlı (2008: 13) "Uluslararası ekonomik entegrasyonlar, karşılıklı kazançları artırma amacıyla ülkelerin aralarındaki ticareti ve diğer ekonomik ilişkileri serbestleştirmesi olarak ifade edilebilir" demiştir".

Entegrasyon terimi, 2000'li yıllardan itibaren başta politika alanında olmak üzere birçok alanda yoğunlukla kullanılmaya başlanmıştır.

Toplumsal grupların iletişimini, kültürlerarası diyalogu vurgulayan bir söylem olan entegrasyon; bütün kesimlerin kültürel özelliklerini koruyarak birlikte yaşam vaad etmektedir ve gereken ideale ulaşmak için aşılması gereken sorunlara odaklanmaktadır (Aslan, 2020: 1).

Göç, uyum ve mültecilerden sorumlu Federal Vekili Maria Böhmer (2009: 9) ise: "Kayıp bir neslin doğmasını engellemeleri gerektiğini ve entegrasyon için iş

birliği eksikliğinin olması olduğu takdirde, bir arada yaşam içinden çıkılmaz bir durum oluşturma riski barındırır” demiştir.

“Vahşi, farklı kökenlerden insanların birbirleriyle barışcıl ve yasal olarak karşılıklı saygı içinde yaşadığı kozmopolit bir ülkede sosyal uyumun ön koşulu entegrasyondur.” ifadesini kullanmıştır (Federal Başbakanlık 2006’dan aktaran, Tucci ve Groh-Samberg, 2008).

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere entegrasyonun önemli ve uzun soluklu uyum gerektiren bir süreç olduğu ortak bir fıkirdir. Bu süreçte sosyal ve politik faktörlerin rolünün önemi belirtilmiştir. G vetiresi (süreci) neticesinde oluşan ihtiyaçlar ve beraberinde getirdiği zorluklar, bütüncül bir entegrasyon perspektifi gerektirmektedir.

Bu iki kavramın birbirine bağlı olmasının en önemli sebebi g alan toplumun ve g veren toplumun aynı derecede psikososyal olarak etkilenmesi denilebilir. G kavramı, ekonomik ve sosyal olarak ele alınırsa g veren ülke açısından aslında nitelikli iş gücü kaybı anlamına gelmiştir. Bu durum g veren ülke için pek arzu edilmeyen bir vaziyet olmuştur. Öte yandan g alan ülke için de nüfus artışı anlamına gelmiş ve beraberinde bazı zorluklar getirmiştir.

Gmenlikten kalıcılığa geçiş sürecinde belli başlı geçiş süreci sorumlulukları oluşmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir; gmenlikten vatandaşlığa geçiş süreci, göçmenler için bulundukları ülkede “geçici” veya “misafir” olma durumundan o toplumun tüm hak ve mükellefiyetine ulaşımını sağlayacak şekilde “kalıcılığa” dönüşebilme aşamasını temsil etmiştir. Ayrıca bu sürecin politik, ekonomik, sosyal boyutunu da göz önünde bulundurmak gerekmiştir. Entegrasyon daima karşılıklı uyum olursa gerçekleşmesi mümkün olacak bir kavramdır. Kalıcılığa müsaade eden ülke ve kalmaya karar veren toplumun iş birliği ve uyum içinde çalışması esastır.

Entegrasyon kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Bu kavramın karşılıklı olumlu yaklaşım doğrultusunda gelişebilmesi mümkündür. Bir başka açıdan entegrasyonun tesis ettiği sorumluluklar; yerel idarelerin, sivil toplum örgütlerinin ve kamu idarelerinin de aralarında paylaşarak entegrasyona bağlı sorunlara çözüm geliştirme gereğini doğurmuştur. Ancak bütüncül bir yaklaşımla ele alınırsa entegrasyon kavramı anlam kazanır (Buz ve evik, 2020).

Genel anlamıyla entegrasyon; bir bütüne uyma, tek tek parçalardan tümevarım ve toplumsal bir grubun ortak değer ve normlar çerçevesinde bütüne uyumu gibi anlamları taşımaktadır. Sosyolojik bir terim olarak üzerinde fikir birliği olmamakla

birlikte entegrasyon; bir toplumu meydana getiren bireylerin, farklı grupların ve diğer çeşitli ünitelerin karşılıklı bağımlılık ve düzen oluşturacak şekilde birleşmeleri süreci olarak tanımlanabilir (Günay, 2012: 313).

Çalışmada önemli yeri olan entegrasyon teriminin daha çok tarafsız "sosyo-yapısal ve politik" bir süreci içerdiği söylenebilir. Bu nedenle çalışmada önemli yeri olan entegrasyon kavramı ile doğrudan ilişkili olan din, dil ve yabancı düşmanlığı ele alınarak incelenecektir.

2.10. Sosyal Entegrasyon ve Din

Sosyal entegrasyon farklı açılardan ele alınabilir. Bayram ve Aydınalp'e (2021: 111) e göre; "Sosyalentegrasyon durağan, değişmez ve keskin bir denge süreci değildir. Farklılaşmanın kaçınılmaz olduğu modern toplumlarda ulaşılması çaba gerektiren bir sosyal zorunluluktur." Sosyal entegrasyon hem toplumsal düzen ve sosyal yapının, hem de eylem ve işlevin uyumuna işaret etmektedir (Fischer'den aktaran, Özdi, 2017: 385). Günay'a (2003:343) göre sosyal bütünleşme; "Diğer bir ifadeyle toplumu meydana getiren farklı grupların karşılıklı ilişkilerindeki bağımlılık ve ahengi belirli bir düzen içerisinde sürdürmeleri sürecidir." "Dinin, insanlığın en eski dönemlerinden itibaren ayrılmaz bir parçası olarak, onun hem zihin dünyasında hem de eylemlerinde etkisini hissettirdiğini ve özellikle onun, toplumsal düzeyde bazı etkiler yarattığını bu nedenle dinin sosyolojinin temel konularını oluşturduğunu söylemiştir" (Keskin, 2014: 8).

Avrupa'da egemen ve yaygın din olan Hristiyanlığa göre İslamiyet, önemli farklılıklara rağmen ikinci büyük din olarak kabul edilmektedir. Avrupa'da İslam dini sosyo-kültürel bir olgu olarak farklı şekilleri ile adeta bir "mozaik" oluşturmakta, dolayısıyla Avrupa'da yaşayan Müslüman Türk işçileri de bu mozaığa ait bir parça oluşturmaktadırlar (Ünver, 2003: 40).

Bu nedenle günümüzde, özellikle içerisinde bazı sebeplerden dolayı ortaya çıkan farklılıklardan ötürü bölünüp parçalanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan karmaşık toplumlardaki farklı etnik kökenlere sahip toplulukları birleştirme, kaynaştırma ve bütünleştirme önemli bir sorun oluşturmaktadır.

İşte bu noktada din, tam olarak bu amacı yerine getiren bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, dinsel törenler ve dine ait semboller merkezi bir konuma sahiptirler. Zira, dinsel tören ve semboller, toplumsal yaşayış alanında gerekli ve yararlı işlevler sağlamak suretiyle, grubun bütünlüğünün ve

dayanışmasının korunmasına ve sürdürülmesine yardımcı olur. Bu nedenle, gerçek olsunlar veya olmasınlar, sosyal sistemin kendi kendisini düzenlemesinde mantıklı bir maksada hizmet ederler (Wilber, 1995: 24).

Entegrasyonun yapı taşlarından birinin de sosyal entegrasyon olduğu söylenebilir. Yapılan yorumlarda sosyal entegrasyon ve sosyal normların önemi belirtilmiştir. Bunlardan bazıları, sosyal bütünleşmedeki ve toplumsal yapıdaki birlik ve beraberliğin önemini vurgulamıştır. Sosyolojik bir kavram olan sosyal bütünleşmede dinin önemi de vurgulanmış olup dinin, insanları bütünleştirme ve birlikte yaşam sürdürme sürecinde âdeta bir köprü görevi gördüğü ifade edilmiştir. Bu bağlamda din olgusu farklı kültürlerle sahip toplumlar için sosyal uyumda önemli bir yere sahiptir. Keza din karşılıklı özveri ve anlayışı gerektirmektedir. Bu duruma istinaden farklı dinlerden oluşan farklı etnik kökenli insanların zamanında yapılan göçler doğrultusunda karşılıklı saygı çerçevesinde bir arada yaşamalarını sürdürebilmeleri esastır. Türklerin 60'lı yıllarda Avrupa'ya gidişlerinin ardından dönmekten vazgeçmeleri ile başlatılmış olan entegrasyon süreçleri bazı kimlik sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan en önemlisi, bulundukları ülkenin dilini öğrenmeleri gerektiğinin ortak karar olmasıdır. Dili öğrenmeleri karşılıklı olarak farklı dinî görüşleri anlamaya yardımcı olması için önem taşımaktadır.

2.11. Entegrasyon ve Dil

Dil, önemli bir iletişim aracıdır ve toplumdaki bireyler arasında etkileşim ve iletişimde kullanılır. Dil; jest, mimik ve beden hareketlerinin de içinde bulunduğu toplumdan topluma az veya çok değişen anlatım özelliklerine rağmen çok etkili ve kolay bir iletişim aracıdır. Bu duruma örnek olarak toplumdan topluma farklılık gösteren trafik kuralları, trafik levhaları, renklerin taşımış olduğu sembolik değerler gösterilebilir.

İletişim, bir araç görevi gören tarihten veya güncel bir işaret sisteminden yararlanılarak bir bilginin, bir duygunun bir noktadan başka bir noktaya, bir mekandan başka bir mekana, beyne aktarılmasıdır. Dolayısıyla dilin insanlar arasındaki anlaşmayı sağlayan önemli derecede gelişmiş etkileşim aracı olduğu belirtilebilir. Dünya üzerinde diğer canlılar, dili içgüdüsel olarak gerçekleştiriyorlar iken, insanlar dili yüksek düzeyde bir sistem haline getirmiş olarak kullanmaktadırlar” (Aksan, 1977: 13).

Globalleşen dünyada dillerin de önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bir lisan bir insan, iki lisan iki insan sözünden yola çıkarak dilin önemi bir kez daha ön plana çıkmaktadır. 1996 yılındaki bir araştırmaya göre; Almanya’da bulunan Türkler, kendilerini Almanya’da güvenli gördükleri sürece, Almanya’da kalacaklarını belirtmiştir. Böyle bir sonucun çıkmasının sebebi 2. ve 3. kuşak Türklerin büyük bir bölümü Almanya’da doğmuş olmasıdır. (Çınar 2017: 7).

Bu düşünceye göre; dilin insanoğlu tarafından ortaya çıkışı itibarı ile sürekli geliştirildiği ve geliştirilmekte olan bir iletişim aracı olarak kullanılmakta olduğu söylenebilir. Bu nedenden dolayı dilin canlı bir varlık olduğu ifadesi son derece mümkündür. Dilin insanoğlu tarafından aktif kullanımı, dilin canlı bir varlık olduğunu doğrulamaktadır.

Entegrasyon bir uyum süreci olarak kabul edilirse dilin, entegrasyonun en önemli temel yapı taşı olduğu söylenebilir. İletişimin karşılıklı sağlıklı olabilmesi, ancak dili yeterli düzeyde öğrenmekten geçmektedir, bu durum sosyalleşme sürecine de katkı sağlayacaktır.

2.12. Ana Dil

Dünya genelinde bilinen ortak diller: Ana Türkçe, Ana Moğolca, Ana Altayca ve Latince’dir. Bu diller sesletim, şekil ve anlam bakımından farklılıklar göstermektedir fakat kök bakımından ana dillerde birleştikleri söylenmektedir. Dillerin ortak ana dilde tarihin net belirlenemeyen bir zamanında birleştikleri ifade edilmektedir. Dolayısıyla kendisinden başka diller veya lehçeler türetmiş olan dile ana dil denilebilir (Türk Edebiyatı, 2022).

Ana dilimiz Türkçenin gücü, zenginliği, birleştirici rolü ve dünya üzerindeki Türk varlığının sürekliliği açısından önemi Osmanlı Devleti’nin dağılma aşamasında anlaşılmıştır.

Bu bağlamda dilimizin tarihî gelişimi, diğer dünya dilleri ile ilişkileri; tarihî ve çağdaş şiveleri ise bilimsel olarak Cumhuriyet kurulduktan sonra incelenmeye başlanmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yeni eğitim sisteminin ilkeleri ve öncelikleri belirlenirken, ana dili öğretimi de sistemin temeline oturtulmuştur. (Demir ve Yapıcı, 2007: 178).

Yabancı dilleri düzgün bir biçimde öğrenebilmek için bir bireyin öncelikle kendi ana diline hâkim olması gerektiği söylenebilir. Bu duruma göre bireyin ana dili mevcut yaşadığı ülkenin ana dili değil ise birey her iki dilde desteklenmelidir. Bu

destekler, eğitim aşamasında kültürlerarası hikâyeler ile kulak dolgunluğu şeklinde yürütülmektedir. Ana dil, kimliğin bir parçasıdır. Ancak birey onun içindeki içerikleri anlayabilir ve yaşına uygun olarak ifade edebilir. “Hedef dilin rolünü üstlenen birey için, ana dil bireyin bilişsel gelişimlerinin motivasyonudur” (Hoppenstedt, 2010).

Yukarıdaki ifadelere göre ana dili edinimi ve kurallı öğrenimin yabancı dili öğrenme aşaması için önemli bulunduğu söylenebilir. Ana dilini kurallı bir biçimde öğrenmiş bir bireyin yabancı dile geçişi daha anlamlı ve kolay olacaktır. Türkiye’de ana dilin yazımda Arap alfabesinden Latin alfabesine değiştirilmesi, Cumhuriyet’in kurulması ile gerçekleşmiştir. Bu durumun ana dili Türkçe olan bireylerin yabancı dilleri daha kolay öğrenmelerine olanak sağladığını söylemek mümkündür.

Ayrıca dilin, kimliğin en sık kullanılan ölçütlerinden biri olduğu, bu nedenle kimliği oluşturanın ve güvence altına almanın sosyal, kültürel ve politik yolu dildir. Birey, kendi duygu, düşünce ve tutumlarını dil ile ifade eder, bu bağlamda dil, hem kişisel hem de grup ile ilgili bir kimliğin oluşumunda önemli bir rol oynar.

Günümüzde Almanya’daki 2. kuşak ile ilgili kimlik bunalımı konusu çok fazla ele alınmıştır. Bu araştırmaların neticesinde aile birleşimi ile bağlantılı olarak Almanya doğumlu olmayan ve Türkiye’den zorunlu olarak gelen çocukların, ana dillerini eksik öğrenmiş olmaları dolayısıyla Alman dilini öğrenme aşamalarında zorluklarla karşılaştıkları bilinmektedir.

2.13. Kimlik

Küreselleşme, beraberinde göçleri de getirmiştir. Türk işçiler, iş gücü olarak geldikleri Almanya’dan geriye dönmek yerine kalmayı tercih etmişlerdir. Gün geçtikçe sayıları artan Türklerin Almanya’da bazı zorluklara maruz kaldıkları söylenebilir. Bunlardan bazıları yabancılara yönelik kundaklama saldırıları ve yabancı düşmanlığı saldırıları olmuştur. Buna rağmen kalmaya çabaladıkları Almanya’da bu zorlukların üstesinden geldiklerini söylemek mümkündür. Günümüzde farklı çalışma alanlarında kendilerine yer edinerek bunu ispat etmişlerdir. Tüm bu zorluklar neticesinde kimlik sorunu ortaya çıkmıştır.

Kimlik, kişinin kim olduğu, ötekiler tarafından nasıl görüldüğü, rolü, ihtiyaçları, değerleri, inançları konusundaki duruşu, söylemlerinin, cevap verme tarzının davranışlara nasıl yansıdığı ile ilgilidir. Imancer’in (2003: 247) de dediği gibi “kimlik süreci kişinin kendi biyografisini oluşturmasıdır.”

Minimal anlamda özerk olmak, insanın kendisine ait, kimliğini tanımlayan projelere sahip olmasıdır. O'Neill'e (2001: 123-124) göre; "bir kimliğe sahip olmak, bir karaktere sahip olmaktır. Kendisine ait istek ve projelere sahip olmaktır" Kimliğin en önemli özelliği, özne olmasını sağlayan benlik vurgusudur. "Kimlik, insan kişiliğini ve grubun özelliklerini belirleyen, benlik algıları ile ilişkili ayırt edici bir özelliğidir" (Giddens ve Sutton, 2014: 265). "Kimlik, bireylerin ve kolektiflerin diğer birey ve kolektiflerle ilişkileri içinde ayrıldıkları biçimleri gösterir" (Özdemir, 2012: 171).

Yapılan tanımlara istinaden bir yandan kendi kimliklerini koruma içgüdüğü ile hareket eden işçilerin diğer yandan yaşadıkları topluma ayak uydurmaya çalıştıkları söylenebilir. "İkili anlaşmalar sonucu gelen yabancı işçilere kullanılan kavramlar arasına bir mesafe koymak için Alman devletinin resmî tanımı 'Ausländische Arbeitnehmer' ve 'Arbeitnehmer aus Anwerbeländer' şeklinde olmuştur" (Gedikli, 2010: 50). Bu bağlamda Almanya'da 1980'lere kadar ülkedeki yabancıları "Gastarbeiter" (misafir işçi) olarak tanımlandığı bilinmektedir. Almanya'nın bu kavramı bir göçmen ülkesi olmak istemediği için kullandığı belirtilebilir.

Diğer yandan Başkurt (2009: 84), "Ancak zamanla geri dönüşleri gerçekleşmeyince "Mitarbeiter" (Çalışma/iş arkadaşı), ülkede kalıcı oldukları kesinleşince de "Migranten" (Göçmenler) terimi kullanılmaya başlandı" ifadesini kullanmıştır. Bu durum Almanlar tarafından pek istenilmeyen bir gelişmedir ve Almanya göçmenlerin yaşadığı bir ülke hâline gelmesiyle beraber Türk işçilere yukarıdaki tanımlar haricinde farklı isimler de verilmiştir. Nitekim; "Almancı" kavramları 1960'lı yıllardan itibaren Batı Avrupa'nın birçok ülkesine çalışmak üzere gönderilmiş olan Türk işçilerini ve onların ailelerini tanımlamak üzere Türkiye'deki Türkler tarafından kullanılmıştır (Gelekçi, 2014:103). Ancak bu durum, hiç arzu edilmemesine rağmen artık Almanya'nın göçmenlerin yaşadığı bir ülke olduğu anlamına gelmekteydi. Türk işçilerinin yukarıda belirtilen "iş gücü" tanımlamaları dışında başka isimleri de bulunmaktaydı. Mesela onlar Türkiye'ye tatil amaçlı geldiklerinde, değişik konuşma tarzı, giysi, tavır ve davranışları ile tanıdıklarına göre daha zengin olmalarından kaynaklanan şımarıklık ve kibirli tavırları sebebiyle Türkiye'de "Almancı" Almanya'da yabancı olarak anılmaktaydılar. Kısaca onlar her iki ülkede de dışlanmışlık hissine kapılmışlardı. Diğer bir ifadeyle iki kültür arasında kalmışlardı. Zira Almancı, veya Ausländer/yabancı tanımlamalarında bir dışlama, biraz aşağılama ve ötekileştirme imajı bulunmaktadır. Yalnız bu imaj, onların

zamanla kendilerince değer verdikleri her iki ülkeye de küsmelerine ve kendi içlerine kapanmalarına yol açmıştır.

İki arada kalan göçmenlerin bu yaşadıkları ötekileştirme duygusu onlarda kişilik ve kimlik sorununa sebep olmuştur. Çalışmamızın bu aşamasında kişilik ve kimlik arasındaki bağlantı ve farklılıklar ele alınarak incelenecektir.

2.14. Kimlik ve Kişilik

Kimliğin birçok tanımı yapılmaktadır. Kimlik; “1. Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü. 2. Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, kimlik belgesi, kimlik kartı, tanıtma kartı, hüviyet. 3. Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü” (TDK, 2011: 1442).

Küreselleşen dünyada dillerin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Kişilik ve kimlik kavramları, durumsal özellik taşımalarından dolayı çok boyutlu yapı sergiler. Dolayısı ile söz konusu kavramlar dinamik ve iç içedir (Arslantaş, 2008: 105).

Erikson kimlik kavramını yorumlarken zaman zaman bir duyguya, bazen de psikolojik bir yapıyı işaret eder ve kimlik oluşum sürecini bilinç ve bilinç dışı mekanizmaların birleşmesi olarak açıklamaktadır. (Erikson, 1973: s.18)

Bugünün dünyasında “kimlik” en büyüleyici ve en ilgi çekici kavramlardan biridir. Kimlik, bir özellik ve nitelik belirti(cı)sidir. Birer özellik, birer nitelik gösteren kimlikler her şeyden önce farklılıkları da ortaya koyar. Kimliğe yüklenebilecek işlem ise bir sınıflama işlemidir ve bu işlem farklılıkları belirtir. Kimlik en geniş anlamıyla, bireyin tüm özelliklerini kapsar. Hem kişinin kendisini nasıl gördüğü hem de toplum tarafından nasıl görüldüğü, kimlik kavramıyla ilgili konulardır. Hâlbuki kişilik bir örgütlenmedir. Kişilik, bireyin kimlikler içinde ve kimliklerle bir örgütlenmesidir. Zira birey, kimlikler aracılığıyla toplumsal çevreye uyum sağlarlar (Aşkın, 2010: 213).

Almanya’da yaşayan Türkler, uzun yıllar kendi kimliklerini muhafaza etmek için bir hayli çaba göstermiştir. Kişiliklerini sağlam tutan Türkler, yani kendi toplumsal yaşam tarzlarını muhafaza ederek kimliklerine de sahip çıkmaya özen göstermiştir. Özellikle birinci ve ikinci kuşak, Almanya’ya uyum sürecinde dil yetersizliği sebebiyle bu durum ile baş etmek için uzun yıllar mücadele etmiştir.

Almanya’da hayatlarını çalışarak idame ettiren Türk işçiler sorunlarının gün geçtikçe artmaya başladığının farkına varmışlardı. Ciddi anlam taşıyan sorunlardan biri Almanya'daki yaşam tarzına ayak uydurmanın mümkün olmadığını anlamaları ile başladı. Bir diğer sorun ise örfünü, âdetini ve geleneklerini bilmedikleri bu toplumda kaderleri ile baş başa bırakılmış olmalarıydı. Birbirinden habersiz, dağınık, sadece ev ve iş arasına sıkışmış dar ve anlamsız bir hayat felsefesiyle yaşanamayacağının farkına varmışlardı. Diğer bir sorun da sürekli yabancı oluşlarının düşüncesi altında psikolojik olarak ezilmeleri olmuştu. Bunun üzerine çeşitli çareler aradılar. Bu duruma istinaden uzun süre özlemini duydukları ve ihtiyaçlarının başındaki ibadetlerini yerine getirebilecekleri mescitleri açarak başladılar. Çünkü onlar için en iyi ve en anlamlı toplanma yerleri mescitlerdi. Yıllarca cemaatle namaz kılamamışlardı. Yıl içinde sadece işverenlerden izin alabildiklerinde kılabilirdikleri bayram namazlarını bile kiliselerin bodrumlarında kılabiliyorlardı. Neticede çeşitli mahallelerde hafta sonları veya iş çıkışı oturup sohbet edebilecekleri küçük bir salon ve bir kenarına da ibadet edebilecekleri küçük birer mescit açtılar. Bu anlamda camiler, Almanya’da Türkler için bir kimlik eğitim merkezi işlevi görmektedir. Bu kimlik, dinî olan ile millî olanı birbirinden ayırmayan geleneksel Türk-İslam bütünlüğünü yansıtan bir özellik taşımaktadır. Camiler, kendi öz kimliği koruma, kazandırma ve geliştirme görevi yaparken kendi kimliği ile var olmaya devam edebilme ve kendi kültürü ile Alman kültürüne zenginlik katma görevini de yerine getirmektedir. Caminin bu görevi uyumlu yaşamaya katkı sağlarken uyum çabası içinde kaybolmayı, yani asimilasyonu da engellemektedir. Bu durum aynı zamanda içinde yaşadıkları toplum tarafından kabul görmeyişe verilen tepkisel bir cevap anlamı da taşımaktadır (Başkurt, 2009: 85).

2.15. Kimlik Dengesi

Birinci kuşak kırsal kesimlerden gelen Türk işçiler çoğunlukta küçük kasabaları tercih etmeye özen göstermiştir. Bunun sebebi ise dilini ve kültürünü bilmedikleri Almanya’da kimliklerini muhafaza edebilmeleri ve kendilerini güvende hissetmek istemeleriydi. Şen’den aktaran Başkurt (2009: 86) bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Türk Gettosu" olarak da adlandırılan bu bölgeler, daha çok kırsal kesimlerden gelenler tarafından tercih edilmektedir. Bu yapılanmada aynı dil konuşulmakta ve aynı kültürel değerler paylaşılmaktadır. Böylece Türkler Müslüman kimlikle, seküler Hristiyan kimliğin ağırlıklı olduğu bir dünyada yaşama, uyum

sağlayabilme ve dışlanmışlığın sebep olduğu gerilimlerde kendilerini güvende hissetmişlerdir.

Zira birinci kuşaktan itibaren eşit olmayan koşullarda yaşadıkları deneyimler, ayrımcılık ve dışlanmışlık algıları onları kendi içlerine kapatmış, ağırlıklı olarak kendi kültürel değerlerini yaşadıkları bu ortamlara yöneltmiştir. (Başkurt, 2009: 86).

Başkurt 2009' un ifadelerinden hareketle Türklerin Almanlar ile ilişki kurmaktan kaçınmalarının ve kendi içlerine kapanmalarının istikrarlı bir statü özlemini içerdiği ve kimliklerinin tanınması arzusunun da büyük payı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda dinî, siyasi ve etnik bazı örgütlenmelerin temelinde de bu isteğin var olması düşünülebilir.

Bir başka açıdan bu durum, "Bizim yabancı vatandaşlarımız, benliklerini ne kadar çok korurlarsa o kadar reddedileceklerdir." şeklinde ortaya konulmaktadır (Schreiner'den aktaran, Tosun, 2006: 11).

Yapılan açıklamalara istinaden, ikinci kuşakta Türklerin kendi kültürel kimliklerine yoğunlaşmaları sebebiyle Alman toplumu tarafından reddedildikleri görülmektedir. Üçüncü kuşakta bu durum farklılıklar göstermeye başlamıştır. Almanya doğumlu olan üçüncü kuşak dili öğrenmek yerine edinerek büyümüştür. Dolayısıyla üçüncü kuşak kişilik olarak Türklük duygusu ile yetişmiş fakat Alman kültürünü yakından tanımış olarak Alman kimliği ile yaşamıştır. Nitekim Şen (2016: 113), "Birinci ve ikinci kuşak Türkler, geleceklerini Almanya'da görmezken, dünyaya gelen üçüncü kuşak, yerleşik toplumun bir parçası haline gelmiştir" şeklinde bu durumu özetlemektedir. Hâl böyleyken birinci ve ikinci kuşağın yaşadığı kimlik sorunları üçüncü kuşakta daha az görülmekte ya da hiç görülmemektedir.

2.16. Mizah ve Hiciv

Mizah, yaşanan gerçeklere bilindiğinin aksine bir yaklaşımla değil, farklı bir bakış açısı getirmektedir. Farklı bakış açısından bakarken gülümsetebilmek esastır.

"Mizah'ın uzun ve üstünde tartışılmış bir tarihi vardır. Aristoteles, Platon, Darwin, Descartes, Kant, Hobbes, Freud ve Twain gibi büyük düşünürler, mizahı açıklamaya çalışmışlardır. Latince de "humere" olan mizah, nemli anlamına gelmektedir. İsim hali "umor", nemli ya da sıvı anlamındadır. Bu iki kelime, akıcı ve ıslaklık anlamında olan hygros kelimesinden türemiştir." (Cavanaugh'den aktaran, Yardımcı, 2010: 2). Yardımcı'ya (2010: 1) göre;

Mizah, hayatın komik ve anlamsız taraflarına ilişkin değerlendirme yetisidir. Mizah, noksanlıklara ve zayıflıklara dahi gülmeyi sağlayabilir. İyi geliştirilmiş bir mizah algısı için yaratıcı ustalığa sahip olunması gereklidir. Bazen karşıdaki kişinin eksik yönü anlatılmak istendiğinde de mizaha başvurulmaktadır. Burada karşılıklı hoşgörünün de olması gerekmektedir. Bir işçinin işverenine yaptığı espriler, komedyenlerin siyasetçileri hedef aldığı parodiler ya da karikatürler, karşı tarafın mizah anlayışına sığınarak yapılmaktadır.

Hiciv kavramı üzerine yapılan çok çeşitli araştırmalarda bu "edebi tutum" ile ilgili değişik tanımlara rastlamaktayız. "Herhangi bir edebi türü, edebiyat süreci içinde geçirdiği oluşumu göz önüne almadan tanımlamaya kalkmak yanlış bir hareket olur. Bu durum, özellikle tarih çizgisinde toplumların edebiyatlarında bazen ortaya çıkan, bazen kaybolan ve olaylara hassas bir enstrüman gibi hemen etkisini gösteren hiciv için çok gereklidir" (Gaier, 1967: 330).

Gaier'in (1967) bu görüşünden hareket ederek batı dillerinde hiciv anlamına gelen "satire" kelimesinin kökenini ve tarih boyunca geçirdiği evrimi araştırdığımızda kendimizi konuyla ilgili yoğun bir tartışma için de buluruz. Romalıların "satire" sözcüğünü, antik Yunan edebiyatında mevcut olan "satyre"den (satyre oyunu) aldıkları ve Latinceye mal ettikleri iddiası bir tartışma konusu olmakla beraber, kaynaklar Almancadaki "satire" sözcüğünün Latin dilindeki "satura"dan geldiği fikrinde birleşmektedir.

Weinrich (1978), "satire" sözcüğünün Yunanca kökenli olmadığını, bilakis Latinlerin diğer Batı kültürlerine tanıttıkları yegâne edebî tür olduğunu ileri sürer (Weinrich'den aktaran, Baypınar, 1978: 1).

"Satura" Latince "çeşitli meyvelerle dolu bir kap" veya "rengarenk bir tas" anlamına gelmekteydi. İsa'dan önce 200 yıllarında Romalı şair Ennius; ilk kez eğlendirici, eğitici şiirlerinin yer aldığı dört kitabını konuları ve vezinlerinin çeşitliliği dolayısıyla "saturae" diye adlandırmıştır. Bugünkü anlamda "satir" hiciv türüne edebiyatta yerini veren ilk şair ise Romalı Lucilius olmuştur. Lucilius yazmış olduğu "alaylı şiirlerini" "saturae" diye adlandırmış ve böylece "saturae" sözcüğü de esas nesnel anlamından başka yeni bir anlam kazanmıştır: Alaylı şiir (Baypınar, 1978: 1).

Ayrıca Baypınar (1978: 1); "Lucilius'un, o günkü Roma'da hüküm süren düzensizliklerle acımasız bir dille alay eden şiirlerinden sonra Horatius, Persius ve Juvenal gibi Latin edebiyatının en güçlü ve büyük şairleri, bu yeni türü benimseyip satirik eserler verdiğini belirtir."

Kılıç (2008: 151) e göre hiciv: “eleştiri zeminiyle ilgili, hiciv, lâtife, hezel, tehzil, tezyif, mutâyebe, mülâtafa, zemm, şetm, kadh gibi birbirine yakın anlamlı birçok terim vardır. Bu sınırlarını çizmek, hangi tür eserler için kullanıldıklarını anlamak oldukça güçtür.”

Tanınmış Alman hicivcisi Kurt Tucholsky’nin bu sözleri özlü bir şekilde hicvin karakterini ortaya koymaktadır. Hicvin dayandığı temel, toplum eleştirisidir. Ele alınan sorunlar ne kadar tipik ve her zaman için geçerli olursa hicvin yönelttiği tenkit de o denli isabetli, tutarlı bir hüviyet kazanır. Dünya edebiyatının Juvenal, Swifts, Voltaire’s, Heine, Gogol, Cervantes gibi ünlü hiciv yazarlarının toplumsal sorunların yoğun olduğu devirlerde ortaya çıkmış olmalarının bir tesadüf değildir (Tucholsky’dan aktaran, Baypınar, 1978: 32).

Baypınar (1978: 32) bu konu ile ilgili; “Satirik anlatımı, "bir kişi veya nesneyi karşı almak ve kurbanı okuyucunun kahkahalarına sunarak, kelimelerle işini bitirmek" şeklinde yorumlayabiliriz. Bu işi yaparken, "saldırgan bir tutum", "bir kurban", saldırıyı haklı gösterebilecek bir "sebebe" ve nihayet "iyi bir üslup" gerekmektedir” der.

Bu bağlamda hiciv; sözlerle, kalemle yapılan bir savaştır. Hicivci ise savaşının ve saldırılarının neticelerini almayı bekler, ümit eder. Kendi gördüğü kötülükleri, tehlikeleri başkalarının da gözleri önüne sererken bunlarla savaşılmamasını ve yok edilmesini amaçlar. Yine Tucholsky’nin deyişiyle, "kırgın bir idealist olan hicivcinin arzusu, amacı dünyanın kötülüklerini ortadan kaldırmaktır” (Schiller, Brummack ve Tucholsky’dan aktaran, Baypınar, 1978: 32).

Yapılan yorumlara istinaden belirtilmelidir ki hiciv acımasız eleştiri sanatı olarak bilinmektedir. Ancak mizah ve hiciv birlikte kullanıldığında, hicvin acımasız yönünü okuru gülümseyerek düşündürmeye sevk eden yoldur. Yukarıdaki yorumlara istinaden belirtmek gerekir ki hiciv sadece acımasız bir eleştiri değildir; hiciv, yanlış ortaya çıkaran ve doğruyu gösteren edebî bir sanattır ve bununla beraber bilinmelidir ki mizah da onun yegâne desteğidir.

2.17. Osman Engin

Çağdaş Batı’nın Almanya’ya gerçekleşen iş göçü sonrasında entegrasyonu aşırı derecede önemsemesi Osman Engin’in bu süreci göçmen edebiyatı aracılığıyla romanlarında konu olarak ele almasına neden olmuştur. Bu nedenle Osman Engin,

son yıllarda göçmen edebiyatı ile ön plana çıkan yazarlardan biridir. Sivri dilli edebiyatçı, romanlarında Türkleri zaman zaman övmüş ve zaman zaman da eleştirilerine maruz bırakmıştır. Aynı düzeyde övgü ve eleştirilerini Almanlar için de yapmıştır. Osman Engin'in romanlarını anlamak için biraz mizahi yönden ele almak faydalı olacaktır.

2.17.1. Öz Geçmişi

Osman Engin, 25 Eylül 1960 yılında İzmir Türkiye'de dünyaya gelmiştir. Annesi ve babasının boşanmasından sonra annesi İstanbul'a gitmiş ve Osman Engin, babası ve babaannesi ile birlikte yaşamıştır. 1971'de babası Almanya'ya işçi olarak giden Osman Engin, babaannesi ile birlikte Türkiye'de kalmış; ancak 1973'te babası, Osman'ı Almanya'ya yanına getirmiştir. Almanya'da 1989 yılında sosyal pedagog olarak eğitimini tamamlamıştır. İlk Batı tarzı yazısını 12 yaşında yazmaya başlayan Engin daha sonra bilim kurgu yazmıştır. 17 yaşındayken aşk romanları yazdıktan sonra da 22 yaşından itibaren basımevleri için hiciv yazmaya başlamıştır. Hiciv yazılarına başlamasının sebebini Osman Engin şöyle dile getirmiştir:

"Hiciv, doğru olmayan ırkçı davranış veya insanlık dışı olan noktalara değinmeye hizmet eder. Toplumdaki yaralara dokunarak, insanları düşünmeye sevk eder. Fakat hiciv tek başına durumu iyileştiremez. Benim hicivlerimi okuyanlar bazen, "Senin hicivlerini okuduktan sonra yabancılara karşı olan olumsuz davranışlarımı fark ettim ve bu davranışlarımı değiştirmek için çaba sarf ettim" derler. Daha önce bunun farkında değillerdi.(www.osmanengin.de)

1983 yılından itibaren Bremen şehir dergisinde her ay bir Hiciv yazmaya başlayan Engin, bu arada sırasıyla içinde mizah ağırlıklı, hiciv karakteri taşıyan öykülerin yer aldığı 5 öykü kitabı ve bir hiciv romanı yayımlamıştır. Bu kitapların komik isimleri bile bize yazarın kişiliği hakkında bir ön bilgi vermektedir: Alle dackel umsonst gebissen! (Fino köpeklerini boşuna ısırık!), Der Sperrmüll Efendi! (Çöp Efendisi!), Alles Getürkt! (Her şey göz boyamaca!), Der Deutschling! (Almancı!), Dütschlünd, Dütschlünd übür üllüs! (Almanya, Almanya her şeyin üstünde!) ve Kanaken-Ghandi (Baypınar, 2003: 128).

1989'da diplomalı pedagog olarak mezun olan Engin, üniversite zamanında da yazarlık yapmış ve hiciv yazıları ülke çapında Print Media tarafından yayımlanmıştır.

Osman Engin'in 1983'ten 2000'e kadar yazdığı hiciv kısa hikâyeler Almanya'nın şehir magazini "Bremer", Taz ve Frankfurter Rundschau gibi birçok dergide yayımlanmıştır. Ayrıca Osman Engin'e ait birçok kısa hikâye de başta Almanya olmak üzere Fransa, Danimarka, Hollanda, İsveç ve Kanada'da okul kitaplarında yayımlanıyordu.

Osman Engin 2002'den bu yana WDR- Radyosu Bremende kısa hikâyelerini haftalık programı olan Osmanlı Devleti'nin günlüğü adı altında sunuyor. Kendisine bugüne kadar çeşitli sayıda edebiyat ödülü layık görüldü (Osman Engin, 2022).

2.17.2. Eserleri

Bugüne kadar yayımlanan bazı kitapları:

Deutschling - Kurzgeschichten Express-Edition, 1985

Alle Dackel umsonst gebissen - Kurzgeschichten TÜ-DE Kultur GmbH, 1989

Der Sperrmüll-Efendi – Kurzgeschichten 1991, Rowohlt

Alles getürkt – Kurzgeschichten 1992, Rowohlt

Der Deutschling – Kurzgeschichten 1994, Rowohlt

Dütschlünd, Dütschlünd übür üllüs – Kurzgeschichten 1994, Dietz-Verlag

Kanaken-Gandhi – Roman 1998, Elefanten Press

Oberkanakengeil Deutsche Geschichten, 2003

GötterRatte Roman, 2004

Don Osman Neue heimtürkische Geschichten, 2005

West- Östliches Sofa - Neue Geschichten von Don Osman Geschichten, 2006

Tote essen keinen Döner Kriminalroman, 2007

Don Osman auf Tour Urlaubsgeschichten, 2007

Lieber Onkel Ömer - Briefe aus Alamanya 2008

1001 Nachtschichten: Mordstorys am Fließband Roman, 2010

Deutschland allein zu Haus Roman, 2013 (Haberler, 2022).

2.17.3. Hakkında Çıkan Bazı Haberler

Birçok gazete ve yayınevlerinde Osman Engin'in kaleme aldığı eserlerinden övgü ile bahsedilmiştir. Bunlardan bazıları:

1. Ren Merkür:

"Osman Engin, dtv tarafından yayınlanan Lieber Onkel Ömer adlı kitabında mizah anlayışını gösteriyor. "Almanya'dan Mektuplar" da yıl boyunca pek çok Alman özelliğini ve tuhaf olayı Anadolu'daki amcasına anlatıyor. Örneğin: Karnaval.

Kendini alaya alan bir Alman-Türk yazarı; güldüren uluslararası edebi anlayış" (Osman Engin, 2022).

2. Denglers-Buchkritik:

“Osman eski bir sözünü tutmaz Anadolu'daki amcasına 24 Mektup Yazar ve onlara Almanya'yı anlatır. Sevgili okuyucu, çok tuhaf ve eğlenceli, zekice göç edebiyat okumak istiyorsanız Osman Engin'e dönün” (Osman Engin, 2022).

3. Nordwest Zeitung:

Tüm Osman Engin yapıtlarında herkes ve her şey fark gözetmeksizin eleştirilir.İnce eleyip sık dokuyan Alman- Türk yazar; Türkiye'nin AB üyeliğini, kadınlar, Türkler ve Almanlar hakkındaki önyargıları felsefi bakış açısıyla değerlendiriyor. Ancak Osman Engin, hiciv kıyma makinasından, siyasi ve sosyal açıdan kritik konuları da (karikatür tartışması benzeri) zevkle çeker).(www.osmanengin.de)

Osman Engin eserlerinin tamamında ana karakter daima Osman'dır, yazar kendi adını kullanmıştır.(Osmans Alttag 2017)

Bu teknik Osman Enginin romanlarına bakıldığında anlaşılmaktadır. Osman'ın yanı sıra eşi Emine Hanım (Emineanim) da ikinci önemli rolü üstlenmektedir. Nitekim Osman'ın 5 çocuğu vardır. Bunlar 2 erkek ve 3 kız çocuğu dur. Bazen kişi tasvirinde çelişkiler olduğu için yeterli değildir. Bu duruma istinaden kişi tasviri tam olarak yapılamamaktadır. Yazar tam olarak bilindik bir Türk ailesini kaleme almıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi ile yürütülmüştür. “Doküman analizi kavramını Türkçe olarak söylemek gerekirse “belge incelemesi” demek doğru olacaktır”(Kiral, 2020: 173).

Doküman analizi ile elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun olarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. “...içerik analizinin, farklı disiplinlerde (3) birçok araştırma sorusuna yanıt aramak üzere kullanılan temel bir araştırma” (Koçak, ve Arun, 2006: 22).

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamındaki veriler, Osman Engin’in aşağıda belirtilen 5 kitabından elde edilmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Yukarıda belirtilen beş kitaptan elde edilen veriler, dijital ortama (Microsoft Word’e) aktarılmıştır. Entegrasyon sürecine ilişkin kadın, erkek ve çocuğa ilişkin bölümler titizlikle incelenmiş, ihtiyaç duyulması hâlinde 3 alan uzmanından görüş alınmak suretiyle ham veriler, araştırmanın amacına uygun hâle getirilerek çalışmaya aktarılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. İkinci Kuşak Entegrasyon Sürecinde Kadına İlişkin Yansımalar

Kadın ve erkeğin sorumluluklarını aile içerisinde paylaşması gerektiği bilinmektedir. Bu durum her ailede değişkenlik gösterir. Zaman içerisinde kadının toplumdaki konumunun, değişkenliğinin giderek arttığı söylenebilir. Bu duruma istinaden Avrupa'da Türk kadınına karşı olan ön yargılı bakış açısına karşılık Türk asıllı göçmen edebiyatı yazarı Osman Engin, romanlarının tamamında eşi karakterindeki rolü üstlenen Emineanim'i özellikle Almanların düşlerindeki Türk kadını imajının aksine bir şekilde yansıtmıştır.

Emineanim, Osman'ın eşi, dört çocuklu bir annedir ve aile birleşimi yasası kapsamında Almanya'ya Türkiye'den gelmiştir. Almanların görüşlerine göre; "Türk kadını kendine özen göstermeyen, fiziksel durumunu önemsemeyen, kendini ifade edemeyen, erkeği tarafından baskılanmış olan ve yeni çağa kesinlikle ayak uyduramayan kadındır. Bu ön yargının tersine Emineanim kendini eşinin karşısında her daim açıkça ifade edebilen zeki bir Türk kadınıdır:

Der Sperrmüll Efendi Romanından bir bölüm de:

"... Osman halt's Maul <<schreit mich meine Frau von der Seite an, ich glaube unser Ehe Alltag hat schon wieder begonnen" (Engin, 1991: 62).

"...Yan taraftan: Osman ağzını tut diye bağırıyor eşim, sanırım günlük evlilik hayatımız başladı" (Engin, 1991: 62)

Emineanim'in eşine kullandığı hakaret niteliğindeki cümle ve Osman'ın: "Günlük evlilik hayatımız başlamıştır cevabı, bilindik ataerkil ya da maço Türk erkeği söylemleri ile kesinlikle uyuşmamaktadır. Türk kadını bilindik imajının dışında bir tavır sergilemiş ve karşılık olarak şiddet veya baskı görmemiştir. Yazar Osman Engin, yabancılar tarafından bastırılmış olarak bilinen Türk kadını imajının tamamen ters bir yansımasını romanlarının devamında da yazıya dökmüştür:

"...Osman, du Idiot, habe ich dir nicht gleich gesagt, dass man die Deutschen unangemeldet nicht besuchen darf?" (Engin, 2010: 41).

"...Osman seni aptal ben sana başından beri Almanları habersiz ziyaret etmek olmaz demedim mi?"(engin, 2010: 41)

Burada yazar Türk kadının gerektiğinde erkeğine fikrini özgürce ifade edebiliğini, hatta hakarete varan söz kullanabildiğini yansıtmıştır.

“...Meine Frau sagte mir, dass ich nach der heutigen Märchenstunde sofort zum Arbeitsamt laufen muss, um mich nach einem neuen Job zu erkundigen!" Und sie fügte hinzu: “Ob bereits rausgeschmissen oder nicht!” (Engin, 2010: 57)

“... Karım bana bugünkü hikaye saatinden sonra iş istemek için iş kurumuna gitmemi söyledi! ve ekledi: “işten atılmış olsan da olmasan da!”(Engin, 2010: 57)

Yukarıdaki örnekte Osman, eşinin ona bugün işten atılması sonucunda vakit kaybetmeden iş kurumuna başvurması gerektiğini belirtmektedir. Türk kadını sadece evi temizleyen ve çocukları ile ilgilenen bir birey olarak değil, aynı zamanda eşine yol gösterebilen zeki bir kadın olarak yansıtılmıştır .

Engin bu durumu bir röportajında şöyle ifade etmiştir: "Bizim için tipik, ama Almanlar için tipik değil. Almanlar, bana "Bay Engin, kitaplarınızda karınız çok söz sahibi. Ama biz Türk kadınlarını başörtülü, evde sözleri geçmez ve kocalarının ardında yürürler diye tanıyoruz" (www.osmanengin.de).

Bu aşamadaki tanımlara istinaden yabancı topluma yansıyan Türk kadının imajını doğru yansıtmak için romanlarında Türk kadını güçlü, kendinden emin ve öz güvenli bir kadın olarak yansıtan yazar, her daim bunu röportajlarında da dile getirerek savunmuş ve yabancıların Türk kadınlarına karşı ön yargılarının azalmasına faydada bulunmuştur.

Nitekim Die Zeit köşe yazarı Deniz Başpınar gelişen ve değişen dünya düzenin yeni şeklinde kadının evde ve toplumda bildiğinin aksine erkekten daha fazla söz sahibi olduğunu şöyle ifade etmiştir:

Türk kökenli hastalarla yapılan psikoterapötik çalışmada, erkek egemenliği hikayesini bir efsane olarak ortaya koyan bir gerçek ile karşılaşılır. Türk ailesi her şeydir. Tüm üyeler için birlik uyum, sıcaklık ve sevginin yanı sıra gerçekçi olmayan beklentilerin ve düzenlemelerin yeri olabilir. Kesinlikle olmayan bir şey var, erkeklerin karar verdiği yer değil. Türk erkeğinin tedaviye başvurduğu klasik semptomatoloji kendine özgü bir dil konuşur: Korku ve panik bozuklukları, genellikle çabalama korkusunun nedenidir, yaygın ceza korkuları veya başarısızlık korkusu, arkasındaki Türk erkeğinin varoluşsal bir bunalımın belirtileridir. Bunun arkasında inanılmaz bir aile ve toplum baskısı vardır (Başpınar, 2010).

Osman Engin'in romanlarındaki 2. kuşak gurbetçi Türk kadını incelemesi neticesinde, Engin'in Türk kadını, Avrupalı tarafından tasvir edilen Türk kadını ile

ilişkilendirmenin mümkün olmadığı sonucuna, verilen örneklerden yola çıkarak varılabilir. Türk kadını, tarihten bu yana savaşlarda dahi ihtiyaç olduğu takdirde yerini alan güçlü kuvvetli, kendine güvenen anaç bir yapıya sahip olduğu, yazar tarafından hiciv dili kullanılarak hem eleştirilmiş hem de desteklenmiştir. Bu yansımalar tarihsel unsurlar kullanılmadan mizaha başvurularak aile içi, kadın ve erkek arasında oluşan sözel iletişimde üstünlük çabaları aracılığıyla okurun düşünmesine yol açacak şekilde yansıtılmıştır.

4.2. İkinci Kuşak Entegrasyon Sürecinde Erkeğe İlişkin Yansımalar

Tarihin başlarından bu yana Türk toplumunun ataerkil bir yapısı olduğu bilinmektedir. Bu hipotezi destekleyici görüşler, birçok araştırmada da belirtilmiştir. Özellikle Türk toplumunda erkeğe hiyerarşik bakımdan üstün bir konumda sunulduğu belirtilmektedir. Fakat Goldberg (2009) bu durumun dünya genelinde böyle olduğunu söylemiş ve bir genelleme yaparak bu durumu şöyle ifade etmiştir: "Geleneksel erkeğe uygun davranış tanımına uygun hareket ederken, erkekler kendi duygularıyla olan bağı kaybetmeme ve sosyal maskelerini kendi benlikleriyle karşılaştırarak kendi kendilerini yok etmektedirler" (Goldberg'den aktaran, Avcı vd., 2016).

Goldberg'in (2009) ifadesinden hareketle erkekler, kendi benliklerini doğal olarak yaşamak yerine sorgulamaya başladıkları an itibarıyla erkekliklerine zarar vermeye de başlamış olurlar.

1970'lerde yapılan erkeklik çalışmalarında, erkeklik farklılık üzerinden incelenmiştir. Bu incelemenin sonrasında erkek hareketinin yazıları ilgi çekmiştir. Yazılarda erkekliğin ataerkil ideolojilerini sergilemeye çalışan sert, katı, egemen ve şiddete başvuran imajına uymayan erkeklik dile getirilmiştir (Connell, 1998: 154). Bu bağlamda toplumsal yapının değişmesi, sosyal ve kültürel değerlerin zamanla değişmesine olanak sağlar. Yapılan tüm araştırmalara göre kadına veya erkeğe yüklenen imaj ve rollerin her dönemin kendi içindeki dinamiklerini dikkate alarak değişime uğradığı söylenebilir. Bir başka ifadeyle Avrupa ülkelerinde tanınan, bilinen ilk Türk erkeği imajı da dönemsel olarak değişime uğramıştır. Fakat değişen ve gelişen zamana rağmen maalesef Türk erkeği Avrupalının gözünde, ön yargıların

ışığında günümüze kadar ataerkil olarak yani otoriter, dediğim dedik ve kadına değer vermeyen erkek modeli olarak konumlandırılmıştır.

Bu ön yargıları ve yanlış konumlandırmayı Engin ortaya koyduğu Osman karakteri ile okura sunmuştur. Türk erkeği ile ilgili bilinen kötü imajın ve kişiliğin 1. kuşaktaki erkek modeline ve tutumuna göre zaman içerisinde pozitif bir değişime uğradığını ve geliştiğini yansıtmaya çalışmıştır.

Osman Engin, romanlarda kendi adını kullandığı Osman karakterini kısaca tarif etmektedir. Türk erkeğinin zihinlere yerleşmiş fiziksel imajını tam olarak Osman karakteri aracılığıyla yansıtan Engin, Osman karakterini orta boylu, hafif göbekli ve bıyıklı olarak romanlarının kapak sayfalarında Til Mette adlı Alman karikatüriste resmettirmiştir.

Osman Engin, bilindiğinin aksine Türk aile yapısını tüm gözlemlerine dayanarak romanlarında eleştirel bir bakış açısı ile hiç çekinmeden yansıtmıştır. Bu yansıtmada özellikle 2. kuşak Almanya'da bulunan aile babası olarak tabir edilen erkeği, Almanlar tarafından sert, katı ve egemen olarak bilinen ön yargılı yaklaşımların aksine bir tutum sergileyen aile babası ve Türk erkeği olarak sunmuştur.

”...Während der Fahrt nach Hause überlege ich mir, wie ich diese schreckliche Wahrheit meiner Frau einigermaßen schonend beibringen kann, damit sie mich nicht auch noch rauswirft”(Engin, 2010: 16)

“...Arabayı sürerken bu korkunç gerçeği karıma nasıl söyleyeceğimi düşünüyorum ki, o da beni kapı dışarı etmesin.”(Engin, 2010: 16)

Çalıştığı fabrikadan eve dönüş yolunda işten çıkarılma durumu olan bir insanın, tüm yol boyunca bu durumu eşini rahatlatarak nasıl anlatacağını planlaması, evinde eşine karşı kesinlikle sert bir erkek rolü olmadığını ifade etmektedir. Yazar bu cümleleri ön yargıların kırılması için örnek göstermiştir.

“...Die Deutschen haben ja das Vorurteil, nur weil ich ein türkischer Gastarbeiter mit Migrationshintergrund bin, dass ich auch automatisch der Boss der Familie bin. Der Ernährer! Der Führer! Der Mann im Haus! Das Familienoberhaupt!

Stimmt aber alles nicht! Bei uns ticken die Uhren anders. Wenn meine seligen Vorfahren mich so gesehen hætten, dann hætten sie ihr Osmanisches Reich niemals nach mir benannt, sondern nach meiner Frau, weil sich im Karnickelweg 7b alles um meine Frau Eminanim dreht.”(Engin, 2010: 18)

“...Almanlar göçmen kökenli bir Türk misafir işçi olduğum için, doğal olarak ailenin patronu olduğum ön yargısına sahipler. Ailesine bakacak parayı kazanan kişi! Lider! Evdeki Adam! Ailenin reisi! Mübarek ecdadım beni böyle görseydi Osmanlı Devletine asla benim adımlı değil, eşimin adını verirlerdi, çünkü evdeki herşey eşim Emine hsnımın etrafında dönüyor.”(Engin, 2010: 18)

Bu paragrafta Osman, “Almanların ön yargılarına göre Türk göçmen aile babası olarak evde benim sözümün geçtiği sanılıyor” demiştir. Fakat evde eşinin otoriter görüşlerinin daha geçerli olduğunu açıkça dile getiren Osman karakteri, yaptığı bir monologda; “Eğer dedelerim bu durumu görselerdi Osmanlı İmparatorluğu’na benim adımlı vermezlerdi.” diyerek hayıflanmıştır.

Yazar, Osman karakterinin bu durumdan içten içe utanç duyduğunu da yansıtmıştır.

“...Die ganze Post, alle Briefe, alle Rechnungen und Mahnungen kommen ausschließlich auf den Namen meiner Frau an. Adressiert an Frau Emineanim Engin, Karnickelweg 7b. Selbst meine kleine Tochter spricht mich manchmal mit “Mama Osman” an. Und auch ihre Lehrerin, Frau Ingeborg Lehrknecht- Ziegenbart, korrespondiert nur mit meiner Frau. Wenn unser Telefon klingelt, heißt es nur: “Ist Frau Engin da?”(Engin, 2010: 19)

“...Tüm Postalar, tüm mektuplar, tüm faturalar ve hatırlatmalar sadece eşimin adına gelir.Eminam Engin Hanım’a hitaben, Karnickelweg 7b. Küçük kızım bile bazen bana Anne Osman diye seslenir. Ve öğretmeni bayan Ingeborg Lehrknecht Ziegenbart, sadece eşimle yazışıyor.Telefon çaldığında bile sadece: “Bayan Engin orada mı?”

Yazar burada Türk erkeğinin evde Aile reisi ya da tek başına lider durumunun olmadığını okura yansıtmaya çalışmıştır. Ataerkil yapıya sahip olarak bilinen Türk erkeğinin bazı durumlarda ön planda durmayı sevdiğini yansıtan yazar. Burada Türk

erkeğinin hassas yönünü ele almıştır. Fakat yazar, Osman'ın eşine saygısından dolayı geri planda durduğunu göstermiştir.

Meine Ehefrau, die zweitgrößte Nervensäge des mittleren Orients, hat in der letzten Zeit mein Selbstwertgefühl völlig ruiniert. Ständig wirft sie mir solche Sachen an den Kopf, wie wenn sie schon damals so schlau gewesen wäre wie heute, hätte sie mich nie geheiratet- und wenn ich der einzige Mann auf der ganzen Welt gewesen wäre, hätte sie in dem Fall lieber auf einen Marsmenschen gewartet (Engin, 1994: 74-75).

“Emineanim, ‘eğer gençliğimde bu kadar zeki olduğumu bilseydim seninle dünyadaki tek erkek olsan bile asla evlenmezdim’ dedi”.

Bu tarz eleştirel ifadeler erkeklerin, öz güvenlerine zarar verici niteliktedir. Bu bağlamda erkeklik duygularının da incindiği söylenebilir. Engin, burada kadınların da kelime seçimlerine özen göstermeleri konusunu ele almış ve bazı söylemlerinin incitici ve erkeklerin özgüvenine zarar verdiğini yansıtmıştır.

Nein, das geht nicht, hör endlich auf, dumme Fragen zu stellen, sage ich zu meiner Tochter Hatice mit zorniger Stimme.
Aber Papa alle meine Klassenkameraden gehen dort hin.
Und ich sage, du bleibst hier!
Hatice läuft einige Tränen übers Gesicht. Ich schaue Eisern aus dem Fenster.
Ich kann Tranen nicht sehen. Erst recht nicht bei meinen eigenen Kindern.
Weine doch nicht, Hatice, sagt meine Frau.
Wenn dein Vater es dir verbietet, dann hat er doch bestimmt seine Gründe (Engin, 1994: 81).

Hayır, bu mümkün değilsaçma sapan sorular sormayı bırak dedim kızım Hatice'ye kızgın bir sesle. Ama Baba bütün sınıf arkadaşlarım oraya gidiyor. Ve bende burada kalacaksın diyorum! Hatice'nin gözünden birkaç damla yaş akıyor. İronik birşekilde pencerden dışarıyı seyre diyorum. Göz yaşlarına dayanamıyorum. Özellikle kendi çocuklarımda göz yaşlarını göremiyorum. Ağlama lütfen Hatice. Eğer baban izin vermiyorsa muhakkak bir sebebi vardır. (Engin, 1994: 81)

Yukarıdaki metne göre kızının, Alman arkadaşının doğum günü partisine gitmesini uygun görmeyen Osman Bey'le aynı fikirde olduğu için Emineanim, “Ağlama kızım baban izin vermiyorsa altta yatan bir nedeni vardır.” diyerek eşi Osman'ı desteklemiştir. Yazar, Emineanim'in aslında eşiyle aynı görüşte olduğu konularda eşine destek vererek evin gerçek söz sahibinin baba olduğunu, annenin onun kararına gerektiğinde uyduğunu ve saygı duyduğunu yansıtarak okura sunmuştur.

Verilen tüm örnekler eşliğinde yazar Osman Engin'in, 2. kuşak erkeği tarafsız, net ve gerçekçi bir biçimde ele aldığı söylenebilir. Yazar, zaman ile birlikte ataerkil erkeklik imajının evrilme durumunu tüm açıklığı ile ortaya koymuştur. Türk erkeğinin yabancılar tarafından algılanan kadınına acımasız, sert ve söz hakkı

tanımayan egolu imajının gerçeği yansıtmadığını net bir biçimde ifade etmeye çalışmıştır.

4.3. Üçüncü Kuşak Entegrasyon Sürecinde Çocuğa İlişkin Yansımalar

Çocuk, bir ailenin en değerli varlığı olarak tabir edilebilir. Çocukların yetiştirme sürecinde en önemli etmen ebeveynlerdir. Nitekim ilk eğitim dönemi aile içinde başlar ve hayat boyu devam eder. Sorumluluk sahibi olmak, sosyal beceriler ve iletişim becerilerinin temeli ilk olarak aile içerisinde anne ve baba ile atılır.

Çocuk doğumla birlikte öğrenmeye başlar ve bu öğrenme süreci yaşamı boyunca devam eder. Çocuk, bu öğrenme sürecinin büyük bir bölümünü aile ortamında geçirir. Bu nedenle çocukların eğitiminde anne ve babanın oldukça büyük bir önemi ve rolü vardır. Anne ve babalar; çocuğun yeni şeyler öğrenmesini sağlayan, bilişsel, psikomotor, dil, sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleme yönünden çocuklarının ilk eğitimcileridir (Tezel Şahin, 2007: 765).

Almanya'ya 1961'de gelen misafir işçilerin geri dönme planları, kalma kararı ile değişince onlar, çocuklarını getirmeye başlamıştır. Türkiye'den aileleri ile birlikte göç eden 2. kuşak çocuklar, dili edinmemiş oldukları için eğitim süreçlerinin ve gelişmişlik düzeylerinin bu nedenle etkilendiği söylenebilir. Eğitim süreçleri ve gelişmişlik düzeylerinin Almanya doğumlu 2. kuşak Türk çocukları için eşit olmadığını belirtmekte fayda olacaktır.

Heilbronnerin Sesi Gazetesi'nin 31.07.1970'te yayımladığı bir yazıda Türkiye'den gelen misafir işçi çocuklarının başlangıçta dil becerilerinin eksikliğinden bağımsız olarak normal okullara kabul edilmelerinin bazı sorunlara yol açtığı belirtilmiştir.

İlk olarak 60'ların sonu 70'lerin başında sürekli artarak gelen misafir işçi aileleri öğrencilerinin sayılarının artışı nedeniyle ve Almanca bilmeden mevcut ilkokul ve ortaokul sınıflarına dahil edilmelerinin ardından "Bu durum nasıl ele alınmalı?" sorusu ortaya çıkmıştı. Ayrıca Heilbronn okul yönetimi "Bizim gelen misafir işçi çocukları için özel bir hazırlığımız veya hizmetimiz yok." diye itirafta bulunmuşlardır (Archivnachrichten, 2012: 44).

Bu itiraftan öğretmenler, Alman ailelerin çocukları ve Türk misafir işçi ailelerin çocukları için eşit derecede tatmin edici olmadığı ve çözüm gerektirdiği ifade edilmişti.

Bu bağlamda yakın bir zaman içerisinde Heilbronn'da Türk Çalışanları Derneği kurulmuştur. Dikkate değer olan ana dil derslerini organize etmek için Heilbronn şehir yönetiminden ve Baden-Württemberg Eğitim Bakanlığından talep edilen istek ilk aşamada reddedilmiştir. Kısa bir süre sonra ise misafir işçi çocukları için hazırlık sınıfları kurularak yeterli düzeyde Alman dil bilgisi verilmiş ve çocukların normal sınıflara kabulleri yapılmıştır (Archivnachrichten, 2012: 49).

Heilbronnerin Sesi gazetesinin ifadesi doğrultusunda Türkiye'den aile birleşimi için gelen 2. kuşak çocuk ve gençlerin Alman dil bilgisi eksikliği nedeniyle eğitim süreçlerinin oldukça zor geçtiği söylenebilir.

Nitekim Bündnis 90 Partisi Milletvekili 1965 Bad Urach Almanya doğumlu Cem Özdemir ise:

70'li yıllarda Baden-Württemberg'deki okul yıllarını karmaşık duygularla hatırladığını ve ilkokul 4. sınıfa kadar yetersiz Almanca dil bilgisine sahip olduğunu ifade etmiştir. Her şeye rağmen tırmanmayı başarmış ve Reutlingen'deki Protestan Sosyal Hizmetler Uygulamalı Bilimler Okulunu okumuş ve 1994'te diplomalı pedagoğ olarak birleşik 90 Yeşiller Partisi üyesi olarak Almanya Federal Meclisine Milletvekili olarak geçiş yapmıştır. Günümüzde Cem Özdemir Almanya Gıda ve Tarım Bakanı olarak görevini icraa etmektedir (Archivnachrichten, 2012: 50).

2. kuşak çocukların anne ve babalarının uzun çalışma saatleri ve dil bilgisi eksikliğinin de göz önünde tutulması elzem bir durumdur. Bu bağlamda çocuklarının eğitim süreçlerinde destekleyici birey olamadıkları aşikârdır.

Cem Özdemir örneğine göre 2. kuşak çocuklar ve gençlerin Almanya'ya aile birleşimi dolayısıyla gelmiş ve 1. kuşak göçmen çocukları olmalarının bu nesil için bir dezavantaj olduğu söylenebilir. Gelişmeler incelendiğinde ise her durumda bireyin eğitim ve sosyal odaklı gelişim göstermesinde kendi isteğinin, kapasitesinin ve çabasının büyük etkisi olduğu söylenebilir.

3. kuşak olarak bildiğimiz 1990 itibarı ile Almanya doğumlu Türk çocuklarının gelişmişlik düzeyi, dil bilgisi ve sosyal gelişimi incelendiğinde; Almanya'da doğan 3. nesil çocukların tamamının Almancayı ana dil seviyesinde öğrendikleri bilinmektedir.

Yazar Osman Engin, Engin ailesinin beş çocuğu olduğundan bahsetmektedir. Yazar, 80'lerde Türklerin çocuk sayısına önem verdiğini göstermeye çalışmıştır. İlk çocuğu Recep, ikinci çocuğu Mehmet, üçüncü çocuğu Nermin, dördüncü çocuğu

Zeynep ve beşinci çocuğu Hatice olarak kısa öyküler de yazmıştır. Kitaplarında çocuklar ile ilgili net bir açıklama yapmamıştır.

Bu bölümde Osman'ın 3.kuşak olan beş çocuğunun, Alman dilini nasıl kullandıkları, ebeveynler ve çocukları arasındaki iletişim durumları ve özgürlük sınırlarının yansımaları ele alınacaktır ve sonuca etkisi elde edilecektir.

Türk ailelerin Almanya'ya entegre olma çabaları ikinci kuşak çocukların Alman dilini öğrenmeye başlamaları ile gelişme göstermiştir. Bu durum 1990'larda doğan çocukların ebeveynlerinin Alman dili kullanma sıklığı sonucunda anne karnından itibaren edindiklerini söylemek mümkün olacaktır.

“Ich höre meinen Sohn Mehmet vor der Tür, gebrochen Türkisch reden, anstatt fließend Deutsch” (Engin, 1994: 53)

“Kapının önünde oğlum Mehmet'in akıcı Almanca yerine kırık Türkçe konuştuğunu duyuyorum.”(Engin, 1994: 53)

Alman dilinin edinilmesi, 3. kuşak çocuklar ve gençlerde Türk dilinin daha az kullanılmasına ya da hiç kullanılmamasına sebep olmuştur. Bu bağlamda 3. kuşak itibari ile Türklerin Almanya da dil sorununu tamamen aştıklarını yazar bu örnekte okura yansıtmıştır.

1990-2005 yıllarından söz edildiğinde bu yıllarda yetişen çocuklar ve gençlerin Türk gelenek ve göreneklerine göre yetiştirildikleri de söylenebilir. 2. kuşak anne ve babaların kendi ebeveynlerinden aldıkları Türk gelenek ve görenek eğitimlerini 3. kuşağa aktarım çabalarının bazı dayatmalara ve kısıtlamalara da sebebiyet verdiği söylenebilir. Bu aktarım çabasını yazar Osman Engin bir örnekte şöyle ele almıştır:

Aber Papa, alle meine Klassenkameraden gehen dorthin
Und ich sage, du bleibst hier!
Hatice läuft einige Tränen übers Gesicht. Ich schaue eisern aus dem Fenster.
Ich kann Tränen nicht sehen. Erst recht nicht bei meinen eigenen Kindern.
Weine doch nicht Hatice, sagt meine Frau.
Wenn dein Vater es dir verbietet, dann hat er bestimmt seine Gründe.
Was für Gründe? Er lässt mich doch nur deshalb nicht zu Petras
Geburtstagsfeier, weil da auch ein paar Jungen sind
Zum Glück ist meine Frau ausnahmsweise mal auf meiner Seite. Sie versucht,
die völlig aufgelöste Hatice zu beruhigen.(Engin, 1994: 81-82).

Yazar, 13 yaşındaki Hatice'nin erkek çocuklarının da bulunduğu bir doğum günü davetine katılmasına müsaade etmeyen babayı yansıtmaya çalışmıştır. Fakat 13 yaşındaki kızının gözyaşlarına yenik düşme korkusu içinde katı bir şekilde ısrarlarını

reddettiğini de ifade etmiştir. Bu bağlamda babanın çocuğunun gözyaşlarından etkilendiğini ve çocuğuna karşı sevgi dolu olduğunu da belirtmiştir.

Babanın müsaade etmemesini anne de desteklemiştir. Bu durum kız çocuğuna uygun bir dille anlatılmış ve çocuğun incinmeden anlaması sağlanmıştır. Yazar, 2. nesil ebeveynlerin ergenlik dönemlerindeki kızlarının bekâretleri konusundaki endişelerinin ve onları yüksek koruma içgüdülerinin gereğinden fazla olduğunu, anne baba olarak ortak görüş bildirmeleri ile yansıtarak Türk aile yapısında gelenek ve göreneklerinin önemini vurgulamıştır ve bu örnekle kültürel farklılığın önemine değinmiştir.

Akabinde erkek çocuğuna yönelik davranışların değerlendirilmesinin yerinde olacağı düşüncesi ele alınmalıdır. Osman Engin bu dönemde yetersiz bilgiye sahip ebeveynlerin bazılarının erkek-kız ayrımı yaptıklarından bahsetmiştir.

“Mein links radikaler Sohn Mehmet versucht zurzeit, entweder ein armes Land in Schutt und Asche zu legen, in dem er dort den Kommunismus ausruft, oder er versucht ein armes Mädchen flachzulegen, indem er ihr Süßholz- Gesülze ins Ohr säuselt.”(Engin, 2017: 83).

“ Bu aralar solcu oğlum Mehmet ya gariban bir ülkeye kommunizimi yama çabasında, ya da bir kızı güzel sözlerle etkileme çabasında.”(Engin, 2017: 83)

Yazar, o yıllarda burada bazı Türk ebeveynlerin kız çocukları için gösterdikleri endişe ve baskıcı tutumlarını erkek çocukları için göstermediklerini, aksine onların bu davranışlarına daha müsamahalı davrandıklarını ifade etmiştir. Yazar, okura ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarına farklı yaklaşımlarından bahsetmiş ve bu tutumlarının kültürel farklılıklar nedeniyle yanlış olmadığını yansıtmıştır.

“Kaum war Mehmet 18 Jahre alt, wollte er sofort unbedingt zelten gehen. Zelten geht gar nicht in die Tüte, sage ich. Vater, ich will doch nicht in der Tüte zelten, sondern im Bürgerpark. Dort will ich erstmal üben, bevor ich an der Ostsee zelte. Meine Frau Emineanim ist natürlich wie immer auf der Seite der Kinder: Osman, sei doch froh, dass er sich so ein billiges Hobby ausgesucht hat! Geh du doch auch mit ihm, damit ihm nichts passiert” (Engin, 2017: 48).

“Mehmet 18 yaşına basar basmaz hemen kampa gitmek istedi. Kampa mı gitmek kesinlikle çantaya sığmaz. Baba çanta da değil Vatandaşparında kamp yapmak istiyorum. Baltık denizinde kamp yapmadan orada pratik yapmak istiyorum. Eşim Emineanim her zaman olduğu gibi yine çocuklarının tarafında. Osman bu kadar ucuz bir hobi seçtiği için mutlu olmalısın! Neden ona bir şey olmasın diye onunla gitmiyorsun?”(Engin, 2017: 48)

Bu metinde babası, Mehmet'in bir gece çadırda kalmak istemesine güvenli olmadığını düşündüğü için izin vermemiştir. Annenin genelde ara bulucu ve çocukların isteklerinin gerçekleşmesinde yardımcı bir rol üstlendiğini yansıtan yazar, kız ve erkek çocuğu ayırmaksızın güvenlik açısından mantığa aykırı bir davranışın ancak ebeveyn gözetiminde gerçekleşebileceğini yansıtmıştır. Bu örnekten yola çıkarak, yazarın asıl amacının kültürel farklılıklara dayanan korkuların 3. kuşakta yetişen çocuklar için sosyalleşme bakımından bazı kısıtlamaları da beraberinde getirdiği söylenebilir.

“Meine kleine Tochter Hatice schleppt mich wieder in die Stadtbibliothek, um ihr Lieblingsbuch "Pettersen und Findus" vermutlich zum 58. Mal auszuleihen.”(Engin, 2017: 171)

“Küçük kızım Hatice beni en sevdiği kitabı Pettersen ve Findusu ödünç almak üzere 58. Kez şehir kütüphanesine sürüklüyor.(Engin, 2017: 171)

Türk toplumu, Avrupa’da kız çocuklarını hor gören hatta değer vermeyen bir toplum olarak bilinmektedir. Yazar, bu duruma farklı bir açıdan yaklaşarak Osman’ın kızının, 58. sefer aynı kitabı kütüphaneden ödünç almak için babası ile birlikte gitmesinden bahsetmiştir. Ön yargılara karşı yazar, bu duruma bir açıklık getirmek için kız çocuklarının da aslında erkek çocukları kadar değerli görüldüğünü yansıtmıştır.

3. kuşak çocukların ebeveynlerinin, kendi anne ve babalarının aksine evlatlarına daha anlayışlı yaklaştığı bir dönem olarak ifade edilebilir. Bu dönemde en önemli sorunun 3. kuşak çocukların anne ve babalarının yapıcı ve anlayışlı tavırlarını suistimal etme durumları olarak ifade edilebilir. 2. kuşak ebeveynlerin kendi çocukluklarında yaşadıkları bazı otorite sorunları, kendi çocuklarına daha müsamahalı olmalarına sebebiyet verdiği söylenebilir.

“Vater, gerade weil du ja mein Vater bist, komme ich jetzt zu dir, um Geld für eine äusserst wichtige und dringende Therapie am Meer zu bekommen, der mir mein Arzt verschrieben hat” (Engin, 2017: 60).

“Baba, tam da babam olduğun için, şimdi sana doktorumun benim için reçete ettiği son derece önemli ve acil bir deniz terapisi için para almaya geliyorum.”(Engin, 2017: 60)

Mehmet'in babasından rahatça para isteyebilmesi, babası ile arasında bir yakınlık hissi içerisinde olduğunu göstermektedir. Yazar, bu ifadesi ile 3. kuşaktaki çocukların aileleri ile daha yakın temas ve güçlü iletişim bağlarını göstermiştir. Yazar, güçlü ebeveyn ve çocuk bağının öz güvenli çocuk yetiştirmedeki önemini yansıtmıştır.

“Mein Sohn ist ein überzeugter Kommunist und ein Nichtsnutz. Oder haben Sie schon mal einen ewigen Studenten gesehen, der zu irgendwas getaucht hat, außer seine armen Eltern zu ruinieren?”(Engin, 2017: 60)

“Oğlum sadık bir kommunist ve hiçbir işe yaramaz. Ya da hiç zavallı ebeveynlerini mahvetmekten başka her şeye yarayan kalıcı bir Üniversite öğrencisi gördünüz mü?”

Gelişen ve değişen olanaklar sebebiyle aşırı öz güvenli yetişen bu çocuklar, eğitim ve öğretimde de başarılı olma yolunda ilerleme kaydetmişlerdir. Hatta yazarın belirttiği gibi üniversite de okumaya başlamışlardır. Bu bağlamda Türklerin entegrasyon sürecinin 3. kuşak sonrasında olumlu geliştiği söylenebilir.

“Mein Sohn Mehmet antwortet, egal was ich sage oder frage, immer mit: “Vater spinnst du?” Hast du ein Rad ab? Wie kommst du denn auf so einen Blödsinn?”(Engin, 2017: 173)

“Oğlum Mehmet ne söylersem söyleyeyim cevap veriyor ya da hep soruyor: “Baba deli misin?”, “Kafan yerin de mi?”, “Böyle saçmalıkları nereden buluyorsun?”(Engin, 2017: 173)

Almanya'da yoğun çalışma temposu sebebiyle aileleri ile daha az iletişim kurabilen ikinci kuşak ile karşılaştırma yapıldığında 3. kuşakta aile içi sözel iletişimin daha yoğun olmasını ve farklılıklarını Yazar Osman Engin, Mehmet'in babası ile arasında geçen konuşma ile yansıtmıştır. Bu durumda Osman, oğlu Mehmet'e soru yönelttiği takdirde ukalaca cevap almaktadır. Yazar, bu yansımayı aile içerisindeki ebeveynlerin otorite eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Engin, otoritedeki denge eksikliğinin önemini vurgulamıştır. Antitoriter tutumun çocuklara daha fazla imkân sunduğunu ve bazı saygıda kusurlu iletişimlere neden olabildiğini yansıtmıştır.

Çocuklarının ukalaca cevap verme durumlarını aile içerisindeki anne tutumlarına dayandırmıştır. Tüm kısa hikâyelerinde çocuklarının da bulunduğu

ortamlarda karısının ona cevap vermesinin aslında çocuklarına ayna misali yansıması olarak aktarmıştır. Bu bağlamda yazar, eğitimin aile içerisinde başlamasına da dikkat çekmiştir. Aile içi eğitimin ana konularından olan saygı eğitiminin, iletişimin önemli yapı taşlarından olduğuna dikkat çeken yazar, eğitim eksiklerinin bazı olumsuz sonuçlar doğurduğunu okura açıkça ifade etmiştir. Bu durum kuşaklararası karşılaştırıldığında kuşak farkının pek önemi olmadığı söylenebilir. Osman Engin'in kısa hikâyelerinde çocuk yansımaları incelendiğinde yazar, çocukların taklit yeteneklerini ortaya koymuştur. Bu bağlamda çocukların neticede ebeveynlerinden öğrendikleri davranışları sergilediklerini yansıtmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çok geniş çaplı bir spektruma sahip olan entegrasyon konusu, göç alan ve göç veren tüm ülkelerin önemli sorunudur. Yaklaşık altmış yıldır Almanya'da yaşayan Türk toplumunun bir kısmı günümüzde de entegrasyon konusuna dâhil edilmektedir.

Osman Engin'in seçili eserlerinde Almanya'da yaşayan ikinci kuşak kadın, erkek ve üçüncü kuşak çocuk yansımaları entegrasyon bağlamında incelenmiştir.

Kültür, bir toplumu oluşturan en önemli unsurdur ve kültürün temel yapı taşlarından biri o ülkeye ait dilidir. Kültüre uyum sağlamak için öğrenilmesi zorunlu olan araç o ülkenin dilidir. Türkler, Almanya'da kalıcı oldukları andan itibaren Alman dilini öğrenmek için emek harcamış ve üçüncü kuşak itibarı ile dile hâkimiyet sağlamışlardır. Alman dilini öğrenmeleri neticesinde Alman kültürüne yakınlıkları artmış hatta üçüncü kuşak ile transkültür kavramı ortaya çıkmış ve Osman Engin'in yansıtmaları incelendiğinde Türkler artık, Türk kültürü ile birlikte Alman kültürünü de sergilemiştir. Sadece dili öğrenmenin yetersiz olduğunu belirten yazar, ön yargıların entegrasyon etkisini birçok örnekle ifade etmiştir. Yazar Osman Engin, ön yargıların dil konusunu gölgede bıraktığını birçok kısa öyküsünde yansıtmıştır.

İncelemeler sonucunda Türk kadını, Avrupalılar tarafından bilinen, itaatkâr ve bilgisiz Türk kadını imajının asılsız olduğu ispatlayacak şekilde sunulmuştur. Tarih boyunca Türk erkeği sert ve otoriter yapısı ile dünyaya duyurulmuş ve birtakım ön yargılara maruz kalmıştır. Yine Osman Engin'in seçili eserlerinden örneklerle bu asılsız iddialara ışık tutulmuştur.

Engin'in eserlerinde ikinci kuşak aile birleşimi ile Almanya'ya gelen ve yine ikinci kuşak Almanya doğumlu kadın, erkek ve üçüncü kuşak çocuk yansımaları incelendiğinde entegrasyon sorunsalına çözüm odaklı yaklaşımlar sonucunda Türklerin entegre olabilmelerinin sadece kısmen mümkün olabileceği kanaatine varılmıştır.

Almanya doğumlu olmanın entegrasyona katkısının büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Ancak Alman dilini ana dil olarak edinmiş olmanın yeterli olmadığı söylenebilir. Osman Engin'in eserleri incelendiğinde ortaya çıkan tabloda entegrasyonun sadece dil ile mümkün olmadığı görülmektedir. Ayrıca Türklerin ilerleyen zaman içerisinde özellikle de ikinci kuşak sonrasında Alman diline vakıf olmalarının da onlara entegrasyon bağlamında fazla katkı sağlamadığı ifade

edilebilir. Engin, bu durumu eserlerinde yansıtmıştır. Yazar, asıl mevzunun kültürel farklılıkların entegrasyon meselesine bariz bir şekilde etki ettiğini göstermiştir.

Osman Engin yansıtmalarında iki farklı kültürün temel yapı taşlarından biri olan din kavramının göz ardı edilmesinin entegrasyon için mümkün olmadığını örnekler ile defalarca vurgulamıştır. İslam dini mensubu olarak bilinen Türk toplumunun dış görünüşünün, Almanların genel toplum görünüm tablosuna uymadığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak dil-kültür ilişkisi bakımından incelendiğinde entegrasyonun mümkün olduğu söylenebilir. Fakat din-kültür ilişkisi bakımından entegrasyonun mümkün olmadığını söylemek doğru bir ifadedir. Dış görünümün insanların ilk yansıma biçimleri olduğu için ön yargılara sebebiyet verdiği söylenebilir. Neticede entegrasyonun kısmen mümkün olduğu söylenebilir.

Görüldüğü üzere bir edebiyatçı olan Osman Engin'in eserlerinde entegrasyon sürecinin kadın, erkek ve çocuk açısından yansıdığı söylenebilir. Bu araştırmadan hareketle tezin özünü oluşturan farklı kültürlerin bir arada yaşama zorunlulukları olmuştur. Bu nedenle kültürlerarasılık önem taşımaktadır. Osman Engin'in eserlerinde kültürlerarası eserlere yer verilmektedir ve bu sayede okuyucu her iki kültür ile ilgili bilgilere ulaşmaktadır. Bu bağlamda kültürlerarasılığa yabancı dil öğretiminde kültüraktarımı yapılarak ulaşılabilir. Hem Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, hem de Almancanın yabancı dil olarak öğretiminde önemli ölçüde yararlanılabileceği ve yabancı dildeki metinlerin yabancı dil öğretiminde okuma-anlama ve konuşma becerilerine olumlu etki edebileceği düşünülmektedir. Diğer edebiyatçılar tarafından kaleme alınan eserlerde de entegrasyon sürecinin yansımaları başka bir araştırmanın konusu yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abandan Unat, N. (2017). *Bitmeyen göç-konuk işçilikten ulus ötesi yurttaşlığa (3. baskı)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2018). Göç sosyolojisi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aksan, D. (1977). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil.
- Albayrak, M. (1995). Osmanlı Alman ilişkilerinin gelişim ve Bağdat demiryolunun yapımı. *Otam Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve uygulama Merkezi Dergisi*. 6 (6). 1-38.
- Aliyazıcıoğlu, İ. Z. (2016). *Jakob Philipp Fallmerayer'in seçme eserlerinde Bizans-Osmanlı doğusu imgesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 324, Trabzon.
- Arslantaş, H. A. (2008). Kültür–kişilik ve kimlik. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*. 7 (1). 105-112.
- Aslan, A. (2020). Türkiye kökenli Almanyalı Müslümanların sosyal katılımı: perspektif dergisi örneği. *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. 3 (4). 216-239.
- Aşkın, M. (2010). Kimlik ve giydirilmiş kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10 (2). 213-220.
- Atalay, İ. (2008). Avrupada Türklere karşı önyargıların tarihsel gelişimi ve bunların yazınsal yapıtlarda yansıması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11 (1). 39-48
- Bakır, N. (2014). Interkulturelles Leseverstehen an der Abteilung für Lehramt Deutsch. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*. 33 (1). 27-40
- Başel, H. (2007). Türkiye’de nüfus hareketlerinin ve iç göç nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (53). 515-542.
- Başkurt, İ. (2009). Almanya’da yaşayan Türk göçmenlerin kimlik problemi. *HAYEF Journal of Education*. 12 (2). 81-94.
- Başpınar, D. (2010, 1 Aralık). Der Mythos vom Türkischen macho, Die Zeit. Die Zeit.
- Baypınar, Y. (1978). Hiciv kavramı üzerine bir inceleme. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 29 (1.4). 31-37.
- Baypınar, Y. (2003). Göçmen edebiyatının iki sivri dillisinden biri: Osman Engin. *Studien zur deutschen Sprache und Literatur*. (15). 127-138.
- Bayram, K., ve Aydınalp, H. (2021) "Sosyal bütünleşme ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik, güvenilirlik çalışması". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 27 (December). 110-113.
- Boyraz, B., ve Cantürk A. (2015). Gerhard Richard ve Anselm Kiefer örneklerinde ikinci dünya savaşı sonrasında Almanya’da plastik Sanatlar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. 4 (2). 468-481
- Böhmer, M. (2009). “Herausforderung Intergration: Integration als Gesamtgesellschaftliche Aufgabe”. Berlin: Konrad Adenauer Stiftung.
- Bundesregierung. (2006). Gutes zusammenleben-klare regeln. *Start in die einarbeitung eines nationalen integrationsplans*. Erişim: 05.01.2022, <http://www.bundesregierung.de/Content/DE/Artikel/2006/07/2006-07-12-integrationsgipfel-papier.html>

- Buz, S., ve Çevik, H. (ed.) (2020). Göç ve entegrasyon uygulama alanları, politikalar, paydaşlar (1. baskı). Ankara: Nika Yayınları.
- Bülbül, İ. (2012) İkinci Dünya Savaşının sosyal hayta olumsuz yansımaları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*. 0 (9). 1-51
- Bülbül, S., ve Kose, A. (2010). Türkiye’de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*. 39 (1). 75-94.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar, toplum, kişi ve cinsel politika*. Cem Soydemir (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çelik, N. ve Güven, M. (2014). Türkiye’de iç göç sorununa yeni bir yaklaşım: stratejik iç göç yöntemi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*. 25 (76). 45-61
- Çınar, Y. (2017). Türk Alman ilişkilerinde Almanya’daki Türk göçmenler (1961-2000). *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşümü Dergisi*. 2 (2). 1-21
- Çolak, M. (2009). *Alman-Türk Dostluk Cemiyeti’nin İstanbul’da bir dostluk yurdu kurma çabaları (1915-1918)*. I. Uluslararası Tarihi ve Kültürel Yönleriyle Türk-Alman İlişkileri Sempozyumu (8-10 Ekim 2009). Konya: Bahçıvanlar Basımevi. 182-187.
- Çolak, M. (2010). “I. Dünya Savaşı yıllarında Macar Yahudilerive Türkiye (1939-1945)”. *Karadeniz Araştırmaları*. 27. 77-87
- Dağhan, O. (2014). *Göçmen çocuklarının Dil durumu*. Göçmen Çocuklarının Dil durumu ve Dil öğrenim/edinim sorunları Sempozyumu.(18 Ekim 2014). Essen: www.digaste-online.de
- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (2). 177-192
- Dönüş, C. Y. (1996). Avrupanın intiharırkiye'd Yapılan Göçlerin Oluşturduğu Göçmen Edebiyatı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 36. 439-450.
- Dönüş, C. Y. (2019). Türkiye'den Almanya'ya Yapılan Göçlerin Oluşturduğu Göçmen Edebiyatı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 36. 439-450.
- Engin, O. (1991). *Der Sperrmüll-Efendi*. Hamburg: Rowohlt Yayınevi
- Engin, O. (1994). *Der Deutschling*. Hamburg: Rowohlt Yayınevi
- Engin, O. (1994). *Dütschliind Dütschliind übür üllüs*. Berlin: Dietz Yayınevi
- Engin, O. (2010) *1001 Nachtschichten* München Deutscher Taschenbuch Yayınevi
- Engin, O. (2017). *Osmans Alltag*. Köln: Wortart Yayınevi
- Erhan, Ç. (1996). “Avrupanın intiharı ve ikinci dünya savaşı sonrasında temel sorunlar”. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*. 1-4.
- Erikson, E. H. (1973). *İdentitæt und Lebenszyklus*. Frankfurt am Main: Suhrkamp
- Freud, S. (2015). *Yas ve Melankoli*. (Çev. Aslı Emirsoy) İstanbul: Telos Yayınevi.
- Gadamer, H. G. (1976). *Verité et methodé editions du seuil*. Paris: Essais.
- Gaier, U. (1967). *Satire:Studien zu Neidhart, Wittenwiler, Brant und zur satirischen schreibart*. Tübingen: Max Niemeyer
- Gedik, E. (2010). “Almanya’da “Öteki” Olmak, “Öteki” Kalmak”. *Folklor/Edebiyat*. 16 (62). 41-68.

- Gelekçi, C. (2014). Türkiye’den yurtdışına gerçekleşen işçi göçlerine bağlı olarak dilimize yerleşen bir kavram: “Almancılar”. *HÜTAD*. (21). 103-108
- Genel, M. (2014). Almanya’ya giden ilk Türk işçi göçünün Türk Basının’daki izdüşümü “Sirkeçi Garından München Hauptbahnhofa”. *Selçuk İletişim*. 8 (3). 301-338.
- Giddens, A. & Sutton, P., W. (2014). *Sosyolojide temel kavramlar*. (Çev. Ali Esgin). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Gülmez, N. ve Tahancı B. (2014). Soğuk savaş dönemi çekişmelerinden bir örnek: U-2 Uçak Krizi. *Journal Of Modern Turkish History Studies, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. XIV (28). 225-252.
- Günay, Ü. (2003). Göç, din ve değişim: Batı Avrupa’daki Türk işçileri örneği. *Bilimname Düşünce Platformu*, 1(3), 35-64. (3).
- Günay, Ü. (2012). *Din sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gürses, I. (2005). Önyargının nedenleri. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 14 (1). 143-161.
- Haas, E. B. (1964). *Beyond the Nation-State; Functionalism and International organisation*. California: Stanford University Press.
- Haftendorn, H. (1996). *Die Alleierten Vorbehaltsrechte und die Außenpolitik der Bundesrepublik Deutschland*. Baden-Baden: Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaft.
- Hilgruber, A. (1996). *Der 2. Weltkrieg ,Kriegsziele und Strategien der grossen Mächte*. Kohlhammer Stuttgart: Bernd Martin.
- Hillmann, K. H. (2007). *Wörterbuch der soziologie (5. aufl)*. Stuttgart: Alfred Körner.
- Imancer, D. (2003). Çağdaş kimliğin yapılanma süreci ve televizyon. *Doğu-Batı düşünce Dergisi*. 6 (23). 237-254.
- Kantarci, Ş. (2008). Soğuk savaş sonrası uluslararası sistem: yeni sürecin adı koalisyonlar dönemi mi?. *Güvenlik Stratejileri*. 16. 47-84
- Keskin, M. (2004). “Din ve toplum ilişkileri üzerine bir genelleme”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 4(3). 7-21.
- Kılıç, Z. (2008). “Klasik Türk edebiyatında eleştiri Terminolojisi”. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (1), 151-160.
- Kiral, B. (2020). Nitel veri analizleri olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15, 170-189.
- Koç, E. (2021). 1871’den günümüze Alman dış politikasının gelişimine genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 20 (80). 1695-1708.
- Korkmaz, A. (2014). 11. ve 14. yüzyıllar arasında Doğu Avrupa’da bir Türk kavmi: Kuman-Kıpçaklar. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, 184, Edirne.
- Kula, O. B. (1992). *Alman kültüründe Türk imgesi I*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Kula, O. B. (1993). *Alman kültüründe Türk imgesi II*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Mora, N. (2011). Tarihten günümüze alman kolektif belleğinde Türk imgesi ve medyada yansıması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (2). 21-33.
- Nişancı, Z.N. (2012). Toplumsal Kültür Öğüt-Kültürü ilişkisi ve yönetim üzerine yansımaları. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 1 (1). 1279-1293.

- O'Neil, J. (2001). *Piyasa etik, bilgi ve piyasa*. Şen Süer Kaya (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Oğuz, E.S. (2011). Toplum Blimlerinde Kültür Kavramı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 28 (2). 123-139.
- Ongan, E. (2020). Nato Türkiye ilişkilerinin F-35 savaş Uçağı ve S-400 hava savunma sistemiüzerinden değerlendirilmesi. *Akademik araştırmaları Dergisi*. 107. 448-456
- Osmanoğlu, Ö. (2016). Türk Sineması'nda dış göç olgusu: sosyo-kültürel karşılaşmalar, kimlik çatışması ve yabancılaşma. *Marmara İletişim Dergisi*. (25), 77-98.
- Özdemir, E. (2012). Siyaset Bilimi (Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler). İstanbul: Yordam Yayınları.
- Özkan, Y. (2008). Avrupa'da yaşayan Türklerin yabancılarla yaptıkları evlilikler ve yaşadıkları sorunlar. *I. Uluslararası Avrupalı Türkler Kongresi "Eğitim ve Kültür, 1, 167-186*.
- Pekbak, S. ve Asutay, H. (2018). Türk-Alman yazınında çocuk ve gençlik kitapları yazarı Aygen Sibel Çelik üzerine inceleme. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 21-25.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de iç göç olgusu ve kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*. (5). 33-44.
- Sönmezoğlu, F. (2006). *II. Dünya Savaşı'ndan günümüze Türk dış politikası*. İstanbul: Der Yayınları.
- Stöver, B. (2003). *Der Kalte Krieg*. München: C. H. Beck.
- Şahin, B. (2010). Almanya'daki Türk göçmenlerin sosyal entegrasyonunun kuşaklar arası karşılaştırması: Kültürleşme. *Bilgi Türk dünyası Sosyal bilimler Dergisi*, 55, 103-134.
- Şahin, S. (2012). Almanya'ya Türk vatandaşlarının göçünün 51. yılı kazanımlar ve tehditler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Araştırmaları E-Dergisi*, 1-16.
- Şanlı, B. (2008). "Ekonomik Entegrasyon çerçevesinde Avrasya Birliği'nin olabilirliği". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 22 (1). 13-30.
- Tezel Şahin, F. (2007). Sosyal değişim sürecinde değişen baba rolü. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS*. Ankara.
- Thomas, A. (1996). *Psychologie interkulturellen Handelns*. Gottingen: Hogrefe Verlag für Psychologie.
- Tılıç, L. D. (1998). *Utaniyorum ama gazeteciyim –Türkiye ve Yunanistan'da gazetecilik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tosun, C. (2006). Din ve kimlik (3. Baskı). Ankara: TDV Yayınları.
- Truman, S. H. (1968). *Hatıralarım*. Baban Cihad (çev.) ve Tuğrul Semih (çev.) Ankara: Ulusal Basımevi.
- Tucci, I. ve Groh-Samberg, O. (2008). Das enttäuschte Versprechen der Integration: Migranten nachkommen in Frankreich und Deutschland (Nr. 835). *DIW Discussion Papers*.
- Tutsak, A. (2017). Hitler Almanyası'nın yayılmacı Politikası ve ikinci Dünya savaşı (1932-1945). *Akademik Bakış Dergisi*. 63. 190-208
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük (11. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Unat, Ö. (2021). Mektupların izinde bir göç hikayesi. İstanbul: Birikim Dergisi Erişim: 24.08.2022, <https://birikimdergisi.com/guncel/10773/mektupların-izinde-bir-goc-hikayesi>.

- Ünlüer, Ş. (2010). Yurtdışından işçi geri dönüş göçlerinin işleyişi, paterni ve etkileri: Kırşehir örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, 174, Ankara.
- Varlık, A.B. (2012). Askeri ve Ekonomik veriler ışığında Nato'nun esnekliği. Savunma bilimleri *Dergisi*.11 (2). 71-123
- Wilber, K. (1995). *Transandantal sosyoloji*. Cemil Polat (çev.), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Yamak, N. ve Yamak, R. (1999). Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İç Göç. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.1 (1). 16-28
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah kavramı ve sanattaki yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-41.
- Yıldız Şerife, "Almanya'daki Türklerde Sosyal Yaşam, Dil, Kültür ve Edebiyatla İlgili Gelişmeler", Milli Folklor, 9,17, s. 10- 26, 2005.
- Zeyneloğlu, S., & Sirkeci, İ. (2014). Türkiye'de Almanlar ve Almancılar. *Göç Dergisi*,1(1), 77-118.

İnternet Kaynakları

- Archivnachrichten (2012). Türkische „Gastarbeiterkinder in den 190er-Jahren". Erişim 20 Ağustos 2022, <https://www.landesarchiv-bw.de/media/full/53803>
- Haber Global (2022). Almanya'daki ırkçı saldırıdünya basınında geniş yer buldu. Erişim: 19 Aralık 2022, <https://haberglobal.com.tr/dunya/almanya-daki-irkci-saldiri-dunya-basininda-genis-yer-buldu-30466>
- Haber Türk (2014). Seçkin Türkler. Erişim 26 Ağustos 2021, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/995154-seckin-turkler>
- Haber Türk (2016). Alman Karikatürcülerin gözünden Türkler. Erişim: 7 Eylül 2021, <https://www.haberturk.com/galeri/yasam/410411-alman-karikaturculerin-gozunden-turkler/1/31>
- Herbert,U., Schwarz, M. (2011). "Die türkischen Mitarbeiter waren zunächst wie eine Reserve" Erişim: 26 Ağustos 2021, (https://www.deutschlandfunkkultur.de/die-tuerkischen-arbeiter-waren-zunaechst-etwas-wie-eine.1008.de.html?dram:article_id=164345)
- Hoppenstedt, G.(2010). Die Muttersprache ist der Schlüssel für die zweite Sprache.Erişim. 09 Aralık 2021, <https://bildungsklick.de/fruehe-bildung/detail/die-muttersprache-ist-der-schluessel-fuer-die-zweite-sprache/>
- İlim ve Medeniyet, (2018). Truman doktrini. Erişim 30 Aralık 2020 <https://www.ilimvemedeniyyet.com/author/ilimvemedeniyyet>
- Mensch Solingen (2021).der Brandschlag von 1993. Erişim: 1 Eylül 2022 (<https://www.solingen.de/de/inhalt/der-brandanschlag/>)
- NDR (2022). Brandschlag von Mölln. Neonazis ermorden 1972 drei Menschen. Erişim: Ağustos 2021 (<https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/Moelln-1992-Neonazis-ermorden-drei-Menschen,moelln157.html#moelln179>)
- Schührer (2015). Türkeinstämmige Personen in Deutschland. Bundesamt für Migration, Zentral Ergebnisse (s.5-80) Erişim:16.03.2021, <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/WorkingPapers/wp81-tuerkeistaemmige-in-deutschland.>

Toraman Melahat (2015). Almanyada Yaşayan Türklerin entegrasyon süreci. Erişim: 17 Aralık 2022<https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=46>)

ÖZ GEÇMİŞ

Rabia Yasil, Almanya da Berufliche Schulen Kirchhain Lisesi'ni bitirdikten sonra Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümünden 01.06.2015 tarihinde mezun oldu. 2019 yılında OMÜ Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programına girdi. Mezuniyetinden bu yana Almanca Öğretmeni olarak görev yapan Rabia Yasil, iyi derecede Almanca ve orta derecede İngilizce bilmektedir.

Yayınlar:

1. Yasil, R., Bakır, N. 2022. Dünden Bugüne Almanya'daki Türklerin Entegrasyon Süreci. *Uluslararası Türkoloji Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*. (2), 80-91.